

Manual for Agriculture Education Center Management School of Agricultural Sciences

-
- Certificate in Gardening
-
- Diploma in Horticulture
 - Diploma in Agri-business Management
 - Diploma in Agro-Journalism
-
- Diploma in Fruit Production
 - Diploma in Vegetable Production
 - Diploma in Floriculture and Landscape Gardening
-
- Bachelor of Science in Agriculture (B.Sc. Agri.)
 - Bachelor of Science in Horticulture (B.Sc. Horti.)
-
- Master of Science in Agricultural Extension (M.Sc.)
 - Doctor of Philosophy in Agricultural Extension (Ph.D.)
-

The Director
School of Agricultural Sciences
Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University
Nashik - 422 222

Phone : (0253) 2231474, 2230340, Fax : (0253) 2231474

E-mail : Suryagun@hotmail.com Website : <http://www.ycmou.ac.in> OR <http://ycmou.digitaluniversity.ac>

*Recipient of the International Award of Excellence in Distance Education from
Commonwealth of Learning, Canada*

Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University

(Established by Government of Maharashtra)

Manual for Agriculture Education Center Management

School of Agricultural Sciences

- **Certificate in Gardening**

- **Diploma in Horticulture**
- **Diploma in Agri-business Management**
- **Diploma in Agro-Journalism**

- **Diploma in Fruit Production**
- **Diploma in Vegetable Production**
- **Diploma in Floriculture and Landscape Gardening**

- **Bachelor of Science in Agriculture (B.Sc. Agri.)**
- **Bachelor of Science in Horticulture (B.Sc. Horti.)**

- **Master of Science in Agricultural Extension [M.Sc. (AE)]**
- **Doctor of Philosophy in Agricultural Extension [Ph.D. (AE)]**

The Director
School of Agricultural Sciences
Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University

Dnyangangotri, Near Gangapur Dam, Nashik - 422 222

Phone : (0253) 2231474, 2230340, Fax : (0253) 2231474 `

E-mail : suryagun@hotmail.com Website : <http://ycmou.digitaluniversity.ac> OR <http://www.ycmou.ac.in>

2018

YCMOU : Contact Points

1. Policy Matters

The Vice-Chancellor,

Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University, Nashik - 422 222

Phone : (0253) 2230228 Fax : (0253) 2231716

2. Policy and Academic Matters

The Director,

School of Agricultural Sciences,

Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University, Nashik - 422 222

Phone : (0253) 2230340 Fax : (0253) 2231474 e-mail : suryagun@hotmail.com

3. Student Services Matters

The Co-ordinator,

School of Agricultural Sciences,

Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University, Nashik - 422 222

Phone : (0253) 2231474 Fax : (0253) 2231474

4. Manual Development

Dr. Surya Gunjal

Professor & Director,

School of Agricultural Sciences

Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University, Nashik - 422 222.

Phone : 0253) 2230340, Cell : 9403774501 E-mail : suryagun@hotmail.com

5. Assistance

Mr. Somnath Jadhav & Mr. Rajesh Barve

School of Agricultural Sciences

Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University, Nashik - 422 222.

6. Approved by SC, AC & BOM, YCMOU, Nashik

- *YCMOU School Council in Agriculture (SC) : Resolution No. B-1/F/177/2000/05 dated 23.09.2000, First Revision approved vide Resolution No. B-1/F/177/2009/12 Dated 12.09.2009 and Second Revision : 08.09.2012*
 - *YCMOU Academic Council (AC) : Resolution No. B-100/2000/30, dated 27.09.2000, First Revision approved vide Resolution No. B-100/2009/25 Dated 28.10.2000 and Second Revision : 15.10.2012*
 - *YCMOU Board of Management (BOM) : Resolution No. A-100/2000/135 dated 06.10.2000, First Revision approved vide Resolution No. D -300/2009-10/16, 17 & 18. Dated 06.11.2009 and Second Revision : 2012*
-

© June, 2018 : Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University, Nashik

- First Edition : May 2010 ■ First Revision : June 2013 ■ Second Revision : June 2016 ■ Third Revision : June 2018
- **Printer** : Mr. Narendra Shaligram, M/s Replica Printers, 2 Chitco Centre, Wakilwadi, Nashik - 422 001
- **Publisher** : Registrar, Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University, Nashik - 422 222

Contents

01. Open and Distance Education in India	1
02. Programs Under The School of Agricultural Sciences	2
03. Program Structure & Vertical Mobility in Agriculture.....	5
04. Admission Process on Agriculture Education Center	6
05. Program Delivery System (Under Graduate Programs)	8
06. YCMOU : Authorities, Powers & Responsibilities	9
07. YCMOU Study Center : Authorities, Powers & Responsibilities	11
08. YCMOU Study Center : Academic, Administrative and Financial Management	13
09. Annexures	22
Annexure 1 : Requirements for opening of YCMOU Agriculture Education Center	22
Annexure 2 : Application Form for opening of YCMOU Agriculture Education Centre	24
Annexure 3 : Memorandum of Undertaking (MOU) for YCMOU Center, Nashik	27
Annexure 4 : Agriculture Education Center Evaluation & Grading Form	28
Annexure 5 : Annual Program Fees and Financial Provisions	39
Annexure 6 : Distribution of Program Fees (Under Graduate Programs)	40
Annexure 7 : Rates of Honorarium & Payment Procedure (Under Graduate)	41
Annexure 8 : B.Sc. (Agriculture/Horticulture) Entrance Examination	46
Annexure 9 : Rates of Honorarium : B. Sc. Project Guides & Examiners	47
Annexure 10 : Distribution of Program Fees (Post Graduate & Research Program)	48
Annexure 11 : Rates of Honorarium (Post Graduate & Research Program)	49
Annexure 12 : Educational Qualifications of Teacher Counsellors	50
Annexure 13 : Biodata Sheet for YCMOU Center Staff & Teacher Counsellors	51
Annexure 14 : Model Question Paper for Internal Theory Examination (20 Marks)	52
Annexure 15 : Model Question Paper for Final Theory Examination (80 Marks)	53
Annexure 16 : Model Question Paper for Internal Practical Examination (20 Marks)	54
Annexure 17 : Model Question Paper for Final Practical Examination (80 Marks)	56
Annexure 18 : B.Sc. (Agri.) Entrance Examination Model Question Paper (200 Marks)	59
Annexure 19 : B.Sc. (Horti.) Entrance Examination Model Question Paper (200 Marks)	72
Annexure 20 : PGR Programs Model Question Paper (Internal Exam)	85
Annexure 21 : PGR Programs Model Question Paper (Final Exam)	86
Annexure 22 : YCMOU Regional Centres	87
Annexure 23 : Government Resolution UGC (2013), (2006), (2004), (2003), (2002).....	88
Annexure 24 : Pre-Admission Form - Agriculture Programs	98
Annexure 25 : B.Sc. (Agri./Horti) CET Admission Form	99
Annexure 26 : Format for B.Sc. (Agri./Horti.) Project Report Submission	100
Annexure 27 : Instruction to B.Sc. (Agri/Horti) Project Report Preparation & Submission	103

01. Open and Distance Education in India

The Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University (YCMOU) was established in July 1989 by ACT.XX(1989) of the Maharashtra State Legislature. Besides YCMOU, there are Thirteen other open universities established in India. Viz. Indira Gandhi National Open University (IGNOU), New Delhi (Estd. 1985), Dr. B.R. Ambedkar Open University (BRAOU), Hyderabad, Andhra Pradesh (Estd. 1982), Vardhaman Mahavir Open University (VMOU), Kota, Rajasthan (Estd. 1987), Nalanda Open University (NOU), Patna, Bihar (Estd.1988), Madhya Pradesh Bhoj Open University (MPBOU), Bhopal, Madhya Pradesh (Estd. 1993), Dr. Babasaheb Ambedkar Open University (BAOU), Ahmedabad, Gujarat (Estd. 1994), Karnataka State Open University (KSOU) Mysore, Karnataka (Estd. 1996), Netaji Subhash Open University (NSOU), Kolkata, West Bengal (Estd. 1997), Uttar Pradesh Rajarshi Tandon Open University (UPRTOU), Allahabad, Uttar Pradesh (Estd. 1999), Tamilnadu Open University (TNOU) , Chennai, Tamilnadu (Estd. 2003), Pandit Sunderlal Sharma Open University (PSSOU), Bilaspur, Chhattisgarh (Estd. 2003), Uttaranchal Open University, Haldwani, Uttaranchal (Estd. 2005) and Krishna Kanta Handique State Open University, Guwahati, Assam (Estd. 2007), Odisha State Open University, Sambalpur, Odisha (Estd. 2015), YCMOU is on par with all other universities in India.

The Degrees, Diplomas and Certificates awarded by this university are equivalent to the respective Degrees, Diplomas and Certificates awarded by other universities in India for the purpose of further Education and Employment in Government, Semi-government or Private Organization. The growing population and inadequate infrastructural facilities in the conventional educational system at all levels, has made the existence of the open learning system indispensable. It has also made us recognise the need for offering not only general education courses but also agricultural, technical and vocational education courses through the open and distance learning system. The open and distance learning system is widely practised all over the world. The aims and objectives of this university are to make available **education to all those, who need it**, not only in the field of arts, commerce and sciences, but also in professional and technical fields such as Agriculture, Engineering, Technology, Computer Sciences, Health Sciences etc. The attempt is made to qualify a person for further continuous education, so that he may get better employment, higher wages and or setup employment generating units. It ultimately also aims to enhance the potential for better agricultural production, improve management and marketing skills, enable an individual to earn more and to improve upon his career prospectus.

The university has its **head quarter at Nashik** and has **8 Regional Centers located at Mumbai, Pune, Aurangabad, Nanded, Nashik, Amravati, Nagpur and Kolhapur.** There is a huge Network of over **3000 Open Education Centers/Study Centers**, throughout the state in Maharashtra.

The School of Agricultural Sciences is actively supported by different Crop Growers Association in Maharashtra, Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai, Network of NGO, Maharashtra Council of Agricultural Education and Research (**MCAER.**), **Pune**, National Bank for Agriculture & Rural Development (**NABARD**), **Mumbai**, Distance Education Bureau (**DEB**), New Delhi. Virtual Academy for Semi-Arid-Tropics (VASAT) of International Crop Research Institute for Semi-arid Tropics (**ICRISAT**), **Hyderabad**, Indian Council for Agricultural Research (**ICAR**), **New Delhi**, South Asia Foundation (**SAF**), **New Delhi**, Virtual Learning Centers (VLC) of Indian Space Research Organization (**ISRO**), **Ahmedabad**, Commonwealth of Learning (**COL**), **Canada** and ICRISAT, Hyderabad.

02. Programs Under The School of Agricultural Sciences

The School of Agricultural Sciences is the innovative school of Academic Division having large number of Educational Programs and Courses, planned to fulfil the needs of farmers and farming community including government functionaries and officials. The major emphasis is given to the field of Agriculture and Horticulture Development, Agri-Business Management, Agricultural Communication, Agricultural Extension and Agricultural Development including use of Information Communication Technology (ICT) in Agriculture. The School of Agricultural Sciences consist of full time academic faculties supported by **more than 600 academics and agricultural experts** from all the Agricultural Universities in Maharashtra and outside the Maharashtra.

The School of Agricultural Sciences has undertaken the challenging task of developing high quality and need based educational programs with the following objectives.

1. To offer an opportunity for Rural youth practising farmers, farm women, government functionaries and officials for self learning through distance education
2. To offer courses in the vital agriculture developmental areas relevant to Maharashtra state for raising production and productivity through knowledge and skill empowerment of farming community.
3. To generate Self Employment opportunities among the rural youth and enhance the socio-economic status of the farmers and rural youths.

There are large number of persons, who because of social, economic and geographic reasons have dropped out from the mainstream of education in their early age and have had to enter the *world of work to earn a livelihood*. It is for these reasons that this university has initiated some need based educational programs after having elaborate discussions with the experts in the **world of education and the world of work**.

The university has identified farming community as a major target group and agro-horticulture and commercial crop as main area for the development. The learners are given

printed study materials alongwith electronic material learning support developed by the university using Self Instructional Approach.

The learners are expected to study the text books and workbooks and learn by actually working on their own farm as well as institutional farm and laboratories. The academic councillors working on the study centers, guide the learners in their difficulties and problems faced by them in the field through **weekly scheduled interactive contact sessions and field cum laboratory practicals and prepare them for knowledge and skill based Profession.**

Academic Programs under the School of Agricultural Sciences

1. Certificate in Gardening (Mali Training)
2. Foundation in Agricultural Sciences
3. Diploma in Horticulture
4. Diploma in Agri-business Management
5. Diploma in Agro-Journalism
6. Diploma in Fruit Production
7. Diploma in Vegetable Production
8. Diploma in Floriculture and Landscape Gardening
9. Bachelor of Science in Agriculture - B.Sc. (Agri.)
10. Bachelor of Science in Horticulture - B.Sc. (Horti.)
11. Master of Science in Agricultural Extension
12. Doctor of Philosophy in Agricultural Extension

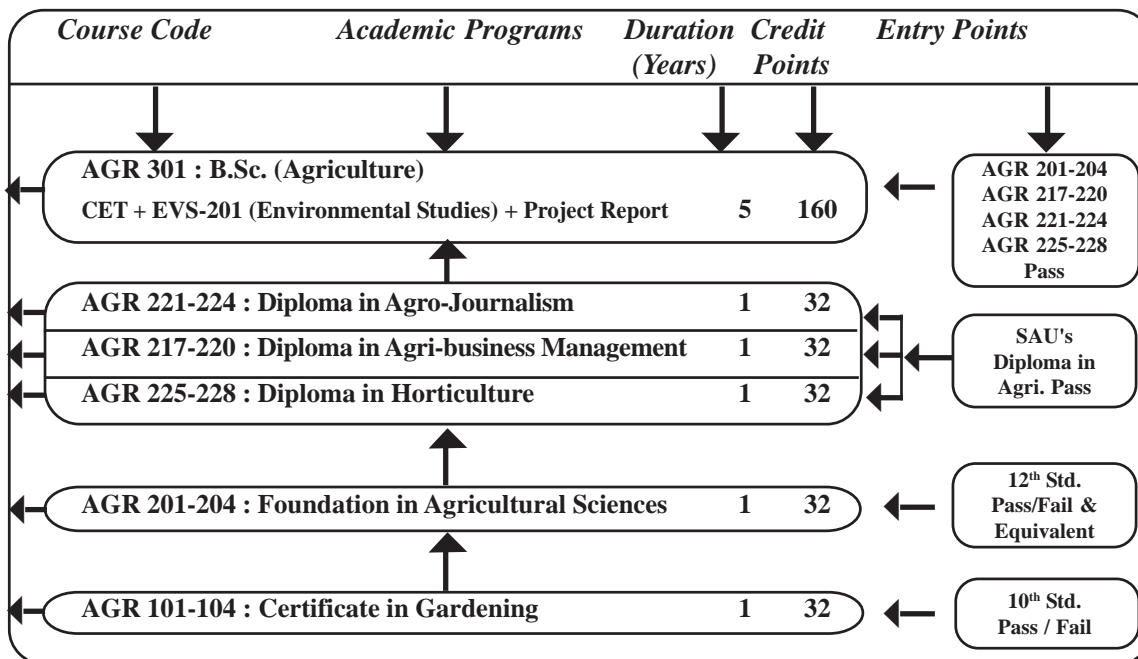
Educational Programs in School of Agricultural Sciences

<i>Course code</i>	<i>Title of the Course</i>	<i>Duration (Year)</i>	<i>Credit Points</i>
01. Certificate in Gardening		01	32
AGR-101	: Principles and Practices of Gardening.		
AGR-102	: Fruits, Vegetables and Flowers Cultivation.		
AGR-103	: Nursery Management.		
AGR-104	: Landscape Gardening.		
02. Foundation in Agricultural Sciences		01	32
AGR-201	: Principles and Practices of Soil Sciences		
AGR-202	: Principles and Practices of Plant Sciences		
AGR-203	: Principles and Practices of Plant Protection		
AGR-204	: Principles and Practices of Crop Production		
03. Diploma in Horticulture		02	64
AGR-225	: Principles & Practices of Horticulture		
AGR-226	: Fruits, Vegetables and Flowers Production.		
AGR-227	: Horticulture Nursery Management.		
AGR-228	: Landscape Gardening.		

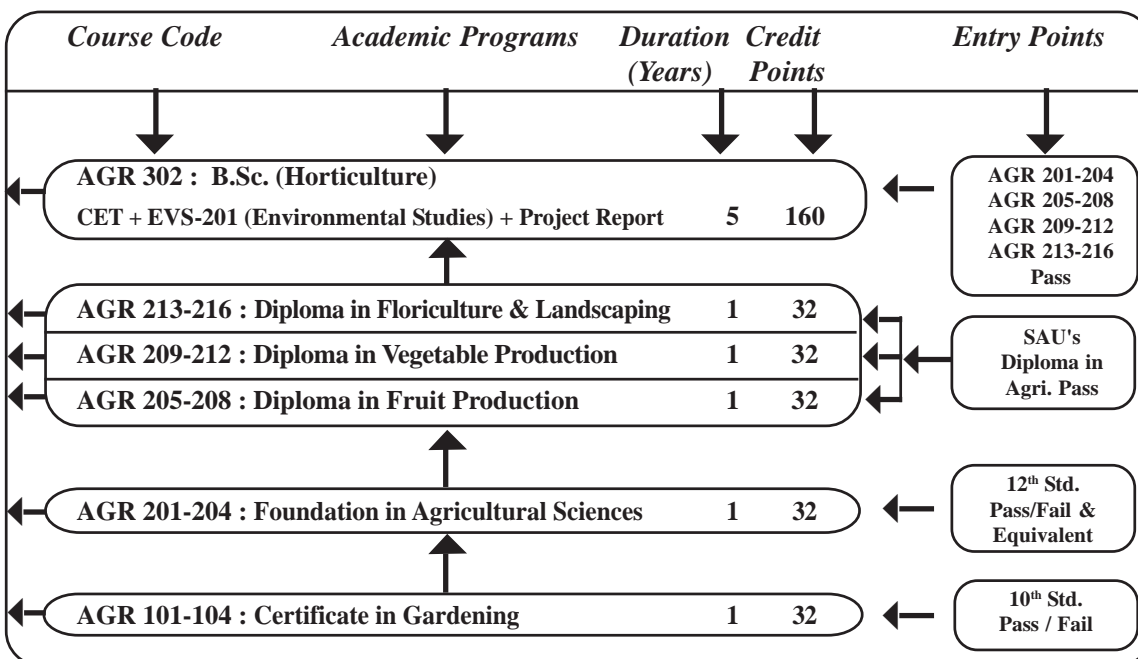
<i>Course code</i>	<i>Title of the Course</i>	<i>Duration (Year)</i>	<i>Credit Points</i>
04. Diploma in Agri-business Management		02	64
AGR-217	: Principles and Practices of Agri-business Management		
AGR-218	: Agri-business Management Part-I		
AGR-219	: Agri-business Management Part-II		
AGR-220	: Principles and Practices in Agri-business Communication		
05. Diploma in Agro-Journalism		02	64
AGR-221	: Principles & Practices in Agro-Journalism		
AGR-222	: Agricultural Communication & Farm Journalism		
AGR-223	: Advanced Practices in Journalism		
AGR-224	: Agriculture Allied Enterprises		
06. Diploma in Fruit Production		02	64
AGR-205	: Principles and Practices of Fruit Production		
AGR-206	: Commercial Fruit Production Part-I		
AGR-207	: Commercial Fruit Production Part-II		
AGR-208	: Post Harvest Technology of Fruits		
07. Diploma in Vegetable Production		02	64
AGR-209	: Principles and Practices of Vegetable Production		
AGR-210	: Commercial Vegetable Production Part-I		
AGR-211	: Commercial Vegetable Production Part-II		
AGR-212	: Post Harvest Technology of Vegetables		
08. Diploma in Floriculture & Landscape Gardening		02	64
AGR-213	: Principles and Practices of Floriculture		
AGR-214	: Commercial Flower Production Part-I		
AGR-215	: Commercial Flower Production Part-II		
AGR-216	: Post Harvest Technology of Flowers & Landscaping		
09. Bachelor of Sciences in Agriculture (B.Sc. Agri.)		05	160
AGR-301	: AGR 201-204, AGR 217-220, AGR 221-224 & AGR 225-228 + CET + EVS-201 (Environmental Studies) + Project Report		
10. Bachelor of Sciences in Horticulture (B.Sc. Horti.)		05	160
AGR-302	: AGR 201-204, AGR 205-208, AGR 209-212 & AGR 213-216 + CET + EVS-201 (Environmental Studies) + Project Report		
11. Master of Science in Agricultural Extension (M.Sc.)		02	64
AGR-401	: Foundation in Agricultural Extension		
AGR-402	: Advances in Agricultural Extension		
AGR-403	: Agricultural Extension Management		
AGR-404	: ICT in Agricultural Development		
AGR-405	: Research Methods & Statistical Analysis		
AGR-406	: Scaling Techniques in Social Sciences		
AGR-407	: Research Thesis		
12. Doctor of Philosophy in Agricultural Extension (Ph.D.)		03	96
AGR-501	: Foundation in Agricultural Extension		
AGR-502	: Advances in Agricultural Extension		
AGR-503	: Agricultural Extension Management		
AGR-504	: ICT in Agricultural Development		
AGR-505	: Research Methods & Statistical Analysis		
AGR-506	: Scaling Techniques in Social Sciences		
AGR-507	: Research Assignment & Seminar-1		
AGR-508	: Research Assignment & Seminar-2		
AGR-509	: Research Thesis		

03. Program Structure & Vertical Mobility in Agriculture

- Vertical Mobility to Bachelor of Sciences (Agriculture) B.Sc. (Agriculture)

- Vertical Mobility to Bachelor of Sciences (Horticulture) B.Sc. (Horticulture)

04. Admission Process on Agriculture Education Center

Admissions to All programs in Agricultural Sciences shall be made by the recognized Agriculture Education Centers on the basis of Merit and Social Reservations.

- 1. Reservation Policy for Admission:** The admissions to various academic programs is given on the basis of Reservation Policy of Government of Maharashtra and the numbers of seats to be admitted for each academic program shall be fixed as given below.

Social Reservation Class	Government Reservation (%)	No.of Seats out of 60 Seats
1. Scheduled Caste (SC)	13.00	08
2. Scheduled Tribe (ST)	07.00	04
3. Vimukta Jati (VJ-A)	03.00	02
4. Nomadic Tribe (NT-B)	02.50	02
5. Nomadic Tribe (NT-C)	03.50	02
6. Nomadic Tribe (NT-D)	02.00	01
7. Other Backward Class (OBC)	19.00	11
8. General (Open)	50.00	30
	100.00	60

- 2.** In addition to above caste based reservation, following parallel reservation shall be accomodated in all the categoriess wherever applicable.

Parallel Reservation Class	Government Reservation (%)	No.of Seats out of 60 Seats
1. Women	30.00	18
2. Project Affected Person (PAP)	04.00	02
3. Physically Handicapped (PH)	03.00	02
4. Freedom Fighter (FF)	02.00	01
5. Defence Person (DP)	02.00	01
	41.00	24

Important Instructions to Center Management:

- The Agriculture Education Center Head and Coordinator shall download sufficient copies of **pre-admission forms to be made available to the candidates at free of cost.** The center shall also check and monitor the authenticity of the information filled in by the student before filling of **Online Admission Form on the Center.**

2. The students under VJ-NT, OBC and SBC categories shall provide Non-Creamy Layer (NCL) Certificate at the time of Pre-Admission Form (Not more than 3 years old) to claim their admission under the categories. Failing of which the student shall be treated under open category for admission.
 3. The students who are unable to submit his caste certificate at the time of submission of pre-admission form, shall be considered in open category. Submission of caste certificate at later date will not make him eligible to claim admission under the reservation category.
 4. In case, total numbers of pre-admission forms received on the center for a particular program on or before the last date of admission are less than the admission capacity of the program (60 seats), then all the candidates who have filled up pre-admission form shall be admitted for the program.
 5. The total number of admission shall not exceed more than 60 for each program on each study center under any circumstances.
2. **Eligibility for Admission:** The Social Reservation class wise Merit list of candidates will be displayed by considering the marks obtained by the candidate in the eligibility examination as filled up by the candidate at two decimal points in online admission form. The merit list followed by the waiting list of selected candidates will be displayed on the university website.
- The Eligibility for the admission to various academic programs shall be as follows:**
- 2.1 **Certificate in Gardening (Mali Training):** Marks obtained in the 10th Class Pass / 10th Class Fail Examination in percent in two decimal points.
 - 2.2 **Foundation in Agricultural Sciences:** % Marks obtained in 12th. Class Pass / 12th Class Fail Examination OR Equivalent examination in percent in two decimal points.
 - 2.3 **Diploma in Horticulture / Diploma in Agri-business Management / Diploma in Agro-Journalism / Diploma in Fruit Production / Diploma in Vegetable Production / Diploma in Floriculture and Landscape Gardening:** Marks obtained in YCMOU's Foundation in Agricultural Sciences in percent OR Marks obtained in SAU's Diploma in Agriculture in percent OR Marks obtained in SAU's Degree in Agricultural Sciences/Horticultural Sciences OR Equivalent examination in percent in two decimal points.
 - 2.4 **B.Sc. (Agriculture) / B.Sc. (Horticulture) Degree:** Securing minimum 50% marks (100 marks out of 200 marks) in YCMOU conducted **Common Entrance Test (CET) Examination.**
 - 2.5 **M.Sc.in Agricultural Extension:** Graduate in Agricultural Sciences in First Class. (Minimum CGPA 7.5 out of 10)
 - 2.6 **Ph.D. in Agricultural Extension:** Post Graduate in Agricultural Extension in First Class + ICAR - NET Qualified (Minimum CGPA 7.5 out of 10)

Instructions for Filling Pre-admission Form and Admission System:

1. The candidate shall fill up the Center Supplied OR Self Downloaded Pre-admission form and visit your study center for filling online admission form.
2. The merit list for each academic program based on Pre-admission form shall be prepared reservation wise and the candidates will be admitted strictly as per merit list displayed on the YCMOU website.
3. **Merit List Admission Round** : Students shall be admitted to respective academic program as per the Merit List displayed on the YCMOU website during the period given in the Time Table. **(Up to 5.00 pm on the last date of admission)**
4. **Waiting List Admission Round** : Student shall be admitted to respective academic program as per Waiting List displayed on the notice board during the period given in the Time Table. **(Student must be present on the center at 10.00 am on the date of admission)**
5. **Final Round for Filling the Vacant Seats** : All vacant seats after Merit List Round and Waiting List Round shall be filled on **First Come First** basis by the respective study center with No consideration to Pre-Admission Form, Merit List, Waiting List or Social Reservation of the student.
6. The Student has to present in person for admission on the center at 10.00 am on the first day of each round of admission. Relatives of the students shall not be allowed to take part in admission rounds except in the situation where the student is met with a serious accident, delivery of child in case of women students or important court case matter. The reason shall be supported by appropriate certificates from the competent authorities to that effect.

05. Program Delivery System (Under Graduate Programs)

Good study material, adequate infrastructural facilities, motivated and experienced Teachers Counsellors are the prerequisites for the delivery of our educational programs. **In the distance education system, students are studying and at the same time they are working.** They study to enhance their knowledge and skills. The **study material in distance education system is prepared in Self Instructional Material (SIM) format.** It is designed to be simple, self explanatory, with a number of illustrations and provision for self assessment. The study material is developed at the University by the School of Agricultural Sciences.

The books are prepared credit wise so as to enable the transfer of credits for further higher education. Simple language with adequate illustration is used. Many self check questions comprising of question bank are also included to enable the students to know whether they are following the text correctly or not. In addition to books, the study material also includes electronic media appropriately prepared for understanding the concepts of critical topics in the underlying curriculum.

The University has established 8 Regional Centres one each at Nashik, Mumbai, Pune, Aurangabad, Amravati, Nanded, Nagpur and Kolhapur. These Regional Centres function

as liaison authorities for university activities in the respective region. **The regional centres are headed by Regional Directors and they are empower to supervise & monitor all the university programs in their jurisdiction.**

The open university programs are developed and implemented through a delivery networks as shown below.

University	<ol style="list-style-type: none"> 1. Program Planning & Development 2. Textbooks & Workbooks Production & Distribution 3. Orientation of Head, Coordinator & Teacher Cousellor 4. Examinations, Certification, Center Evaluation and Grading 5. Research and Development
Regional Centres	<ol style="list-style-type: none"> 1. Admissions and Registration 2. Guidance to Center Management 3. Monitoring and Supervision 4. Feedback to Head Quarter
Study Centre	<ol style="list-style-type: none"> 1. Students Admission and Administration 2. Learning Material Distribution and Monitoring 3. Student Counselling & Examination

06. YCMOU : Authorities, Powers & Responsibilities

The Vice Chancellor

- 1 The Vice Chancellor is Chairman of the Board of Management of the university and acts as Highest Authority in the Open University, who can advise on any matter related to academic program policy and operations.
- 2 The Vice chancellor can call / invite any Center Head / Coordinator or visit any Center with or without prior notice to that effects.

The Director of the School of Agricultural Sciences

- 1 The Director of the School is Chairman of the School Council in Agricultural Sciences and Chief Executive Officer for Program Planning, Development and Operation.
- 2 The Director of School is Chairman of the Agriculture Education Center Monitoring & Evaluation committee, is fully authorised to Open new Center,

close down or relocate existing Center in consistent with the existing & new decisions from time to time and in the interest of the university and distance education.

- 3 The Director is authorised to extend approval to the legal purchase of goods and services at the Center that falls beyond the financial powers of center head & co-ordinator subject to availability of funds at the Center and full justification for the purchase of goods & services to that effect.
- 4 The Director has full power to approve the nomination of Agriculture Education Center Head, Co-ordinator Teacher, Counsellors and Accountant or replace them from time to time in consistent with existing rules & regulations and in the interest of operation of Center.
- 5 **The Director of the School has full powers and responsibility to plan, design develop & operate academic programs in consistent with policies decided at University level, State level or National level including obligations from apex academic & statutory authorities at National level and visit any Center at any time with or without prior notice to check contact sessions, physical facilities & financial transactions of the Center.**

The Regional Director

- 1 The Regional Director are representative of the university working at regional level and are empowered and responsible for monitoring and supervision of Centers for optimum functioning of Centers in consistent with existing rules & regulation.
- 2 The Regional Directors are authorised to visit any Center with or without prior notice for ensuring smooth functioning of Center or to address the grievances of students and teachers at the center with or without written complaint from the concern students or teachers and can check physical facilities & financial transaction.
- 3 The Regional Director is authorised & responsible for Advice, monitoring and setting standards for center operations in consistent with existing Rules & Regulations.

07. YCMOU Study Center : Authorities, Powers & Responsibilities

Role, Responsibilities and Powers of Study Center Staff :

The Role, Responsibilities and Financial Powers of the Center Head, Co-ordinator, Teacher Counsellor, Accountant, Assistant and Peon shall be as follows.

The Head

The designated Center Head shall be Principal of the College of Agriculture / Horticulture or Program Coordinator of Krishi Vigyan Kendra as the case may be and Post Graduate in Agricultural Sciences and shall functions as **Chief Executive Officer** of the Center and shall Monitor and Supervise the contact sessions and Internal & External Examinations on Saturday and Sunday on the Center and provide need based academic, administrative and financial support to the Co-ordinator and Teacher Counsellors for smooth running of programs throughout the year.

The Head of the Center have Purchase Power of Rs. 100,000 for teaching and learning material including furnitures, fixtures, instruments, implements, demonstration units, teaching aids, paper & printing, seeds, fertilizers, glasswares and chemicals required for theory and practicals. He shall have full powers for payment of Honorarium to center staff subject to availability of funds under the respective budget head.

The Co-ordinator

1. The designated Center Co-ordinator shall be Assistant Professor of Agronomy / Horticulture from the College, Subject Matter Specialist in Agronomy/ Horticulture as the case may be and Post Graduate in Agricultural Sciences with specialization in Agronomy/Horticulture & shall functions as **Contact Officer** between the Center and University head quarter. He shall also exercise academic and administrative powers and responsibilities for Monitoring & Supervision of Contact Sessions & Internal Examinations in consultation with the head to ensure the smooth running of programs throughout the year.
2. The Center Co-ordinator shall be responsible for all online & offline admission, admission form Scrutiny, planning, co-ordination & execution of contact sessions, practical sessions, students study tour, monitoring of Internal and Final Theory & Practical Examinations.

The Accountant

1. The designated Center Accountant shall make all payment after the sanction from the Head of the center in consistent with the financial provisions made by the YCMOU, Nashik and prepare Physical & Financial Statement of Accounts with balance as prescribed by the university under Two Heads i.e. (1) Honorarium and (2) Operation & Development Receipts & Expenditure alongwith individual bill.

2. He shall keep all the records update and sent statement of expenditure (SOE) alongwith itemwise list of expenditures as well as Audit report to the university on the dates directed by the university in the time-table.
3. He shall be responsible for submission of all the financial books, documents and reports to the university authority as and when demanded, failing of which his services shall be discontinued with immediate effect.

The Assistant

The designated Center Assistant shall be responsible for helping Center Head, Co-ordinator, Teacher Counsellor and Accountant in admission process, day to day menial & typing work throughout the academic year. He shall also be responsible for record keeping, filling and assistance during practicals and theory examinations.

The Peon

The designated Center Peon shall be responsible for helping center management personnel, menial work, serving tea and snacks, distribution of water to teacher & students during contact session and examination.

The Teacher Counsellor

1. The designated Teacher Counsellor shall be **responsible for planning and execution of contact sessions, practicals, Internal and final theory and practical examinations**, solution providers for students while face to face contact sessions and while offline contacts for educational program assigned to him during the academic year.
2. The Teacher Counsellor shall be responsible for student admission, preparation of student list, distribution of Teaching Schedule and running of contact session **3 hours theory part in the morning (10 to 13 hours) & 3 hours practical part in the afternoon (14 to 17 hours) on each contact session days (36-40 days in an academic year) excluding inauguration session, study tours & exposure visit during the academic year for the educational program assigned to him in the year.**
3. **The Teacher Counsellor must set question paper and conduct internal examination at the end of each course as per YCMOU system (20 marks theory + 20 marks practical), Evaluate the papers, in the same contact session and discusses about nature of final examination. Keep ready question paper, answer sheets and attendance sheet for inspection by YCMOU authorities.**
4. **The Teacher Counsellor shall keep ready internal examination question papers and Answer sheets for the last two years (Current year + Previous year) for university inspection.**

5. Central Assessment Program (CAP) for Agriculture program evaluation & assessment is conducted after the Final Examination. It is mandatory for all the concerned teacher counsellors from each Agriculture Education Center to participate in the Central Assessment Program (CAP) conducted online / offline at YCMOU headquarter or Regional Centers OR designated CAP centers, **failing of which their teacher counsellorship shall be cancelled with immediate effect.**

08. YCMOU Study Center : Academic, Administrative and Financial Management

● Student Admissions

- 8.1 **The YCMOU shall declare date of admission for the programs and Center shall inform prospective students through local advertiesment for marketing of program in their jurisdiction.** The YCMOU Regional Center / University will confirm the admissions or otherwise and issue **Permanent Registration Numbers (PRN)** to the students and will provide the list to the respective center.

● Study Material & Contact Sessions

- 8.2 After the admission numbers are confirmed, the YCMOU will send the study material to the center to be distributed to students. The Center will keep a record of distribution of study materials. The center will display the time table for the contact sessions on board at the begining of the contact session. ***The students shall attend Agriculture Education Center for 5 to 6 days per month and 36-40 days in entire academic year for contact sessions as decided by the university on holidays (Four Saturday and One Sunday) from August to March each year.***

● Student Examination & Evaluation

- 8.3 University shall follow Semester Pattern and 10 Point Grading System for evaluation. Students shall obtaing minimum 5.0 out of 10.00 CGPA in Certificate, Diploma, Degree Programs and Post Graduate and Research Programs.
- 8.4 **ATKT (Allowed To Keep Terms) in Examination :** There shall be no ATKT system of passing in Foundation in Agriculture program and the student has to pass in all the courses before seeking admission to any diploam program.

● **The Internal Examination**

8.5 **The Internal Theory Examination** for each course of the program shall be conducted by the Agriculture Education Center for 20 marks. The 20 Marks Theory Examination shall have 20 Multiple Choice Questions (MCQ) and each question carries 1 mark.

8.6 **The Internal Practical Examination** for each course of the program shall be conducted by the Agriculture Education Center for 20 marks which includes **10 marks for writing and performing 1 practical / experiments and 10 marks for 10 Specimen OR Spotting identification and the questions related to specimen (1 Mark each).**

● **The Final Examination**

8.7 **The Final Theory Examination** for each course/paper of the program shall be conducted by the university for 80 marks. Students shall attempt any 16 questions out of 20 questions and each question carries 5 marks.

8.8 **The Final Practical Examination** shall be conducted for 80 marks which includes 30 marks for 2 experiments/practicals (15 marks each), 30 marks for spotting & answering 15 specimens (2 mark each), 10 marks for oral examination and 10 marks for workbook completion.

Internal and Final Examination Evaluation Table:

Sr. No.	Programs	Int. Marks		Final Marks		Total		Grand Total
		TH	PR	TH	PR	Int.	Final	
1.	Certificate in Gardening	80	80	320	320	160	640	800
2.	Foundation in Agricultural Sciences	80	80	320	320	160	640	800
3.	Diploma in Horticulture	80	80	320	320	160	640	800
4.	Diploma in Agri-business Management	80	80	320	320	160	640	800
5.	Diploma in Agro-Journalism	80	80	320	320	160	640	800
6.	Diploma in Fruit Production	80	80	320	320	160	640	800
7.	Diploma in Vegetable Production	80	80	320	320	160	640	800
8.	Diploma in Floriculture and Landscape Gardening	80	80	320	320	160	640	800

N.B.: 20% weightage for Internal Examination and 80% weightage for Final Examination.

8.9 **The classification of the students performance shall be as follows:**

The student shall be evaluated in 10 Point Grading System as follows:

Marks (%)	Grade	Weight	Class
75 & above	O	10	First Class with Distinction
70 to 74.99	A+	9	First Class with Honors
65 to 69.99	A	8	First Class
60 to 64.99	B+	7	Higher Second Class
55 to 59.99	B	6	Second Class
50 to 54.99	C	5	Pass
Less than 50	F	0	Fail

● **General Management**

8.10 The YCMOU shall prescribe fees for the program and publish the same through prospectus. **The Center shall pay honorarium to center Head , Co-ordinator, Account, Assistant, Peon, Teacher Councillors and maintain records of disbursement. The center will keep the record of training material, its purchases and issues and other receipts from the YCMOU funds. This account shall be audited by the YCMOU from time to time.**

8.11 **Requirement of SignBoard of Center :** The Agriculture Education Center shall fix up minimum Two and maximum Four sign boards in Marathi & English each with 3 feet width and 6 feet length (Horizontal) with minimum 16 gauge thick metal sheet on the office of the Head /Co-ordinator and other boards with 4 feet width and 8 feet length (Horizontal) with minimum 16 gauge thick metal on the Highway, Main Road, Sub Road & Internal Road, showing arrow towards the Center Building and Location. The Sign Board shall be painted in Military Dark Green Colour on Dark Yellow Background with the font size and shape as given below. Sign board shall be painted with one side Marathi and one side English as shown below. The font for English board shall be **Arial** while font for Marathi board shall be **ShriLipi (Shree-Dev-715)**.

8.12 **Requirements for Center Head & Co-ordinator :** **The Center Head shall be Principal of the College of Agriculture / Horticulture, Program Coordinator of Krishi Vigyan Kendras or Director of Agricultural Education and Research Institute/ Center, as the case may be whereas a Center Co-ordinator shall be a Assistant Professor/Subject Matter Specialist with Post Graduate qualification in Agronomy/ Horticulture** (Absence of which a person with Post Graduate qualification in other discipline can shoulder this responsibility subject to written approval from the The Director, School of Agricultural Sciences, YCMOU, Nashik before 30 June each year.

3 Feet

यशवंतराव चव्हाण
महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

मुक्त कृषि शिक्षण केंद्र

कृषि विज्ञान केंद्र
नाशिक - 422 222
संपर्क (0253) 2230698, 2340340

6 Feet

3 Feet

YASHWANTRAO CHAVAN
MAHARASHTRA OPEN UNIVERSITY, NASHIK

Agriculture Education Center

Krishi Vigyan Kendra
Nashik - 422 222
Contact : (0253) 2230398, 2340340

6 Feet

4 Feet

यशवंतराव चव्हाण
महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

मुक्त कृषि शिक्षण केंद्र

कृषि विज्ञान केंद्र
नाशिक - 422 222
संपर्क (0253) 2230698, 2340340

8 Feet

4 Feet

YASHWANTRAO CHAVAN
MAHARASHTRA OPEN UNIVERSITY, NASHIK

Agriculture Education Center

Krishi Vigyan Kendra
Nashik - 422 222
Contact : (0253) 2230698, 2340340

8 Feet

Head and Co-ordinator must be among the core/regular staff from the same institution.

- 8.13 **Maintenance of Bank Account :** The separate Bank Account shall be open jointly in the name of designated Center Head and Center Co-ordinator in Nationalised Bank. The receipts & funds must be kept separately and operated by Head and Co-ordinator only. However, under specific circumstances, the account can be in the joint names of Designated Head, Co-ordinator and Chairman or Secretary of the host institution, where any two individual can operate the account. The specific circumstances must be approved by the Director, School of Agricultural Sciences, YCMOU in writing from time to time.
- 8.14 **Powers of Head of the Study Center :** The designated Head of the Center shall have full administrative and financial powers to run the Center by following requisite account procedures. (Purchase upto Rs. 5000 as direct purchase without quotation and maximum purchase upto Rs. 1,00,000 with minimum three quotations and full powers for payment of honorarium to staff subject to availability of funds under the account head.
- 8.15 **Responsibility of Head, Co-ordinator & Accountant :** The Center Head, Co-ordinator and Accountant are responsible for maintaining record and register of purchase of goods and services alongwith Bank Pass Book, Cash Book, Honorarium disbursement Register and Purchase and Issue Register.
- 8.16 **Period of Expenditure :** The funds available for the disposal of Center towards **(i) Staff honorarium (ii) Center operations and Development Expenditure** can be spend during the academic year from June to May each year. However, **there is no Financial Year End or March End for the funds. The balance funds can be utilised for the next year for the same purpose of expenditure. However, the funds not utilised within two successive years shall be refunded back to the YCMOU as unspent balance, not required for the Center.**
- 8.17 **Provision for Teaching Aids :** The Center shall provide **Rs. 10,000 to each teacher counsellor based on course requirement, for preparing various teaching aids** like Photographs, Models, Posters, Charts, Laminations, Power Point Presentation, Album, Herbarium, Specimens, Cards, Labels, C. D., etc to promote teaching and learning outcomes in their respective program.
- 8.18 **Non Permissible Expenditure :** The Host Institution is not allowed to spent YCMOU funds for construction of Buildings and Infrastructure of bricks and blocks in nature. They are also **not allowed to transfer any part of YCMOU Funds to any other purpose not related to distance education towards Host Institution.**

8.19 **Permissible Receipt and Income** : The funds, wealth or property generated through demonstration farm, production units, Soil and Water Testing Laboratory, Phytodiagnostic Laboratory, Post Harvest Technology Laboratory, Plants Propagation Nursery, Students Practicals, Technical and Consultancy Services, shall be owned by the host institution and they are at liberty to use or otherwise their own funds and wealth for their needs and purposes.

8.20 **Permission from YCMOU** : If Center has to spent/purchase any goods or services, costing more than Rs.100,000, the necessary written permission must be taken from The Director, School of Agricultural Sciences, Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University, Nashik, with full justification with three quotations & balance available at center for the intending purchase of goods or services. Failing of which the expenditure shall be treated as illegal expenditure & shall be re-covered from the Host Institution.

8.21 **Annual Statement Of Expenditure (SOE)** : The Host Institution must provide physical & financial statement of utilization of funds for the last two financial years including current years in the following proforma **alongwith the list of items & its actual cost paid under following 2 Heads of Expenditure.**

Year	No. of Students	Gross Receipts (Center share : Rs.)	Headwise Receipt (Rs.)	Headwise Expenditure (Rs.)	Headwise Balance (Rs.) *
Last Year Balance _____			--	--	--
----	--	--	1. Honorarium: Rs. _____		
			2. Operations: & Developments: Rs. _____		
Total	--	--			
Current Year _____			--	--	--
----	--	--	1. Honorarium: Rs. _____		
			2. Operations: & Developments: Rs. _____		
Total	--	--	--		
Grant Total	--	--	--		

* : Last years balance shall be carry forwarded.

8.22 **University Approval to Center Staff** : The Center management staff and teacher counsellors shall be approved by The Director, School of Agricultural Sciences, YCMOU, Nashik in consultation with the management of Institution. The staff shall

be on honorarium basis & shall not be entitled to lien, continuity or any right on the post they have worked for or are working at the center.

- 8.23 **Orientation Training to Center Staff :** The YCMOU will arrange Orientation and Training Programs for the Head, and Co-ordinators in the month of May each year and selected Teacher Counsellors of the Center during the year. However, the Center Head and Co-ordinator shall conduct orientation training of their Teacher Counsellor & Administrative Staff at the beginning of the year.
- 8.24 **Limitation of Agriculture Education Center :** The Center is not allowed to establish any other Center or Sub-center or Study Centre or Work Centre at any part of the State or outside the state by their own. Doing so would be treated as illegal act and the designated and non-designated Center and their Sub-Center shall be closed with immediate effect.
- 8.25 **Development of Teaching Aids :** The teaching-learning aids based on syllabus in marathi like Photographs, Models, Charts, Specimens, Posters, Laminations, Herbarium, Power Point Presentation prepared during the year with date must be shown to YCMOU Authorities at the time of annual inspection. **Every year New and Additional Teaching Aids should be shown to YCMOU Inspection and Verification Team.**
- 8.26 **Setting of an Examination Question Paper :** The teacher counsellor must draw Internal theory and practical examination question paper as given in the **Annexure**. While setting a question paper, the course teacher must ensure to cover at least two questions from each category of Evaluation among the following six categories. The question paper shall include questions to test 1. Memory Testing (स्मरणशक्ती तपासणी), 2. Comprehension Testing (आकलनशक्ती तपासणी), 3. Arithmetic Testing (गणिती कौशल्य तपासणी), 4. Hands on Skill Testing (हस्त कौशल्य तपासणी), 5. Application of Information and Knowledge (प्राप्त माहिती आणि ज्ञानाचे उपयोजन) and 6. Analytical and Synthesizing ability (विश्लेषण आणि संश्लेषण कौशल्य)
- 8.27 **Printing of Answer Sheet :** The Center shall print sufficient number of answer sheets (Examination Papers) from operation cost in the month of August and made available to each **Teacher Counsellor** for Internal examination.
- 8.28 **Conduct of Internal Practical Examination :** The Center shall conduct Internal practical examination at the end of each course. While conducting Internal and final practical examination, **experiment given to the student, must be performed *in situ* by the student and shown to the Teacher Counsellor** conducting the practical examination, failing of which the experiment should not be evaluated and marked. **The experiments which can be performable shall be given in practical examination by the course teacher.**

- 8.29 **Attendance of Students on the Center :** The student who is attending less than **50% contact session for theory and practical separately shall not be allowed to appear for final theory and practical examination. Failing to take action in this matter the Head and Co-ordinator shall be held responsible.**
- 8.30 **Duration of Contact Session :** The Center shall conduct each contact session for **3 hours theory (10.00 am to 1.00 pm) and 3 hours practical (02.00 pm to 05.00 pm).** **The teacher counsellor must take signature of student on the printed rollcall register at the end of each contact session separately for theory and practical, instead of just putting absent or present mark.** The separate rollcall register must be kept for each program or course and separate register for theory and practical contact sessions.
- 8.31 **Continuation of Agriculture Education Center :** The institution intending to continue their Agriculture Education Center for further beyond the permitted period shall submit proposal alongwith 100 Point Evaluation Form duly filled in alongwith dossier of enclosures and Demand Draft of Rs. 10,000 in favour of the **Finance Officer, YCMOU, Nashik** before 30th October of the previous year.
- 8.32 **YCMOU Authorization :** **The Director, School of Agricultural Sciences on behalf of YCMOU reserves the full right to Modify, Replace, Relocate, Change or Close any Center without giving any reasons thereof on reciprocal basis as per the Memorandum of Undertaking signed by the Host Institution and accepted by the YCMOU, Nashik.**

09. Annexures

Annexure 1 : Requirements for opening of YCMOU Agriculture Education Center

- 1.1 The Organization intending to start YCMOU Agriculture Education Center shall be registered organisation under **Public Trust Act (1860) and Societies Registration Act (1950)**.
- 1.2 The Organization shall have fully functional, at least four year in existence **College of Agriculture, OR College of Horticulture** affiliated to State Agricultural University (SAUs) **OR Krishi Vigyan Kendra (KVK)** affiliated to Indian Council of Agricultural Research (ICAR), New Delhi OR Institution providing Agriculture Education and Training under **Deemed University status in Maharashtra**.
- 1.3 The Organization intending to open YCMOU Center must provide the resolution of the organization signed by **The Chairman & The Secretary both, giving approval to establish YCMOU Agriculture Education Center with all rules & regulations binding on them & their organization**. The Organization must provide last three years Audit Report/Annual Report showing their Academic and financial status to that effect.
- 1.4 The Organization intending to establish Agriculture Education Center shall have well furnished Class Rooms and laboratories, one each for each program with minimum 60 Students Seating capacity each. (Total 8 to 10 classrooms and 4 laboratories)
- 1.5 The Organization intending to establish YCMOU Agriculture Education Center, must provide at least one Qualified Teacher Counsellors for each Course / Program. (Total 8 to 10 teacher counsellors with Masters degree in agricultural sciences in respective field of specialization.)
- 1.6 The Organization intending to Open YCMOU Center must have **Four designated Laboratories** like **Soil & Water Testing Laboratory, Phytodiagnostic Laboratory** and **Post-Harvest Technology Laboratory** for Foundation in Agriculture, Diploma in Horticulture, Diploma in Fruit Production, Diploma in Vegetable Production, Diploma in Floriculture & Landscape Gardening Programs and **Multimedia Computer and Audio-Video Laboratory** for Diploma in Agri-business Management and Diploma in Agro-Journalism program and online admission & examination.
- 1.7 **The Soil & Water Testing laboratory shall have :** Soil Testing Kit, Digital pH Meter, Electrical Conductivity Bridge, Top Pan Balance, Spectrophotometer, Flame Photometer, Hot Air Oven, Incubator, Digestion and Distillation Unit, Water Distillation Unit, Munsell Colour Chart, Real Soil Profile in Glass / Wooden column, Thermometer, Hygrometer, Soil Thermometer, Rocks & Minerals Specimens, Seeds, Manures & Fertilizers display bottles & cavities, Charts for collection of soil samples, Soil Texture, Soil Structures, Problematic Soil, Classification of Soil, Manures & Fertilizers, Rain Guage, Farm Implements, Soil Testing Reports Reading Software, Various Screw Augers and Necessary Glasswares and Chemicals & Reagents and other Facilities to Conduct Under Graduate Level Practicals.
- 1.8 **Phytodiagnostic Laboratory shall have :** Two Compound Microscope, Two Dissecting Microscope, Two Napsack Sprayers, Two Gatoor, Foot Sprayers, Two Ganesh Sprayers, One Rotary Duster, One Seed Dresser, One Digital Thermometer cum Hygrometer, Five Dissection Boxes and Dissection Trays, Autoclave, Isolation Chamber, Cabinet

Fixed Preserved Samples of all major Pests, Diseases, Weeds and Seeds, Charts & Photographs, of Pests & Diseases, Charts of Plant Genetics, Physiological & Bio-chemical Cycles and Various Glasswares, Chemicals & Reagents and other Facilities to Conduct Under Graduate Level Practicals.

- 1.9 **Post Harvest Technology Laboratory shall have :** LPG Gas connection, 250 litre capacity Refrigerator, 10 litre capacity Pressure Cooker, Food Processor, Screw type Juice Extractor, Capping and Cork Machine, Cabinet Dryer, Mini Multipurpose Pulper, Cashew Processing Unit, Stainless Steel Utensils, Spoons, Knives & Peelers, Various types of Sieves, PVC Crates, Jars and Bottles, Hand Refractometer, 5 kg Capacity Digital Balance, 12 inch Pouch Sealer, Sulphuring Chamber, Vegetable Cutter, Measuring Pot and Cylinder, Various Preservatives & Chemicals and other Facilities to Conduct Under Graduate Level Practicals.
- 1.10 **Multimedia Computer and Audio-Video Laboratory shall have :** At least 5 Multimedia Computer with Internet connection, Multimedia Softwares, LCD Television (42 inch diameter) CD player, 5 Stereo, Tape Recorders, CD ROM, digital Encyclopedia & Multimedia Interactive teaching and learning environment.
- 1.11 The organization must have minimum 3 Acre Plant Propagation Nursery, including mother plants and producing minimum 10,000 salable grafts & seedling each year. Moreover, the institution must have minimum 3 Acre each unit of Fruit Production, Vegetable Production and Floriculture Unit and 1 Acre each of Agronomic Crop Cafeteria (Cereals, Pulses and Oil Seeds) & Horticulture Crop Cafeteria (Vegetables. Flowers, Foliages) on their campus.
- 1.12 The Organization must provide **Self Signed Bio-data of all Center Management Staff and Academic Faculty Members** intended to participate in teaching and operation of YCMOU Agriculture Education Center in the format prescribed by the university.
- 1.13 The Organization shall have separate building & accomodation facility for Open University students, Inverter/Battery backup facility to the laboratory instruments, 1000 sq.ft. carpet area of Library & Reading Room with sufficient number of books, magazines, etc., 3000 sq.ft. Green house /Poly house / Protected Cultivation or Unit of Poultry, Dairy or Vermicompost and all major Farm & Garden Implements, Tools and Equipments like Tractor, Power Tiller, Plough, Harrow, Seed Drill, Power Sprayers and Dusters.
- 1.14 The Organization intending to start OR continue with their YCMOU Agriculture Education Center shall apply giving full details regarding point 1-13 above before 30 October each year, alongwith demand draft of Rs. 20,000 for establishing new Agriculture Education Center and Rs. 10,000 for continuation of existing Agriculture Education Center for further duration (non refundable even after non recognition or non continuation) DD must be drawn in the name of The Finance Officer, YCMOU, Nashik, payable at Nashik, drawn on Nationalised Bank OR online payment can be made in designated account of University.
- 1.15 The Director of the School of Agricultural Sciences on behalf of YCMOU reserves the right to recognize, derecognize or re-locate Agriculture Education Center to any organization within 50 Kilometers radius without assigning any reason. He shall see the potential and feasibility of study center within the 50 kilometer radius of existing study center in the area. The dispute between YCMOU & the intending Organization shall be resolved within the legal jurisdiction of Nashik.

Annexure 2 : Application Form for opening of YCMOU Agriculture Education Centre

**School of Agricultural Sciences
Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University
Nashik**

Detail Information of Host Organization

01. Name and Address of Institution intending to start YCMOU Agriculture Education Centre

02. Whether the Organisation is : Government Semi Government Private

03. The Educational Programmes intended to start on the Institution

01	Certificate in Gardening (Mali Training)	☐
02	Foundation in Agricultural Sciences	☐
03	Diploma in Horticulture	☐
04	Diploma in Agribusiness Management	☐
05	Diploma in Agro-Journalism	☐
06	Diploma in Fruit Production	☐
07	Diploma in Vegetable Production	☐
08	Diploma in Floriculture and Landscape Gardening	☐
09	B. Sc. in Agricultural Sciences	☐
10	B. Sc. in Horticultural Sciences	☐

04. Name, Address & Phone, E-mail & Cell No. of the Head (Chairman/Secretary) of Organization

05. Name , Address & Phone, E-mail & Cell No. of the Principal/Director of the Institution intending to establish Agriculture Education Centre.

06. Name and Address of Designated Centre Co-ordinator for YCMOU Agriculture Education Centre (Person shall be M.Sc.(Agri.) in Agronomy/Horticulture)

07. Infrastructure Facilities Available on Institution

7.1 Ten Class Rooms (Attach Details) : _____

7.2 Four Laboratories (Attach Details) : _____

7.3 Agronomic & Horticulture Farms (Attach Details) : _____

7.4 Horticulture Nursery & Crop Cafeteria (Attach Details) : _____

7.5 Farm Tools & Implements (Attach Details) : _____

08. Details of Teachers Counsellors available on the Institution & their biodata

Sr. No.	YCMOU program	Name of Teacher Counsellor	Academic Qualification	Specialization	Working Experience (Years)	Contact Details (Phone & E-mail)
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
10.						

09. Brief information about your organization (Attach a Separate Sheet)

10. **Written joint to Consent from the Chairman & Secretary of the Organization alongwith Management Decision** (*Consent to agree with MOU shall be typed on Rs. 100 Non - Judicial Bond Paper*) (Attach Signed MOU)

11. **Recent Audit Report / Annual Report to support Academic and Financial Status of your Organization** (Attach Report)

12. The Intending Agriculture Education **Centre infrastructure verification fees of Rs. 20000 for proposed Agriculture Education Centre and Rs. 10000 for Continuation of existing Agriculture Education Centre (Non refundable even after non recognition / non-continuation) in the form of Demand Draft in favour of The Finance Officer, YCMOU, Nashik is enclosed.**

1. **Principal/Head of the Institution**

 (Signature, Name & Seal)

2. **Secretary of Host Organisation**

 (Signature, Name & Seal)

3. **Chairman of the Host Organisation**

 (Signature, Name & Seal)

Annexure 3 : Memorandum of Undertaking (MOU) for YCMOU Center, Nashik

Memorandum of Undertaking (MOU) for YCMOU Center, Nashik

(To be submitted by the Management on Rs. 100 Non-Judicial Bond Paper)

We,

Mr./Mrs. _____

Chairman/Secretary/Head of Organization of _____

and Dr./Prof./Mr./Mrs. _____

Principal/Director/Head of Institution of _____

Have been given to understand about the various Academic Programs under the **School of Agricultural Sciences, YCMOU, Nashik.**

We hereby agrees to offer the services of our organization for the establishment of **YCMOU Agriculture Education Center** of YCMOU for following Academic Programs under the School of Agricultural Sciences, YCMOU, Nashik.

1. Certificate in Gardening	☐	6. Diploma in Fruit Production	☐
2. Foundation in Agricultural Sciences ...	☐	7. Diploma in Vegetable Production	☐
3. Diploma in Horticulture	☐	8. Diploma in Floriculture & Landscaping..	☐
4. Diploma in Agribusiness Management	☐	9. B.Sc. in Agricultural Sciences.....	☐
5. Diploma in Agro-Journalism	☐	10. B.Sc. in Horticultural Sciences	☐

01. **We hereby agrees to spare the Classroom Accommodation, Farm and Nursery, Laboratories and other infrastructural facilities for implementation of the program as prescribed by the YCMOU from time to time without claiming the cost of establishment.**
02. **We hereby agrees to provide willing faculty members of our institute to work as designated Study Centre Head, Co-ordinator, Teacher Counsellors, Accountants and Assistant as prescribed by the YCMOU from time to time.**
03. **We hereby agrees to make available the necessary training materials, consumables, electricity and water facilities to the students undergoing training programs of the university without demanding any financial compensation from the university.**
04. **We hereby agrees to maintain record of Financial Accounts, Receipts & Expenditure as prescribed by YCMOU from time to time and funds received on account of admission shall be used for center Operation and Development only.**
05. **We hereby agrees to pay honorarium through crossed cheque to Center Head, Co-ordinator, Accountant, Assistant, Peon and Teacher Counsellor as prescribed by the YCMOU from time to time.**
06. **We hereby agrees to implement the programs of the YCMOU with due dignity, quality and sincerity and maintain the high standard of education values as prescribed by the YCMOU from time to time.**
07. **We hereby agrees that YCMOU shall have full power to close down our Agriculture Education Centre in consistent with their rules, regulations, policies and powers, without assigning any reason and without any reimbursement of loss from YCMOU to our organization.**
08. **We hereby agrees that we shall have full powers to close down YCMOU Agriculture Education Center in consistent with our rules, regulations and policies and the balance amount of funds available with center account shall be transferred to the university within one month from the close down of the center.**
09. **We hereby agrees that any dispute with regards to the opening or closing of YCMOU Agriculture Education Center shall be sorted out with the mutual discussion and The Director, School of Agricultural Sciences, YCMOU, Nashik shall be final authority to pass an order which shall be final and binding on the organization running the YCMOU Open Agriculture Education Center.**
10. **We have revisited all the Rules and Regulations given in the Manual of Agriculture Education Center Management of YCMOU and we hereby agreed to abide by the Rules and Regulations to that effect failing of which, our Agriculture Education Center shall be closed.**

1. Principal/Director/Head of the Institution

Name & Signature

2. Chairman/Secretary/Head of the Organization

Name & Signature

3. MOU Accepted/Rejected/Signed & Send Back for Record

Director, SAS, YCMOU

Place :

Date :

Annexure 4 : Agriculture Education Center Evaluation & Grading Form

School of Agricultural Sciences

Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University, Nashik – 422 222

Agriculture Education Center : Annual Evaluation Form

1. Name & Address of Center :

2. Date of Evaluation:

3. Details of Evaluation:

Instruction for filling Evaluation Form :

1. Prepare your Dossier of Supporting Document and enclose with Evaluation Form.
2. Point-wise Score Key at the bottom of Evaluation Form
3. **Encircle one of the Three Continuums**, where 0=Absent, 0.5=Partially Present & 1= Fully Present.
4. The point which is not applicable to your center shall carry 0.5 score each.

<i>Marking and Evaluation</i>		<i>Internal Evaluation</i>			<i>External Evaluation</i>		
1.0	General Administration						
1.1	Designated Center Head, Coordinator & their qualification	0	0.5	1	0	0.5	1
1.2	Display of Students Enrollment chart	0	0.5	1	0	0.5	1
1.3	Register of Teachers & Students Attendance	0	0.5	1	0	0.5	1
1.4	Three Sign board on Main Road, Sub-Main Road & Center Building	0	0.5	1	0	0.5	1
1.5	Designated YCMOU Notice board inside building	0	0.5	1	0	0.5	1
1.6	Timely Payment of Honorarium to Teacher & Center Staff	0	0.5	1	0	0.5	1
1.7	Timely Purchase of farm & laboratory Consumables	0	0.5	1	0	0.5	1
1.8	Program wise List of students not allowed for final examination	0	0.5	1	0	0.5	1
1.9	Accommodation facility to students during examination	0	0.5	1	0	0.5	1
1.10	Bio-data of All Staff & their presence in Evaluation.	0	0.5	1	0	0.5	1
	Sub-Total Score out of 10:	<input type="text"/>			<input type="text"/>		
2.0	Technical & Supporting Staff						
2.1	Foundation in Agriculture Teachers & their qualification.	0	0.5	1	0	0.5	1
2.2	Diploma in Horticulture Teachers & their qualification.	0	0.5	1	0	0.5	1
2.3	Diploma in ABM Teachers & their Qualification.	0	0.5	1	0	0.5	1
2.4	Diploma in Agro-Journalism Teachers & their Qualification	0	0.5	1	0	0.5	1
2.5	Diploma in Fruit Production Teachers & their Qualification	0	0.5	1	0	0.5	1
2.6	Diploma in Vegetable Production Teachers & their Qualification	0	0.5	1	0	0.5	1

	Marking and Evaluation	Internal Evaluation			External Evaluation		
2.7	Diploma in Floriculture Teachers & their Qualification	0	0.5	1	0	0.5	1
2.8	Presence of Designated Accountant, Assistant & peon	0	0.5	1	0	0.5	1
2.9	YCMOU Agri/Horti Degree Project Students Guided	0	0.5	1	0	0.5	1
2.10	Teacher Counsellors possessing Doctorate Degrees	0	0.5	1	0	0.5	1
	Sub-Total Score out of 10:						
3.0	Teaching – Learning Class Rooms & Teaching Aids						
3.1	Foundation in Agriculture Class Room with Teaching Aids	0	0.5	1	0	0.5	1
3.2	Diploma in Horticulture Class Room with Teaching Aids	0	0.5	1	0	0.5	1
3.3	Agri-business Management Class Room with Teaching Aids	0	0.5	1	0	0.5	1
3.4	Agro-Journalism Class Room with Teaching Aids	0	0.5	1	0	0.5	1
3.5	Fruit Production Class Room with Teaching Aids	0	0.5	1	0	0.5	1
3.6	Vegetable Production Class Room with Teaching Aids	0	0.5	1	0	0.5	1
3.7	Floriculture Class Room with Teaching Aids	0	0.5	1	0	0.5	1
3.8	Environment Studies Classroom with Teaching Aids	0	0.5	1	0	0.5	1
3.9	Bottled & Labelled Samples of Soils,Rocks,Minerals,Manures,Fertilizers	0	0.5	1	0	0.5	1
3.10	Bottled & Labelled Samples of Pests Diseases,Seeds,Weeds, Insecticides, Fungicides & Weedicides	0	0.5	1	0	0.5	1
	Sub-Total Score out of 10:						
4.0	Demonstration Farm & Nursery						
4.1	Plant Propagation Nursery with Mother plants	0	0.5	1	0	0.5	1
4.2	Plant Propagation Nursery with Seedlings	0	0.5	1	0	0.5	1
4.3	Plant Propagation Nursery with Fruit grafts	0	0.5	1	0	0.5	1
4.4	Fruits Orchard/ Garden/Plantation Unit	0	0.5	1	0	0.5	1
4.5	Vegetable Production & Crop Cafeteria Unit	0	0.5	1	0	0.5	1
4.6	Flowers production & Foliage Plant Cafeteria Unit.	0	0.5	1	0	0.5	1
4.7	Shade House, Poly house, Poultry, Dairy, Vermicompost Unit	0	0.5	1	0	0.5	1
4.8	Agronomic Crop Cafeteria..	0	0.5	1	0	0.5	1
4.9	Horticulture Crop Cafeteria	0	0.5	1	0	0.5	1
4.10	Farm and Garden Machine, Implements, Tools & Implements	0	0.5	1	0	0.5	1
	Sub-Total Score out of 10:						
5.0	Laboratory Facilities						
5.1	Designated Soil & Water Testing Laboratory	0	0.5	1	0	0.5	1
5.2	pH Meter, Flame-photometer, Spectro-photometer in Operation	0	0.5	1	0	0.5	1

	<i>Marking and Evaluation</i>	<i>Internal Evaluation</i>			<i>External Evaluation</i>		
5.3	Records of Soil & Water analysis by students in practical class	0	0.5	1	0	0.5	1
5.4	Designated Phyto-diagnosis Laboratory	0	0.5	1	0	0.5	1
5.5	Microscopes, Sprayers, Duster & Seed Dresser	0	0.5	1	0	0.5	1
5.6	Isolation Chamber, Dissection Boxes, Glassware & Chemicals	0	0.5	1	0	0.5	1
5.7	Designated Post Harvest Technology Laboratory.	0	0.5	1	0	0.5	1
5.8	Gas burner, Refrigerator, Food Processor, Autoclave & Cooker.	0	0.5	1	0	0.5	1
5.9	Digital Balance, Capping & Cork Machine, Refractometer	0	0.5	1	0	0.5	1
5.10	Processed, bottled & labelled samples of fruits & vegetables during Practical demonstration	0	0.5	1	0	0.5	1
	Sub-Total Score out of 10:						
6.0	Academic Management						
6.1	Conduct of 32 Theory & 32 Practical Contact Sessions	0	0.5	1	0	0.5	1
6.2	Timely Conduct of Internal Examination on Scheduled dates	0	0.5	1	0	0.5	1
6.3	Timely Evaluation & Written Comments on Answer Sheets	0	0.5	1	0	0.5	1
6.4	Timely Disbursement of Money to Teachers for Teaching Aids.	0	0.5	1	0	0.5	1
6.5	Program wise Study Tour / Exposure Visit of Enrolled Students	0	0.5	1	0	0.5	1
6.6	Organization of Career/Self-employment Counselling Sessions	0	0.5	1	0	0.5	1
6.7	Provision to Teacher Counsellors to attend Training, Workshop	0	0.5	1	0	0.5	1
6.8	Conduct of 3 contact sessions for Degree Project Report	0	0.5	1	0	0.5	1
6.9	Presence of Head & Coordinator on Saturday & Sundays	0	0.5	1	0	0.5	1
6.10	Sending Teacher Counsellors to University for Evaluation work	0	0.5	1	0	0.5	1
	Sub-Total Score out of 10:						
7.0	Financial Management						
7.1	Joint Bank Account in Nationalized Bank	0	0.5	1	0	0.5	1
7.2	Maintenance of Cash Book, Dead Stock, Purchase & Issue Register	0	0.5	1	0	0.5	1
7.3	Itemwise Statement of Income & Expenditure in Honorarium cost	0	0.5	1	0	0.5	1
7.4	Itemwise Statement of Income & Expenditure under Operation cost	0	0.5	1	0	0.5	1
7.5	Itemwise Statement of Income & Expenditure under development cost	0	0.5	1	0	0.5	1
7.6	Timely Payment of Honorarium to Teacher & Center Staff	0	0.5	1	0	0.5	1
7.7	Timely Payment to Teachers for Internal Assessments	0	0.5	1	0	0.5	1
7.8	Timely purchase of Reference book, Magazines & CD ROM	0	0.5	1	0	0.5	1

		<i>Marking and Evaluation</i>			<i>Internal Evaluation</i>			<i>External Evaluation</i>		
7.9	Itemwise Reasoning for Expenditure of More than Rs.10000	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
7.10	Last Years Annual Audit & Account report	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
Sub-Total Score out of 10:										
		<input type="text"/>			<input type="text"/>			<input type="text"/>		
8.0	Physical Infrastructural Facilities									
8.1	Designated Building and 8 Class Roomss	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
8.2	Designated Building and 4 Laboratories	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
8.3	Designated Two LCD Projectors.	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
8.4	Designated LCD Large Screen TV & Sound System	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
8.5	Designated PC with Internet facilities	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
8.6	Provision of Separate Male & Female Bathroom facility.	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
8.7	Provision of Potable Drinking Water on holidays.	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
8.8	Provision of Library & Reading Room to Students.	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
8.9	Provision of Paid Xerox facility to students.	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
8.10	Provision of Battery backup to laboratory instruments	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
Sub-Total Score out of 10:										
		<input type="text"/>			<input type="text"/>			<input type="text"/>		
9.0	Students Monitoring & Evaluation									
9.1	Conduct of Internal Theory & Practical Examination..	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
9.2	Last Years Students Academic Performance Sheet	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
9.3	Last & Current years Students Feed back & Grievances Register.	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
9.4	Preparation of Insects, Pests, Disease album by students	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
9.5	Preparation of Seed, Weed, Fertilizer album by students	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
9.6	Number of Students Enrollment in Mali & Foundation in Agriculture	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
9.7	Number of Students Completed B.Sc.(Agri./Horti) in last year	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
9.8	Orgnization of Self Employment Training Classes to Students	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
9.9	Orgnization of Campus Placement Interview for Students	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
9.10	YCMOU Degree Holders last 3 years Employment Status Record	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
Sub-Total Score out of 10:										
		<input type="text"/>			<input type="text"/>			<input type="text"/>		
10.0	Overall Impression of Evaluation Team									
10.1	Overall Impression about Campus Maintenance & Development	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
10.2	Overall Impression about Center Administration.	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
10.3	Overall Impression about Technical & Supporting Staff	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
10.4	Overall Impression about Class Rooms & Teaching Aids	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1
10.5	Overall Impression about Farm,Demonstration Units & Nursery.	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1

	Marking and Evaluation	Internal Evaluation			External Evaluation		
10.6	Overall Impression about Laboratory Facilities	0	0.5	1	0	0.5	1
10.7	Overall Impression about Academic Management	0	0.5	1	0	0.5	1
10.8	Overall Impression about Financial Management	0	0.5	1	0	0.5	1
10.9	Overall Impression about Physical Infrastructure Facilities	0	0.5	1	0	0.5	1
10.10	Overall Impression about Students Monitoring & Evaluation	0	0.5	1	0	0.5	1
	Sub-Total Score out of 10:	<input type="text"/>			<input type="text"/>		
	Grant Total Score out of 100:	<input type="text"/>			<input type="text"/>		
	Corresponding Grading :	<input type="text"/>			<input type="text"/>		

Cumulative Grading :

1. A Grade (Very Good) : Score More than: 81
2. B Grade (Good) : Score Between 71 to 80
3. C Grade (Average) : Score Between 60 to 70
4. D Grade (Poor) : Score Less than 60

Self Evaluation by the Study Center

Evaluation by the University

Name & Signature of Center Co-ordinator,
Agriculture Education Center

Name & Signature of Coordinator,
SAS, YCMOU, Nashik

Name & Signature of Center Head,
Agriculture Education Center

Name & Signature of Director
SAS, YCMOU, Nashik

Note : The Dossier of supporting document is enclosed with this evaluation form

Pointwise Score Key and Guidelines for Evaluation

1.0 General Administration

- 1.1 The Designated Study Center Head shall be a Post Graduate in Agricultural Sciences while the Designated Study Centre Coordinator shall be a Post Graduate in Agricultural Sciences with specialization in Agronomy/Horticulture. **Score:** If no = 0 mark, if yes = 1 mark, if other than prescribed qualification = 0.5 mark.
- 1.2 Year wise & Program wise student enrollment chart of minimum 3.0 x 6.0 feet horizontal size shall be displayed in the format provided in Center Management booklet at two places outside the Center office and outside the office of the Head or Coordinator. **Score:** If no = 0 mark, if more than two places = 1 mark, if less than two places = 0.5 mark.
- 1.3 The Payment of honorarium to Teacher Counsellors shall be made through crossed cheque in two installments, first in November and second in February each year. **Score:** If no payment = 0 mark, if yes = 1 mark, if one or both payment not made/paid in time = 0.5 mark.
- 1.4 The Purchase of Farm, Laboratory and other consumable required for scheduled practicals shall be made at the beginning of academic session and not later than 15th August each year. **Score:** If not purchased = 0 mark, if purchased before 15th August = 1 mark, if purchased after 15th August = 0.5 mark.
- 1.5 Signed Register of Attendance of Teacher Counsellors and Students shall be kept separately on Agriculture Education Center. **Score:** If no = 0 mark, if yes = 1 mark, if Incomplete = 0.5 mark.
- 1.6 The Center shall fix at least Three sign boards duly prescribed by university, one on highway, one on main Road and another on the office building of the center. **Score:** If one board = 0 mark, if three board = 1 mark, if two board = 0.5 mark.
- 1.7 The Center shall fix up designated YCMOU Notice board showcase of 3 x 4 feet size for Notice, Instruction, Examination Time table etc. shall be displayed outside the center office. **Score:** If no Notice board = 0 mark, if yes = 1 mark, if not designated = 0.5 mark.
- 1.8 The Agriculture Education Centre shall not allow the student to appear for final examination, if their total attendance is less than 50%, even under the condition of genuine reasons including his/her illness/hospitalization. **Score:** If not allowed for examination = 1 mark, if selectively allowed for examination with justification = 0.5 mark, if allowed for examination inspite of less attendance = 0 mark.
- 1.9 The Agriculture Education Center shall provide separate accommodation facility to boys & girls students during examination, if needed and required by them. **Score:** If no facility = 0 mark, if separate facility for boys and girls = 1 mark, if no separate facility = 0.5 mark.
- 1.10 The one page bio-data of Study Center Head, Coordinator, Accountant & All Teacher Counsellors as prescribed by the university shall be provided and the concern person shall be present in person during annual verification. **Score:** If not present = 0 mark, if all are present in total = 1 mark, if partially present = 0.5 mark.

2.0 Technical and Supporting Staff

- 2.1 The Foundation in Agriculture course shall have two designated teacher counsellors & they shall be M.Sc. (Agri.) in Agronomy or Soil Science and Botany or Plant Pathology or Agricultural Entomology. **Score:** If not = 0 mark, if yes = 1 mark, if partial fulfillment = 0.5 mark, if Program not offered = 0.5 mark.
- 2.2 The Diploma in Horticulture shall have designated Teacher Counsellor & he shall be M.Sc. (Agri.) in Horticulture. **Score:** If not = 0 mark, if yes = 1 mark, if from other disciplines = 0.5 mark, if program not offered = 0.5 mark.
- 2.3 The Diploma in Agribusiness Management shall have designated Teacher Counsellor & he shall be M. Sc. (Agri.) in Agricultural Economics or Agribusiness Management or M.B.A. in Agribusiness Management. **Score:** If not = 0 mark, if yes = 1 mark, if from other discipline = 0.5 mark, if program not offered = 0.5 mark.
- 2.4 The Diploma in Agro-journalism shall have designated Teacher Counsellor & he shall be M.Sc. (Agri.) in Agricultural Extension or Agricultural Communication or Agricultural Development or Farm Journalism. **Score :** If not = 0 mark, if yes = 1 mark, if from other discipline = 0.5 mark, if program not offered = 0.5 mark.
- 2.5 The Diploma in Fruit Production shall have designated Teacher Counsellor & he shall be M.Sc. (Agri.) in Horticulture. **Score:** If not = 0 mark, if yes = 1 mark, if from other disciplines = 0.5 mark, if program not offered = 0.5 mark.

- 2.6 The Diploma in Vegetable Production shall have designated Teacher Counsellor & he shall be M.Sc. (Agri.) in Horticulture. **Score:** If not = 0 mark, if yes = 1 mark, if from other discipline = 0.5 mark, if program not offered = 0.5 mark.
- 2.7 The Diploma in Floriculture & Landscape Gardening shall have designated Teacher Counsellor & he shall be M.Sc. (Agri.) in Horticulture. **Score :** If not = 0 mark, if yes = 1 mark, if from other discipline = 0.5 mark, if program not offered = 0.5 mark.
- 2.8 There shall be Designated Person appointed through written order as Center Accountant, Center Assistant and Center Peon. **Score:** If no Designated person = 0 mark, if All Designated person = 1 mark, if partial information = 0.5 mark.
- 2.9 The YCMOU has recognized eligible Teacher Counsellors from all Agriculture Education Centers as B.Sc. (Agriculture/Horticulture) Project Report Guides and are credited for the same for their Guideship efforts. **Score:** If Less than 5 students submitted reports = 0 mark, if 5 to 10 students submitted reports = 0.5 mark, & if more than 10 students submitted reports = 1 mark.
- 2.10 The Center having faculties with Doctorate degree are additionally credited for **Score:** If no = 0 mark, if one Doctorate faculty = 0.5 mark, & if more than one Doctorate faculty = 1 mark.

3.0 Teaching, Learning Classrooms & Teaching Aids

- 3.1 to 3.8 Each Class rooms shall have minimum 20 x 30 feet size or total carpet area of 600 square feet with at least two cross windows at both side and minimum 3 x 6 feet size of Black Board/Writing Board and Course related posters, charts, photos & teaching aids fixed on wall for ready references and students learning. **Score:** If right size classroom with black board and teaching aids = 1 mark, if no = 0 mark, if Partial fulfillment = 0.5 mark.
- 3.9 Soil & Water Testing Laboratory shall have not less than 100 bottled / jarred / stored / preserved and suitably labeled samples of Soils, Rocks, Minerals, Organic Manures, Chemical Fertilizers, Bio-fertilizers, Plant growth regulators. **Score :** If less than 80 Samples = 0 mark, if 80 to 100 Samples = 0.5 mark, if more than 100 Samples = 1 mark.
- 3.10 Phytodiagnostic Laboratory shall have not less than 200 bottled / jarred / stored / preserved and suitably labeled samples of Pests, Diseases, Seeds, Weeds, Insecticides, Fungicides & Weedicides. **Score :** If less than 100 Samples = 0 mark, if 100 to 200 Samples = 0.5 mark, if more than 200 Samples = 1 mark.

4.0 Demonstration Farm & Nursery

- 4.1 Center shall have scientifically laid out Plant Propagation Nursery with atleast 10 motherplants each of Mango, Guava, Sapota, Pomogranate, Orange, Cashewnut. **Score :** If less than 5 plants = 0 mark, if 5 to 10 plants = 0.5 mark, if more than 10 plants = 1 mark.
- 4.2 The Plant Propagation Nursery shall produce at least 5000 salable seedling of fruits and vegetable crops like Papaya, Drumstick, Tomato, Chilly, Brinjal, Flowers, etc. **Score :** If less than 3000 Seedlings = 0 mark, if 3000 to 5000 Seedlings = 0.5 mark, if more than 5000 Seedlings = 1 mark.
- 4.3 The Plant Propagation Nursery shall produce at least 5000 salable grafts of fruit crops like Mango, Guava, Sapota, Pomogranate, Orange, Cashewnut, etc. **Score :** If less than 3000 grafts = 0 mark, if 3000 to 5000 grafts = 0.5 mark, if more than 5000 grafts = 1 mark.
- 4.4 Center shall have minimum 5 Acres of fruits orchard / plantation crops. **Score:** If less than 3 Acres Orchard/Plantation Crops = 0 mark, if 3 to 5 Acres Orchard = 0.5 mark, if more than 5 Acres Orchard = 1 mark.
- 4.5 Centre shall have minimum 3 Acres of Vegetable Crop Production and Vegetable Crop Cafeteria. **Score:** If less than 2 Acres Vegetable Production Farm and Vegetable Crop Cafeteria = 0 mark, if 2 to 3 Acres area = 0.5 mark, if more than 3 Acres = 1 mark.
- 4.6 Center shall have minimum 2 Acres of Floriculture Crops and Crop Cafeteria. **Score:** If less than 1Acre Floriculture Crop and Crop Cafeteria = 0 mark, if 1 to 2 Acres = 0.5 mark, if more than 2 Acres = 1 mark.
- 4.7 Center shall desirably have minimum 3000 Square feet Green House / Poly House / Protected Cultivation Unit OR unit of Poultry, Dairy or Vermicomposting for demonstration. **Score:** If less than 1000 Square feet Poly house / Green house = 0 mark, if 1000 to 3000 Square feet = 0.5 mark, if more than 3000 Square feet = 1 mark.
- 4.8 Center shall have minimum 1 Acre Agronomic Crop Cafeteria in both Rainy (Kharif) & Winter (Rabbi) Seasons as prescribed by the University with each crop not less than 1000 Square feet each crop and minimum 20 crops in each season out of total crops grown in your locality. **Score:** If less than 10 Crops in Cafeteria = 0 mark, if 10 to 20 crops in both seasons = 0.5mark, if more than 20 crops in both seasons

= 1 mark.

- 4.9 Center shall have minimum 1 Acre Horticulture Crop Cafeteria in both Rainy (Kharif) & Winter (Rabbi) Seasons as prescribed by the University with each crop not less than 1000 Square feet each plot and minimum 20 fruit, vegetable & flower crops in each season out of total crops grown in your locality. **Score:** If less than 10 Crops in Cafeteria = 0 mark, if 10 to 20 crops in both seasons = 0.5 mark, if more than 20 crops in both seasons = 1 mark.
- 4.10 Center shall have all Major Farm and Garden Implements, Tools & Equipments like Tractor, Power Tiller, Plough, Harrow, Seed Drill, Power Sprayers and Dusters. **Score:** If less than 10 Tools & Implements = 0 mark, if 10 to 20 Tools & Implements = 0.5 mark, if more than 20 Tools & Implements = 1 mark.

5.0 Laboratory Facilities

- 5.1 Center shall have Designated Laboratory for Soil & Water Testing in designated room with Size of not Less than 600 square feet carpet area. **Score:** If less than 300 square feet laboratory = 0 mark, if 300 to 600 square feet area = 0.5 mark, if more than 600 square feet area = 1 mark.
- 5.2 Soil & Water Testing Laboratory shall have Major Laboratory Instruments like Digital pH Meter, Flame Photometer & Spectrophotometer in fully working condition and factual proof for using in laboratory based practical during the year. **Score:** If No Instrument = 0 mark, if Less than three instrument in working condition = 0.5 mark, if all three instrument in working condition = 1 mark.
- 5.3 Center shall produce Record of Soil & Water Testing Reports that has been prepared during Foundation course practicals. **Score:** If Less than 10 reports = 0 mark, if 10 to 20 reports = 0.5 mark, if more than 20 reports = 1 mark.
- 5.4 Center shall have Designated Phyto-diagnosis Laboratory in designated room with size of not less than 600 square feet carpet area. **Score:** If 300 square feet Laboratory = 0 mark, if 300 to 600 square feet = 0.5 mark, if more than 600 square feet = 1 mark.
- 5.5 Phyto-diagnosis Laboratory shall have Major Instruments and Equipments like Microscope, Power Sprayers, Seed Dressers in fully working condition and factual proof of using them in practical Contact Sessions. **Score:** If Not available = 0 mark, if Not in working condition = 0.5 mark, if all are in working condition = 1 mark.
- 5.6 Phyto-diagnosis Laboratory shall have Laminar flow, Isolation Chamber, Dissection Boxes and essential Glass wares & Chemicals and factual proof of using them during Practical Contact Sessions. **Score:** If Not available = 0 mark, if All Not in working condition = 0.5 mark, if All in working condition = 1 mark.
- 5.7 Center shall have Designated Post Harvest Technology (PHT) Laboratory in designated room of not less than 600 square feet carpet area. **Score:** If less than 300 square feet laboratory = 0 mark, if 300 to 600 square feet area = 0.5 mark, if more than 600 square feet area = 1 mark.
- 5.8 PHT Laboratory shall have Major Equipments like Gas burner, Refrigerator, Food Processor, Autoclave & Pressure Cooker in working condition and factual proof of using them during practical contact sessions. **Score:** If Not available = 0 mark, if Some of them available = 0.5 mark, if all of them available = 1 mark.
- 5.9 PHT laboratory shall have Digital Weigh Balance, Capping & Corking Machine and Refractometer in working condition and factual proof of using them during practical contact sessions. **Score:** If Not available = 0 mark, if Some of them available = 0.5 mark, if all of them available = 1 mark.
- 5.10 Center shall have bottled and labelled samples of value added products from fruits and vegetables produced in practical contact sessions. **Score:** If Less than 10 bottles = 0 mark, if 10 to 20 bottles = 0.5 mark, if more than 20 bottles = 1 mark.

6.0 Academic Management

- 6.1 Center shall conduct 32 Theory Contact Sessions each of 3 hours duration from 10 am to 1 pm and 32 Practical Contact Sessions each of 3 hours duration from 2 pm to 5 pm on all contact session days excluding first contact session on first August each year. **Score:** If less than 24 Theory & Practical contact sessions = 0 mark, if 24 to 32 Theory & Practical contact sessions = 0.5 mark, if more than 32 Theory & Practical contact sessions = 1 mark.
- 6.2 Center shall conduct all Internal Theory and Practical Examination on scheduled dates printed in the Teaching Schedule in Program Prospectus for the duration (Theory Paper = 10 am to 1 pm & Practical Paper 2 pm to 5 pm). **Score:** If Not conducted on date and time = 0 mark, if Some of them conducted on scheduled dates and time = 0.5 mark, if All of them conducted on Scheduled dates & time = 1 mark.
- 6.3 The Respective Teacher Counsellors on the center shall evaluate internal theory and practical papers with written corrective comments on the answer sheets to be distributed to students during very next

contact session. **Score:** If Evaluated without written comments = 0 mark, if Some of courses evaluated without corrective comments = 0.5 mark, if all of courses evaluated with corrective written comments = 1 mark.

- 6.4 Center shall disburse Rs. 3000 to 5000 on the basis of course requirement to each Teacher Counsellors for preparing all necessary Teaching Aids (like Photographs, Charts, Tables, Models, Maps, Power Points, Audio Visuals etc.) at the beginning of academic year. **Score:** If amount is not disbursed = 0 mark, if amount is disbursed for some Programs = 0.5 mark, if amount is disbursed for all program = 1 mark.
- 6.5 Center shall Organize & Coordinate Study Tour cum Exposure Visits for the students of all Programs saperately or combined before December each year to good Agriculture / Horticulture / Nursery Farm. **Score:** If study tour not organized = 0 mark, if organized for some programs = 0.5 mark, if organized for all programs = 1 mark.
- 6.6 Center shall orgnize outside Expert facilitated career counselling contact session to students before December each year. **Score:** If Less than 1 session =0 mark, if 1 to 2 sessions = 0.5 mark, if more than 2 sessions =1 mark.
- 6.7 Center can provide financial help with duty leave to Teacher Counsellors to attend program related Trainings, Workshops, Seminars etc for minimum 1 day to maximum 1 week duration during the year. **Score:** If No opportunities provided = 0 mark, if provided to less than 2 Teachers = 0.5 mark, if provided to more than 2 Teachers = 1 mark.
- 6.8 Center Head/ Coordinator shall conduct minimum 3 contact sessions for B.Sc. (Agriculture/Horticulture) students for preparation of Project Report & Guide them how to prepare report and produce information of Name of Student, Title of Project and Name of Guide. **Score:** If not conducted = 0 mark, if less than 3 conducted = 0.5 mark, if more than 3 conducted = 1 mark.
- 6.9 Center Head and Coordinator irrespective of their involvement in course teaching shall supervise theory and practical contact session on Saturday and Sunday to take stock of working and conduct of classes as Scheduled. **Score:** If Head & Coordinator not present on contact session days = 0 mark, if present for less than 24 contact sessions = 0.5 mark, if present for 24 to 32 contact sessions = 1 mark.
- 6.10. Center Head shall depute Respective Teacher Counsellors to University head quarter for Terminal Examination Paper Assessment to ensure that the papers are assessed on time and results are declared in time. **Score:** If less than 3 Teachers Deputed = 0 mark, if 3 to 6 Teacher Deputed = 0.5 mark, if more than 6 Teachers Deputed = 1 mark.

7.0 Financial Management

- 7.1 Center shall have Separate Joint Bank Account in Nationalized Bank in the name of the Center Head and Center Co-ordinator or Secretary / Chairman of Host Organization. **Score:** If No Separate bank account in Nationalized bank = 0 mark, if No Joint bank account in Nationalized bank = 0.5 mark, if Joint bank Account in Nationalized bank = 1 mark.
- 7.2 Center shall maintain separate Cash Book, Dead Stock Register and Purchase and Issue Register for Materials, Equipments, Instruments, Tools, Teaching Aids, Reference Books, Charts, Maps and Posters etc. for the center and upgrade it from time to time. **Score:** If Register not maintained = 0 mark, if Some Registers maintained = 0.5 mark, if All Registers fully maintained = 1 mark.
- 7.3 Center shall produce itemwise statement of Income & Expenditure under **Honorarium** as prescribed by Universtiy like total receipt under the head & itemwise expenditure like Center Head, Coordinator, Accountant, Assistant, Peon and each teaher counsellor honorarium including amount paid for paper evaluation. **Score:** If No Statement = 0 mark, if Incomplete Statement = 0.5 mark, if full Statement with full juiustification = 1 mark.
- 7.4 Center shall produce itemwise statement of Income & Expenditure under **Operational Cost** as prescribed by Universtiy like total receipt and itemwise expenditure & justification for the purchase & full justification of expenditure of more than Rs. 10000. **Score:** If No Statement = 0 mark, if Incomplete Statement = 0.5 mark, if full Statement with full juiustification = 1 mark.
- 7.5 Center shall produce itemwise statement of Income & Expenditure under **Development cost** prescribed by University like center development expenditure. **Score:** If No Statement = 0 mark, if Incomplete Statement = 0.5 mark, if full Statement with balance amount reflected in bank passbook = 1 mark.
- 7.6 Center shall make Mandatory Crossed Cheque Payments to designated Teacher Counsellors and designated Center Staff like Head, Coordinator, Accountant, Assistant and Peon at the rate of 50 % amount in the month of November and remaining 50 % amount in the month of February during each academic year. **Score:** If Payment is not made = 0 mark, if Payment made partially & not through cross cheque & not in time = 0.5

- mark, if Payment made on time with crossed cheque and reflected in Individual's Bank Pass book = 1 mark.
- 7.7 Center shall make scheduled payment to respective Teacher Counsellors for Assessment of Internal Examination Theory and Practical papers each at the rate of Rs.10 per paper within 30 days from the date of Internal Examination. **Score:** If payment is not made = 0 mark, if payment is made partially and not on time = 0.5 mark, if payment made in full and on time = 1 mark.
- 7.8 Center shall purchase Reading materials, Reference books, CD ROM well in advance but not later than October each year and keep in Reading room to be used by Course teacher & Students. **Score:** If not purchased = 0 mark, if purchased worth less than Rs. 25000 = 0.5 mark, if purchased more than Rs. 25000 = 1 mark.
- 7.9 Center shall produce a Statement of Purchase of Goods & Services or Transfer of Funds for more than Rs. 10000 in Single stroke legally and illegally both with concrete reasons. **Score:** If No Statement = 0 mark, if Partial Statement & Legal Transfer = 0.5 mark, if Full Statement with concrete reasoning and no Transfer of Funds from Center Account = 1 mark.
- 7.10 Center shall make available last years Annual Audit & Account Report duly signed by Center Head & Chartered Accountant. **Score:** If No Report = 0 mark, if Partial & unsigned report = 0.5 mark, if Signed & Certified Report = 1 mark.

8.0 Physical Infrastructure Facilities

- 8.1 Center shall have designated Buildings & 8 Class rooms at one location with proper Sign boards on respective places. **Score:** If No designated buildings & 8 class rooms = 0 mark, if Buildings & 8 Class Rooms scattered on more than two locations = 0.5 mark, if designated buildings & 8 Class rooms located at less than two places = 1 mark.
- 8.2 Center shall have designated building and 4 designated laboratories namely soil & water testing laboratory, Phytodiagnosis Laboratory, Post harvest technology laboratory and Multimedia Computer & Audio-Video Laboratory with well equipped. **Score:** If No designated Laboratories = 0 mark, if designated 4 Laboratories without well equipped = 0.5 mark, if designated 4 Laboratories with well equipped = 1 mark.
- 8.3 Center shall have designated Two LCD Projectors of their own one fitted at proper location while one in common pool to be used by Teacher Counsellors for Group / Mass Counseling. **Score:** If No LCD Projector = 0 mark, if Two LCD Projectors and used by less than 50 % Teacher Counsellors = 0.5 mark, if Two LCD Projectors used by more than 50% Teacher Counsellors = 1 mark.
- 8.4 Center shall have designated large Screen LCD Television and Sound System of their own for facilitating audio - video programs, CD and VCD related to course content. **Score:** If No Large Screen Television = 0 mark, If Television and Sound System is not used for facilitating audio -video learning = 0.5 mark, if the Large Screen Television used for learning support = 1 mark.
- 8.5 Center shall have designated 5 Highend Personal Computer with University Approved Configuration and or latest computer system with UPS, High Speed Printer, Scanner and Internet connection available for use to center staff & students. **Score:** If less than 2 PC = 0 mark, If 2 to 5 PC lower than approved configuration and No Printer, Scanner and Internet facilities = 0.5 mark, if more than 5 PC with prescribed configuration with UPS, Printer, Scanner and Internet facility = 1 mark.
- 8.6 Center shall have designated & separate Bathroom, Latrine & Urinal unit for Male & Female Students on the center. **Score:** If No bathroom, latrine & urinal unit = 0 mark, if partially available = 0.5 mark, if fully available = 1 mark.
- 8.7 Center shall have Sufficient Potable Drinking Water available to all students while attending scheduled contact sessions on Saturday & Sundays and during examination period. **Score:** If No drinking water available = 0 mark, if provision of drinking water is not acceptable = 0.5 mark, if provision of good quality & sufficient drinking water = 1 mark.
- 8.8 Center shall have designated modest sized but not less than 300 square feet carpet area of Library & Reading room available to working students. **Score:** If No designated Library & Reading room = 0 mark, if partially available = 0.5 mark, if fully available with seating facilities = 1 mark.
- 8.9 Center shall have Xerox facility available on center & operational on holidays on payment basis to students. **Score:** If No facility = 0 mark, if partial facility = 0.5 mark, if full facility = 1 mark.
- 8.10 Center shall have Battery Backup/Inverter Facility available to Laboratory on all contact session days on Saturday and Sundays during academic year. **Score:** If No Battery Backup = 0 mark, if partially Available = 0.5 mark, if fully Available = 1 mark.

9.0 Students Monitoring and Evaluation

- 9.1 Center shall conduct Internal Theory & Practical examination as per scheduled Dates and Time, Evaluate

answer sheet with corrective remarks, distribute them to students for information, recollect and keep ready for annual inspection by university authorities. **Score:** If Examination not conducted on Date & Time = 0 mark, if Examination conducted on time but paper not set in format and not evaluated as per instructions = 0.5 mark, if Examination paper set as per format, Examination conducted as per scheduled date & time, paper evaluated with corrective remarks, redistributed & recollected = 1 mark.

- 9.2 Center shall produce Program wise Consolidated Record Sheet of last year's academic performance of students in all programs together indicating 1. Name of program 2. No. of Students enrollment 3. No. of Students appeared for final examination 4. No. of Students passed in final examination 5. Total Percentage of passing (against number of students appeared) 6. No. of Students passed in first class 7. Percentage of passing in first class (against number of students appeared) . **Score:** If percentage of passing in first class is less than 10% = 0 mark, if % of passing in first class is between 10 to 30 % = 0.5 mark, if % of passing in first class is more than 30% = 1 mark.
- 9.3 Center shall maintain student's Feedback & Grievance Register for current year & last year to obtain feedback, suggestion and complaints about admission, program operations, contact session, farm & laboratory practical, internal and final examination, delivery of Books and Hall Ticket, Declaration of Examination Results. **Score:** If record maintained but not analysed = 0 mark, if Record maintained, analyzed & actions taken partially = 0.5 mark, if Record maintained, analyzed and actions taken fully = 1 mark.
- 9.4 The Teacher Counsellor shall guide & help all students to prepare Insect, Pests & Diseases album. **Score:** If Less than 30 album = 0 mark, if 30 to 40 album = 0.5 mark, if more than 40 album = 1 mark.
- 9.5 The Teacher Counsellor shall guide & help all students to prepare Seeds, Weeds & Fertilizer album. **Score:** If Less than 30 album = 0 mark, if 30 to 40 album = 0.5 mark, if more than 40 album = 1 mark.
- 9.6 Center shall undertake special efforts to enroll maximum number of students to Certificate in Gardening (Mali Training) and Foundation in Agriculture Program being feeder course well suited to accommodate 10th & 12th class failure students **Score:** If Enrollment less than 40 = 0 mark, if enrollment between 40 to 50 = 0.5 mark, if enrollment more than 50 = 1 mark.
- 9.7 Center shall Guide and Supervise maximum number of students intended to complete Graduation in Agriculture and Horticulture and will be evaluated through number of students completed B.Sc. (Agriculture / Horticulture) program during last year. **Score:** If less than 5 students = 0 mark, if 5 to 10 students = 0.5 mark, if more than 10 students = 1 mark.
- 9.8 Center shall organize outsider Expert facilitated self employment orientation Training to diploma students for personality & entrepreneurship development. **Score:** If No Training = 0 mark, if one Training = 0.5 mark, if more than one Training = 1 mark.
- 9.9 Center shall organize Campus Placement Interview for Open University students by inviting Agro-based industry people, Agro-service Centers, Seed, Fertilizers, Pesticide companies during the year. **Score:** If No Campus placement meet = 0 mark, if one Campus placement meet = 0.5 mark, if more than one Campus placement meet = 1 mark.
- 9.10 Center shall maintain factual record of employment status of all students, who has completed B.Sc. (Agri./Horti.) degree during last three years. **Score:** If No record = 0 mark, if partial record = 0.5 mark, if complete record = 1 mark.

10.0 Overall Impression of Annual Evaluation Team

The Internal Evaluation Team comprises of Respective Center Head & Center Coordinator shall visit all the parameters related to their Agriculture Education Center in person and assign appropriate score to each head and sub-heads in 100 point Annual Evaluation Form and find out Total Score and Grading for the Center in operation before the visit of University Authorized External Evaluation Team and same shall be made available during External Evaluation.

The External Evaluation Team comprises of Director, School of Agricultural Sciences or his nominee and UG coordinator or person nominated by the Director, SAS shall visit in person all parameters related to the Agriculture Education Center and evaluate the score assigned by Internal Evaluation Team and if necessary re-assign appropriate score to each head and sub-heads in 100 point Annual Evaluation Form and find out Total Score and Grading for the Center in operation.

The Assessment of University Evaluation Team shall be final and binding on respective Center for further action.

Annexure 5 : Annual Program Fees and Financial Provisions

The following table shows the program wise credit points, study hours, minimum contact sessions to be conducted and the **Annual Program fees to be paid to the YCMOU:**

	<i>Programs</i>	<i>Credit Points</i>	<i>Period of Study (hrs.)</i>	<i>Minimum contact session</i>	<i>Program fees per year (Rs)</i>
01.	Certificate in Gardening	32	1000	36	6000=00
02.	Foundation in Agriculture	32	1000	36	6000=00
03.	Diploma in Horticulture	64	2000	72	6000=00
04.	Diploma in Agribusiness Management	64	2000	72	6000=00
05.	Diploma in Agro-Journalism	64	2000	72	6000=00
06.	Diploma in Fruit Production	64	2000	72	6000=00
07.	Diploma in Vegetable Production	64	2000	72	6000=00
08.	Diploma in Floriculture & Landscape Gardening	64	2000	72	6000=00
09.	B.Sc. (Agriculture)	160	5000	180	6000=00
10.	B.Sc. (Horticulture)	160	5000	180	6000=00
11.	M.Sc. (Agricultural Extension)	64	2000	08	10000=00
12.	Ph.D. (Agricultural Extension)	96	3000	12	10000=00

Annexure 6 : Distribution of Program Fees (Under Graduate Programs)

<i>Sr. No.</i>	<i>Items of Expenditure</i>	<i>Certificate Programs</i>	<i>Diploma Programs</i>	<i>Degree Programs</i>
A.	University Share (Per Student)	3000	3000	3000
A.1	Registration Fees	100	100	100
A.2	Program Fees	1000	1000	1000
A.3	Evaluation & Certification	1000	1000	1000
A.4	Other Fees	150	150	150
A.5	Escalation & Development	750	750	750
B.	Study Center Share (Per Student)	3000	3000	3000
B.1	Center Head	130	130	130
B.2	Center Co-ordinator	130	130	130
B.3	Center Accountant	100	100	100
B.4	Center Assistant	80	80	80
B.5	Center Peon	60	60	60
B.6	Teacher Counsellor	1000	1000	1000
B.7	Degree Project Guide	-	-	1000
B.8	Center Operation & Development	1500	1500	500
	Total (A+B)	6000	6000	6000

Annexure 7 : Rates of Honorarium & Payment Procedure (Under Graduate)

Sr.No.	Designation	Honorarium/ Expenditure (Rs.)
1.	Center Honorarium & Management Expenditure :	3000
1.A	Honorarium to Center Management	500
	Center Head	@ Rs 130 per student,
	Center Co-ordinator	@ Rs.130 per student,
	Center Accountant	@ Rs.100 per student
	Center Assistant	@ Rs.80 per student
	Center Peon	@ Rs.60 per Student
	N.B.: How ever maximum amount of honorarium is fixed to Head: Rs.60,000, Coordinator: Rs.60,000, Accountnt: Rs.40,000, Assistant: Rs.30,000 & Peon: Rs.20,000 per annum respectively for all the programs & all the Students admitted on the center.	
1.B	Teacher Counsellor @ Rs. 1000 per student	1000
	N.B.: The honorarium to the Teacher Counsellors shall includes teaching theory and conducting practicals, setting of question papers, conducting internal examination and evaluation of answersheet.	
1.C	Center Operation & Development Expenditure :	1500

2. Rules of Payment

2.1 The actual Total amount of Honorarium to Teacher Counsellor is calculated as follows:

$$\text{Annual Honorarium (Rs.)} = \text{No. of Students registered in the class} \times \text{Rs. 1000.}$$

2.2 The Honorarium per Contact Session (CS) is calculated as follows :

$$\text{Honorarium (Rs.)} = \frac{\text{No. of Students registered in the Program} \times 1000}{36}$$

2.3 The Honorarium to B.Sc. (Agriculute / Horticulture) Project Report Contact Sessions and Environmental Studies course Contact Sessions is fixed @ Rs. 1500 per Contact Session of full day duration.

2.4 The Honorarium shall be paid to Center Head, Co-ordinator, Accountant, Assistant, Peon and Teacher Counsellor through Crossed Cheque only (Account Payee) on the basis of number of students who has paid fees in full. The photo copy of the crossed cheques issued to the staff shall be preseved for inspection.

2.5 The Honorarium shall be paid in two installments i.e. 50% at the time of Deepawali OR in the month of November and remaining 50% in the month February every year. The Honorarium to Visiting faculty or Guest faculty other than regular teacher counsellor shall be paid for that contact session in cash on the same day. The Honorarium to such faculty can be calculated using above formula given in 2.2.

2.6 The balance amount of honorarium (if any) under B.Sc. (Agri/Horti) program can be shared among teacher counsellor who has less than 30 students in their class.

3. Chart of Honorarium to be paid to Centre Staff and Teacher Counsellors.

3.1 Midterm Payment (Deepawali/November) :

Sr. No.	Name & Designation of Staff	No. of Students	Rate of Hon. (Rs)	Total Amount (Rs)	Payment (Rs) (50% of Total Amt.)	Signature On Stamp
01. Head		130			
02. Co-ordinator		130			
03. Accountant		100			
04. Assistant		80			
05. Peon		60			
06. Certificate in Gardening		1000			
07.	1. 2. 3. Foundation in Agriculture		1000			
08 Diploma in Horticulture		1000			
09. Diploma in Agribusiness Management		1000			
10. Diploma in Agro-Journalism		1000			
11. Diploma in Fruit Production		1000			
12. Diploma in Vegetable Production		1000			
13. Diploma in Floriculture & Landscaping		1000			
14. Environmental Studies		@ Rs.1500 (Max.8 CS)			
15. B. Sc.(Agriculture/Horticulture) Project Report		@ Rs.1500 (Max.3 CS)			
	Total	-				

3.2 Final Payment (February) :

Sr. No.	Name & Designation of Staff	No. of Students	Rate of Hon. (Rs)	Total Amount (Rs)	Payment (Rs) (50% of Total Amt.)	Signature On Stamp
01. Head		130			
02. Co-ordinator		130			
03. Accountant		100			
04. Assistant		80			
05. Peon		60			
06. Certificate in Gardening		1000			
07.	1. 2. 3. Foundation in Agriculture		1000			
08. Diploma in Horticulture		1000			
09. Diploma in Agribusiness Mgt.		1000			
10. Diploma in Agro-Journalism		1000			
11. Diploma in Fruit Production		1000			
12. Dip. in Vegetable Production		1000			
13. Diploma in Floriculture & L.G.		1000			
14. Environment Studies		@ Rs.1500 (Max.8 CS)			
15. B. Sc.(Agriculture/Horticulture) Project Report		@ Rs.1500 (Max.3 CS)			
	Total	-				

- 4. Center Operation and Development Expenditure includes:**
- 4.1 **Purchase of Glasswares, Chemicals and Consumable** material required for Theory and Practicals Contact Sessions.
 - 4.2 **Purchase of Samples of Fertilizers, Pesticides, Seeds, Rocks, Minerals** and PVC Jars, Bottles and Plastic/Metalic Cavity to keep these samples.
 - 4.3 **Purchase of Text Books and Reference Books for Teacher Counsellors, Guidance Books and Digest for Students**, and C. D., and other Print and Non print material helpful for teaching and learning.
 - 4.4 **Expenditure incurred on preparation of teaching aids** like Models, Posters, Photographs, Diagrams, Charts, Slides, Power Point Presentation etc.
 - 4.5 **Expenditure incurred on purchase & printing of Stationary, Answer Sheets**, Computer Printing Cartridge, Telephone, Fax and Other Communications Charges.
 - 4.6 **Expenditure incurred on Repairs and Maintenance** of Laboratory Instruments, Farm Implements and Teaching Aids.
 - 4.7 **Expenditure incurred on Tour and Travel of Center Staff** for Program Publicity, Meeting, Training, Workshop, Exposure Visit, Travelling to Visit and Meeting at YCMOU Regional Centre and Headquarter at Nashik.
 - 4.8 **Expenditure incurred on Laboratory and Hospitality** to YCMOU Authorities visiting your Agriculture Education Center during occasional & Annual Evaluation Visits.
 - 4.9 **Expenditure incurred on State Transport/Private Buses for students exposure visit**, maximum upto rent of buses including halting charges. The expenses for maximum three buses with To and From distance of maximum 1000 km for each bus is allowed during the academic year. Subject to availability of balance funds in the account.
 - 4.10 **Expenditure incurred for Head, Coordinator, Accountant and Teacher Counsellor for attending Programme related Short term Meeting, Training, Workshop, Seminar, Conference etc** for maximum duration of one week. The cost under this item shall be restricted to the amount of Admission/Registration fees and admissible TA/DA within Maharashtra.
 - 4.11 **Purchase of Laboratory Equipments, Farm Implements (But not Farm Machines like Tractor), Farm Tools**, Students Chairs, Benches, Office Chairs, Office Tables, Racks, Book Cases, Small Cupboards, Filling Cabinet etc.
 - 4.12 **Purchase of Computer, Internet, Modem, Printer, Scanner, Television, LCD Projector, CCTV, Tape Recorder, Slide Projector, Overhead Projector, etc.**

- 4.13 **Purchase of Books, Magazines, Guidance Books, Digests, C. D.** Subscription of selected farm magazines in Marathi and establishment of reading room including Reading Room Furniture for YCMOU Students.
- 4.14 **Purchase of Scientific Models and Specimens,** Purchase or Preparation of Photographs and Lamination of Fruits, Vegetables, Flowers, Landscape Design and Development of Charts and Tables (*But not the purchase of livestock, Cattles, Animals etc.*)
- 4.15 **Expenditure on establishment of small farm demonstration units (Maximum cost per unit shall not exceed Rs. 100,000)** like Polyhouse, Shadenet House, Green House, Vermicompost Production Unit, Mushroom Production Unit, Bee Keeping Unit, Plant Propagation Nursery Unit, Kharip and Rabi Crop Cafeteria, Floriculture Unit, Vegetable Unit, Medicinal and Aromatic Plant Unit, etc.

Annexure 8 : B.Sc. (Agriculture/Horticulture) Entrance Examination

1. The Students will become eligible to appear for B.Sc. (Agriculture/Horticulture) Common Entrance Test (CET) after completion of all the pre-requisite programs/courses.
2. For B.Sc. (Agriculture) CET Examination, the candidate has to complete Foundation in Agricultural Sciences OR Diploma in Agriculture (SAU's) and Diploma in Horticulture, Diploma in Agri-business Management and Diploma in Agro-Journalism.
3. For B.Sc. (Horticulture) CET Examination, the candidate has to complete Foundation in Agriculture OR Diploma in Agriculture (SAU's) and Diploma in Fruit Production, Diploma in Vegetable Production and Diploma in Floriculture & Landscape Gardening.
4. **The Common Entrance Test (CET) Examination shall be conducted** in the month of June-July each year for B.Sc.(Agriculture) and B.Sc.(Horticulture) separately.
5. B.Sc.(Agriculture) CET Examination shall include four sections such as (i) Foundation in Agriculture, (ii) Diploma in Horticulture, (iii) Diploma in Agri-business Management (iv) Diploma in Agro-Journalism
6. B.Sc. (Horticulture) CET Examination shall include four sections such as (i) Foundation in Agriculture, (ii) Diploma in Fruit Production, (iii) Diploma in Vegetable Production & (iv) Diploma in Floriculture & Landscape Gardening.
7. **The Common Entrance Test (CET) Examination** pattern shall be Multiple Choice Question (MCQ) type and include total 200 questions, 50 questions from each sections. Each question shall carry one mark. Students has to secure minimum 100 marks out of 200 marks in the CET Examination to qualify him for B.Sc. (Agri.) / B.Sc. (Horti.) admission.
8. Student has to fill up online CET Admission Form along with **CET Examination Fees** of Rs.500/-. which shall be paid to the University through credit card / debit card / bank challan.
9. All CET passed and selected student shall take Online Admission in the period given in the program prospectus.

Annexure 9 : Rates of Honorarium : B. Sc. Project Guides & Examiners

01. The B. Sc. (Agriculture) and B.Sc. (Horticulture) students has to submit the degree project report in soft copy in PDF format to the university. He shall carry one spiral bound hard copy along with the required material like books, hand written notes, hand written project report, typed copy of project report checked by his guide while attending the viva-voce examination at the university head queter along with copy of his project evaluation report. (copy of project evaluation report shall be downloaded from the university website: <http://ycmou.digitaluniversity.ac> Exam Reults).
02. After viva-voce examination, student shall submit his final project report in four hard bound copies alongwith the separate CD of Total Project Report in Word (.doc) file format which includes Photograph in (.jpg) file format in the report in the period given in the prospectus.
03. **Honorarium to Project Guide : The Project Guide shall be paid Rs. 1000=00 as Guides honorarium by the respective Agricultural Education Center** after the final submission of the project report in 4 copies to the university after final Viva-Voce Examination.
04. **Honorarium to Project Evaluator :** The project report submitted by the students shall be evaluated for 100 marks by the External Examinar in Central Assessment Program (CAP) conducted by the university shall be paid **Rs. 150=00 as a Evaluators Honorarium by the university** in addition to TA-DA as admissible to outstation experts.
05. **Honorarium to Viva-Voce Exam Expert :** The viva-voce examination of students shall be conducted by the **External Expert** nominated by the Director, School of Agricultural Sciences and Controller of Examination, YCMOU, Nashik shall be paid **Rs. 150=00 per student per viva-voce examination by the university** in addition to TA-DA as admissible to outstation experts.
06. **Honorarium to Project Moderator:** The project report securing more than 80% marks shall be moderated by the Director of the School or The Expert nominated by the Director of the School shall be paid **Rs. 200=00 as a Moderators Honorarium by the university** in addition to TA-DA as admissible to outstation experts.
07. The Viva-Voce examination for B.Sc. (Agri.) & B.Sc. (Horti.) degree program is conducted **only once in the year at head quarter of YCMOU, Nashik**. The student shall attend the same with all pre-requisite documents with him/her.
08. **The list of documents to be carry by the candidates while attending viva voce examination at Nashik :**
 - (1) Personal Identity Card
 - (2) Common Entrance Test (CET) Result
 - (3) Collection of Resource Materials like books, magazines, journals, reports, etc.
 - (4) **Hand written copy of Project Report.**
 - (5) **Typed Draft copy of project report checked, remarked and corrected by the guide.**

Annexure 10 : Distribution of Program Fees (Post Graduate & Research Program)

<i>Sr. No.</i>	<i>Items of Expenditure</i>	<i>M.Sc. (Agricultural Extension)</i>	<i>Ph.D. (Agricultural Extension)</i>
A.	University Share	5000	5000
A.1	Registration Fees	100	100
A.2	Program Fees	1600	1600
A.3	Evaluation & Certification	1600	1600
A.4	Other Fees	150	150
A.5	Escalation & Development	1550	1550
B.	Centre Share	5000	5000
B.1	Center Head	130	130
B.2	Center Co-ordinator	130	130
B.3	Center Accountant	100	100
B.4	Center Assistant	80	80
B.5	Center Peon	60	60
B.6	Teacher Counsellor (per CS)	2000	2000
B.7	Thesis Evaluation	1500	1500
B.8	Viva-Voce Examination	1000	1000
B.9	Escalation & Development	00	00
	Grant Total (A+B)	10000.00	10000.00

Annexure 11 : Rates of Honorarium (Post Graduate & Research Program)

(A) Post Graduate & Research Programme Center Staff

Sr.No.	Designation	Honorarium Per Student(Rs.)	Minimum Honorarium (Rs.)	Remarks
01.	PGR Center Head	130=00	15000	--
02.	PGR Center Co-ordinator	130=00	15000	--
03.	PGR Center Accountant	100=00	9000	--
04.	PGR Center Assistant	80=00	7000	--
05.	PGR Center Peon	60=00	4000	--

(B) Teacher Counsellor, Evaluator, Research Guides & Examiners :

Sr.No.	Designation	Honorarium (Rs.)	Remarks
01.	Teacher Counsellor (6)	2000	Per Contact Session + TA/DA
02.	Examination Paper Setter (6) M.Sc. & Ph.D.	1000	Per Paper Set + TA/DA
03.	Examination Paper Evaluator/Moderator (6)	30	Per Paper+TA/DA
04.	Research Guide (M. Sc.) on Final Submission	2000	Per Research Fellow
05.	Research Guide (Ph. D.) on Final Submission	3000	Per Research Fellow
06.	External Examiner : M. Sc. Thesis Evaluation	1500	Per Research Fellow + Postage
07.	External Examiner : Ph.D. Thesis Evaluation (Each Examiner)	1500	Per Research Fellow + Postage
08.	Viva-Voce Examination : Chairman, External Examiner & Internal Examiner, M. Sc. Programme (Each Expert)	1500	Per Research Fellow + TA/DA
9.	Viva-Voce Examination : Chairman, External Examiner & Internal Examiner, Ph.D. Programme (Each Expert)	1500	Per Research Fellow + TA/DA

N. B. :1. The External Examiner for M. Sc. & Ph. D. ,Teacher Counsellor, Paper Setter, Paper Evaluator, Moderator and or Academic Invitee (if any) shall be paid TA/DA as per university Rules, But maximum upto II tier A.C. Railfare on the submission of Ticket and Ticket Number with TA bill. At odd places they can be travel by Shared Car / Chartered Car with prior permission from the Director, School of Agricultural Sciences.

- 2. The External Examiners invited from outside the Maharashtra for Ph. D. Degree Viva-Voce Examination are allowed to travel by air, with the prior permission from the Vice-Chancellor, or the Director, School of Agricultural Sciences, YCMOU, Nashik**
- 3. The Typing, Postage and Miscellaneous Charges, if more than Rs. 500.00, Then the necessary bill of expenditure shall be enclosed with the bill of Honorarium for the Thesis evaluation.**

Annexure 12 : Educational Qualifications of Teacher Counsellors

<i>Sr. No.</i>	<i>Name of Program</i>	<i>Min. No. of Teacher Counsellor</i>	<i>Minimum Edn. Qualification of the Teacher / Project Guide / Research Guide</i>
1.	Certificate in Gardening	One	B.Sc.(Agriculture) / B.Sc.(Horticulture)
2.	Foundation in Agricultural Sciences	Four	M.Sc.(Agri.) in Soil Science/Agri.Chemistry M.Sc. (Agri.) Botany/Plant Physiology M.Sc. (Agri.) Entomology/Plant Pathology M.Sc.(Agri.) in Agronomy/Crop Production
3.	Diploma in Horticulture	One	M.Sc.(Agri.) in Horticulture
4.	Diploma in Agribusiness Management	One	M.Sc.(Agri.) in Agricultural Economics/ Agribusiness Management
5.	Diploma in Agro-Journalism	One	M.Sc.(Agri.) in Agricultural Extension
6.	Diploma in Fruit Production	One	M.Sc.(Agri.) in Horticultural Sciences
7.	Diploma in Vegetable Production	One	M.Sc.(Agri.) in Horticultural Sciences
8.	Diploma in Floriculture and Landscape Gardening	One	M.Sc.(Agri.) in Horticultural Sciences
9.	Environmental Studies	One	M.Sc. (Agri) in Agricultural Chemistry / Soil Science / Botony / Entomology / Pathalogy
10.	B.Sc. (Agriculture) Project Guide	1:5	Post Graduate in Agricultural Sciences with 5 years working experience & working as Assistant Professor or Subject Matter Specialist and above position in College / University or on equivalent position in agriculture education and research.
11.	B.Sc. (Horticulture) Project Guide	1:5	Post Graduate in Horticultural Sciences with 5 years working experience & working as Assistant Professor or Subject Matter Specialist and above position in College / University or on equivalent position in agriculture education and research.
12.	M.Sc. (Agricultural Extension)	1:6	Ph.D. in Agricultural Extension with 10 Years Experience in Research and Teaching.
13.	Ph.D. (Agricultural Extension)	1:6	Ph.D. in Agricultural Extension with 10 Years Experience in Research and Teaching...

Annexure 13 : Biodata Sheet for YCMOU Center Staff & Teacher Councillors

01. Name : Dr./Prof./Mr./Ms : _____

02. Present Address : _____

03. Communication Details : Phone : Office (STD : _____) _____
 : Residence (STD : _____) _____
 : Mobile No _____
 E-mail : _____

04 Date of Birth & Age : _____

05. Educational Qualification & Specialization : **Degree** **Specialisation** **% of Marks**
 B.Sc. (Agri./Horti.) _____
 M.Sc.(Agri./Horti.) _____
 Ph.D.(Agri./Horti.) _____
 Other (Specify) _____

06. Present Position : _____

07. Past Experiences : Post held Years

Total Experience : _____

08. Position in Organization : Core staff Contract Staff Visiting Faculty

09. YCMOU Programme : Program Period (Years)
 Taught till date _____

10. No. of YCMOU Students : B. Sc. (Agriculture) _____
 Guided till date B. Sc. (Horticulture) _____

11 Participation in B.Sc.(Agri./Horti.) Project Evaluation : Yes No

12. Any other relevant information : _____

Place: _____

Date : _____

Name & Signature

Annexure 14 : Model Question Paper for Internal Theory Examination (20 Marks)

मुक्त कृषि शिक्षण केंद्र
यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

कृषि शिक्षण केंद्राचे नाव : -----

शिक्षणक्रम - कृषि अधिष्ठान शिक्षणक्रम

AGR 201 : मृदशास्त्राची मूलतत्त्वे आणि कार्यपद्धती

दिनांक : ---.---.-----

गुण : 20

वेळ : 10.30 ते 11.00

सूचना: 1. सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2. उत्तराचा योग्य पर्याय निवडून पुढील चौकोनात लिहा.

- Q.1 a. जमिनीचे मूळ स्थान, वर्गिकरण व वर्णन करणाऱ्या शास्त्राला काय म्हणतात ?
A) इकोलॉजी B) इडॅफॉलॉजी C) पेडॉलॉजी D) पेडॉगॉजी
- b. मृदावरणाची जाडी किती किलोमीटर असते ?
A) 10 ते 20 B) 12 ते 24 C) 14 ते 28 D) 16 ते 32
- c. जमिनीच्या 'अ' व 'ब' स्तराला संयुक्तरित्या काय म्हणतात ?
A) क स्तर B) सोलम स्तर C) इल्युव्हिएल स्तर D) संस्तर स्तर
- d. जमिनीतील विविध कणांच्या मांडणीला काय म्हणतात ?
A) जमिनीचा पोत B) जमिनीची संरचना C) जमिनीचे फुल D) जमिनीची सम्मुचता
- e. वातावरणामध्ये नायट्रोजनचे प्रमाण किती टक्के असते ?
A) 58% B) 78% C) 68% D) 48%
- Q.2 a. जमिनीत पाणी मुरण्याचा वेग कोणत्या जमिनीत जास्त असतो ?
A) रेटाड B) वाळूमिश्रीत C) पोयट्याच्या D) चिकणमातीच्या
- b. लोह व अॅल्युमिनियमचे प्रमाण कोणत्या जमिनीमध्ये भरपूर असते ?
A) तांबड्या B) काळ्या C) लाल D) तपकीरी
- c. जर वाहत्या पाण्याची गती दुप्पट झाली तर पाण्याबरोबर माती वाहून नेण्याची ताकद किती पटीने वाढते ?
A) 61 B) 62 C) 63 D) 64
- d. 700 मिलिमीटरपेक्षा कमी पर्जन्यमान आणि जमिनीचा उतार सहा टक्क्यांपेक्षा कमी असल्यास कोणते बांध घालावे ?
A) समपातळी बांध B) ढाळीचे बांध C) नाला बँडिंग D) यापैकी कोणताही नाही
- e. पालाशचे जमिनीतील प्रमाण किती टक्के असते ?
A) 1% B) 2% C) 1 ते 2% D) 2 ते 3%
- Q.3 a. वनस्पती कोणत्या स्वरूपात गंधकाचे शोषण करतात ?
A) SO_3 B) SO_4 C) H_2SO_4 D) H_2SO_3
- b. पावसाच्या पाण्यामुळे दरवर्षी महाराष्ट्रातील किती टन सुपीक माती वाहून जाते ?
A) 70 कोटी टन B) 40 कोटी टन C) 60 कोटी टन D) 50 कोटी टन
- c. फळबागेमधील मातीचा नमुना घेताना किती सेंटीमीटर खोलीपर्यंतचा नमुना घ्यावा ?
A) 30 ते 40 B) 40 ते 50 C) 50 ते 60 D) 60 ते 90
- d. पाणी मचुळ बनण्यास कोणते घटक कारणीभूत असतात ?
A) कॅल्शियम व मॅग्नेशियम B) सोडियम व क्लोराईड C) कार्बोनेट व बायकार्बोनेट D) सल्फेट व नायट्रेट
- e. शेणखतामध्ये नत्राचे प्रमाण 1 टक्का असल्यास 1 टन शेणखतातून किती किलो नत्र मिळेल ?
A) 1 किलो B) 10 किलो C) 100 किलो D) 1000 किलो
- Q.4 a. अॅझोलामुळे दरवर्षी हेक्टरी किती किलो नत्र मिळू शकते ?
A) 60 ते 80 B) 80 ते 100 C) 100 ते 120 D) 40 ते 60
- b. जर युरियामध्ये 46 टक्के नत्र असेल तर 100 किलो नत्र मिळण्यासाठी किती किलो युरिया लागेल ?
A) 217 B) 210 C) 215 D) 220
- c. संयुक्तखतामध्ये एकूण अन्नद्रव्यांचे प्रमाण किती टक्के असते ?
A) 25 B) 30 C) 35 D) 40
- d. पुढीलपैकी विषारी नत्रयुक्त खत कोणते ?
A) कॅल्शियम सायनाईड B) अमोनियम नायट्रेट C) युरिया D) अमोनियम सल्फेट
- e. भारतात खत विषयक नवीन कायदा केव्हा अंमलात आला ?
A) 25 सप्टेंबर 1985 B) 25 सप्टेंबर 1955 C) 25 ऑक्टोबर 1985 D) 25 ऑक्टोबर 1955

Annexure 15 : Model Question Paper for Final Theory Examination (80 Marks)

**मुक्त कृषि शिक्षण केंद्र
यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक**

शिक्षणक्रम - कृषि अधिष्ठान शिक्षणक्रम

AGR 201 : मृदशास्त्राची मूलतत्त्वे आणि कार्यपद्धती

दिनांक : ---.---.----

गुण : 80

वेळ : 10.30 ते 13.30

सूचना: 1. पहिल्या ओळीमध्ये प्रश्न क्रमांक आणि उप-प्रश्न लिहिल्यानंतरच उत्तर लिहिण्यास सुरुवात करा.

2. प्रत्येक उप-प्रश्नासाठी 5 गुण आहेत.

3. प्रत्येक उप-प्रश्नाचे उत्तर किमान 75 ते 100 शब्दात लिहा.

प्रश्न 1 : खालीलपैकी कोणतेही चार उपप्रश्न सोडवा.

- खडक म्हणजे काय ते सांगून खडकांची निर्मिती व विविध प्रकारांची माहिती लिहा.
- जमिनीच्या उभ्या छेदातील विविध थरांची आकृतीसह माहिती लिहा.
- जमिनीतील सेंद्रिय पदार्थांचे पिकांच्या उत्पादनवाढीतील महत्व स्पष्ट करा.
- महाराष्ट्रातील जमिनीचे प्रकार सांगून त्यांचे रासायनिक व भौतिक गुणधर्म स्पष्ट करा.
- मृदसंधारण म्हणजे काय ? मृदसंधारणाच्या वेगवेगळ्या पध्दतीची माहिती लिहा.

प्रश्न 2 : खालीलपैकी कोणतेही चार उपप्रश्न सोडवा.

- आवश्यक अन्नद्रव्ये म्हणजे काय ? वनस्पतींना लागणाऱ्या मुख्य व सुक्ष्म अन्नद्रव्यांची माहिती लिहा.
- जमिनीची सुपिकता आणि उत्पादनक्षमता यातील फरक स्पष्ट करा.
- सेंद्रिय खतांच्या जमिनीच्या भौतिक, रासायनिक व जैविक गुणधर्मांवर काय परिणाम होतो ?
- जिवाणुखते म्हणजे काय ? पीक उत्पादनातील जिवाणुखतांचे महत्व स्पष्ट करा.
- एकात्मिक खत व्यवस्थापनाविषयी सविस्तर माहिती लिहा.

प्रश्न 3 : खालीलपैकी कोणतेही चार उपप्रश्न सोडवा.

- जमिनीतील विविध घटकांची आकृती काढून घटकांची सविस्तर माहिती लिहा.
- खडक म्हणजे काय ते सांगून खडकांची निर्मिती व विविध प्रकारांची माहिती लिहा.
- जमिनीच्या उभ्या छेदातील विविध थरांची आकृतीसह माहिती लिहा.
- जमिनीची संरचना म्हणजे काय ते सांगून ती कोणकोणत्या घटकांवर अवलंबून असते ते लिहा.
- जमिनीतील सेंद्रिय पदार्थांचे पिकांच्या उत्पादनवाढीतील महत्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 4 : खालीलपैकी कोणतेही चार उपप्रश्न सोडवा.

- जमिनीतील पाण्याचे प्रकार सांगून कोणते पाणी पिकास उपलब्ध ठरते ते स्पष्ट करा.
- महाराष्ट्रातील जमिनीचे प्रकार सांगून त्यांचे रासायनिक व भौतिक गुणधर्म स्पष्ट करा.
- मृदसंधारण म्हणजे काय ? मृदसंधारणाच्या वेगवेगळ्या पध्दतीची माहिती लिहा.
- पाणलोट क्षेत्राचे व्यवस्थापन कसे करावे यावर सविस्तर माहिती लिहा.
- आवश्यक अन्नद्रव्ये म्हणजे काय ? वनस्पतींना लागणाऱ्या मुख्य व सुक्ष्म अन्नद्रव्यांची माहिती लिहा.

Annexure 16 : Model Question Paper for Internal Practical Examination (20 Marks)

मुक्त कृषि शिक्षण केंद्र

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

मुक्त कृषि शिक्षण केंद्राचे नाव: -----

AGR 201 : मृदशास्त्राची मूलतत्त्वे आणि कार्यपद्धती (प्रात्यक्षिक परीक्षा)

दिनांक : ---.---.---

गुण : 20

वेळ : 14.00 ते 15.30

विभाग (A) : आपणास देण्यात आलेल्या प्रयोगाची/प्रात्यक्षिकाची सविस्तर कार्यपद्धती

लिहून सदरचा प्रयोग/प्रात्यक्षिक प्रत्यक्ष करून दाखवा. गुण : 10

- प्रात्यक्षिक 01 : खडकांचे प्रकार ओळखून त्यापासून निर्माण होणाऱ्या जमिनीचे गुणधर्म ओळखणे.
- प्रात्यक्षिक 02 : खनिजांचे प्रकार ओळखून कोणत्या खनिजांच्या आस्तित्वामुळे जमिनीच्या कोणत्या गुणधर्मावर कोणता परिणाम होतो ते ओळखणे.
- प्रात्यक्षिक 03 : जमिनीच्या उभ्या छेदाचा अभ्यास करणे.
- प्रात्यक्षिक 04 : जमिनीचे पृथक्करण करण्यासाठी मातीचा नमुना घेणे.
- प्रात्यक्षिक 05 : मातीच्या नमुन्यातील पाण्याचे (ओलाव्याचे) प्रमाण काढणे.
- प्रात्यक्षिक 06 : मातीची सच्छिद्रता, पोत आणि प्रकार तपासणे.
- प्रात्यक्षिक 07 : जमिनीचा सामू व विद्युतवाहकता मोजणे.
- प्रात्यक्षिक 08 : जमिनीतील उपलब्ध नत्राचे प्रमाण काढणे.
- प्रात्यक्षिक 09 : जमिनीतील उपलब्ध स्फुरदाचे प्रमाण काढणे.
- प्रात्यक्षिक 10 : जमिनीतील उपलब्ध पालाशाचे प्रमाण काढणे.
- प्रात्यक्षिक 11 : कंपोस्टखत तयार करणे.
- प्रात्यक्षिक 12 : गांडूळखत तयार करणे.
- प्रात्यक्षिक 13 : निळेहिरवे शेवाळयुक्त खत तयार करणे.
- प्रात्यक्षिक 14 : माती परीक्षण अहवाल वाचन करून त्यानुसार विविध पिकांसाठी खतांच्या मात्रा ठरविणे.
- प्रात्यक्षिक 15 : रासायनिक खतांचे अन्नद्रव्यांच्या प्रकारानुसार वर्गीकरण करणे.
- प्रात्यक्षिक 16 : सेंद्रिय खतांचे अन्नद्रव्यांच्या प्रमाणानुसार वर्गीकरण करणे.
- प्रात्यक्षिक 17 : पिकांमधील मुख्य अन्नद्रव्यांच्या कमतरता लक्षणांचा अभ्यास करणे.
- प्रात्यक्षिक 18 : पिकांमधील दुय्यम अन्नद्रव्यांच्या कमतरता लक्षणांचा अभ्यास करणे.
- प्रात्यक्षिक 19 : पिकांमधील सूक्ष्म अन्नद्रव्यांच्या कमतरता लक्षणांचा अभ्यास करणे.
- प्रात्यक्षिक 20 : हिरवळीच्या खतांचा अभ्यास करणे.

विभाग (B) : आपणासमोर ठेवलेल्या नमुन्याबाबत त्यासोबत विचारलेल्या प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा.
(एका प्रश्नासाठी 0.5 गुण आहे) गुण : 10

01. लाल माती : प्रश्न 1 : या मातीला कोणत्या मूलद्रव्यांमुळे लाल रंग येतो?
प्रश्न 2 : अशा प्रकारच्या जमिनी कोणत्या प्रदेशात आढळतात?
02. गांडूळखत : प्रश्न 1 : या खताचा प्रकार लिहा.
प्रश्न 2 : खत तयार होण्यासाठी किती दिवसांचा कालावधी लागतो?
03. पी. एच. मीटर : प्रश्न 1 : या उपकरणाचा उपयोग कशासाठी करतात?
प्रश्न 2 : या उपकरणाची कमाल मोजमाप मर्यादा किती आहे?
04. डी.ए.पी. : प्रश्न 1 : या खताचा प्रकार लिहा.
रासायनिक खत प्रश्न 2 : या खतामधील अन्नघटकांचे शेकडा प्रमाण लिहा.
05. वाळूसर माती : प्रश्न 1 : या मातीची जलधारणा शक्ती कशी असते?
प्रश्न 2 : अशा प्रकारच्या जमिनीत कोणती पिके घेतात?
06. हिरव्या शिरा : प्रश्न 1 : कोणत्या अन्नद्रव्याच्या कमतरतेमुळे अशी लक्षणे दिसतात?
असलेले पिवळ्या रंगाचे पान प्रश्न 2 : या रोगाच्या नियंत्रणासाठी कोणती उपाययोजना करावी?
07. विद्युतवाहकता : प्रश्न 1 : या उपकरणाचा उपयोग कशासाठी करतात?
मापन यंत्र प्रश्न 2 : या उपकरणामार्फत करावयाच्या मोजमापाचे एकक द्या.
08. रायझोबियम : प्रश्न 1 : या खताच्या वापरामुळे पिकांच्या मुळांवर कोणता दृश्य परिणाम दिसतो?
खताचे पाकीट प्रश्न 2 : हे खत कोणत्या वर्गातील पिकांसाठी वापरतात?
09. युरिया : प्रश्न 1 : या खतामधील नत्र, स्फुरद व पालाश या अन्नघटकांचे शेकडा प्रमाण लिहा.
प्रश्न 2 : या खताचा प्रकार लिहा.
10. भुईमूग पॅड : प्रश्न 1 : हे सेंद्रिय खत कोणत्या पिकापासून तयार करतात?
प्रश्न 2 : या सेंद्रिय खतामध्ये कोणत्या अन्नद्रव्याचे प्रमाण अधिक असते?

Annexure 17 : Model Question Paper for Final Practical Examination (80 Marks)

मुक्त कृषि शिक्षण केंद्र

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

मुक्त कृषि शिक्षण केंद्राचे नाव: -----

AGR 201 : मृदशास्त्राची मूलतत्त्वे आणि कार्यपद्धती (प्रात्यक्षिक परीक्षा)

दिनांक : ---.---.---

गुण : 80

वेळ : 10.30 ते 13.30

विभाग (A) : आपणास देण्यात आलेल्या दोन प्रयोगांची/प्रात्यक्षिकांची सविस्तर कार्यपद्धती

लिहून सदरचा प्रयोग/प्रात्यक्षिक प्रत्यक्ष करून दाखवा. गुण : 30

- प्रात्यक्षिक 01 : खडकांचे प्रकार ओळखून त्यापासून निर्माण होणाऱ्या जमिनीचे गुणधर्म ओळखणे.
- प्रात्यक्षिक 02 : खनिजांचे प्रकार ओळखून कोणत्या खनिजांच्या आस्तित्वामुळे जमिनीच्या कोणत्या गुणधर्मावर कोणता परिणाम होतो ते ओळखणे.
- प्रात्यक्षिक 03 : जमिनीच्या उभ्या छेदाचा अभ्यास करणे.
- प्रात्यक्षिक 04 : जमिनीचे पृथक्करण करण्यासाठी मातीचा नमुना घेणे.
- प्रात्यक्षिक 05 : मातीच्या नमुन्यातील पाण्याचे (ओलाव्याचे) प्रमाण काढणे.
- प्रात्यक्षिक 06 : मातीची सच्छिद्रता, पोत आणि प्रकार तपासणे.
- प्रात्यक्षिक 07 : जमिनीचा सामू व विद्युतवाहकता मोजणे.
- प्रात्यक्षिक 08 : जमिनीतील उपलब्ध नत्राचे प्रमाण काढणे.
- प्रात्यक्षिक 09 : जमिनीतील उपलब्ध स्फुरदाचे प्रमाण काढणे.
- प्रात्यक्षिक 10 : जमिनीतील उपलब्ध पालाशाचे प्रमाण काढणे.
- प्रात्यक्षिक 11 : कंपोस्टखत तयार करणे.
- प्रात्यक्षिक 12 : गांडूळखत तयार करणे.
- प्रात्यक्षिक 13 : निळेहिरवे शेवाळयुक्त खत तयार करणे.
- प्रात्यक्षिक 14 : माती परीक्षण अहवाल वाचन करून त्यानुसार विविध पिकांसाठी खतांच्या मात्रा ठरविणे.
- प्रात्यक्षिक 15 : रासायनिक खतांचे अन्नद्रव्यांच्या प्रकारानुसार वर्गीकरण करणे.
- प्रात्यक्षिक 16 : सेंद्रिय खतांचे अन्नद्रव्यांच्या प्रमाणानुसार वर्गीकरण करणे.
- प्रात्यक्षिक 17 : पिकांमधील मुख्य अन्नद्रव्यांच्या कमतरता लक्षणांचा अभ्यास करणे.
- प्रात्यक्षिक 18 : पिकांमधील दुय्यम अन्नद्रव्यांच्या कमतरता लक्षणांचा अभ्यास करणे.
- प्रात्यक्षिक 19 : पिकांमधील सूक्ष्म अन्नद्रव्यांच्या कमतरता लक्षणांचा अभ्यास करणे.
- प्रात्यक्षिक 20 : हिरवळीच्या खतांचा अभ्यास करणे.

विभाग (B) :आपणासमोर ठेवलेल्या नमुन्याबाबत त्यासोबत विचारलेल्या प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा.
(एका प्रश्नासाठी एक गुण आहे) गुण : 30

01. लाल माती : प्रश्न 1 : या मातीला कोणत्या मूलद्रव्यांमुळे लाल रंग येतो?
प्रश्न 2 : अशा प्रकारच्या जमिनी कोणत्या प्रदेशात आढळतात?
02. मार्बल खडक : प्रश्न 1 : या खडकामधील प्रमुख रासायनिक घटक लिहा.
प्रश्न 2 : हा खडक भारतात कोणत्या राज्यात आढळतो?
03. गांडूळखत : प्रश्न 1 : या खताचा प्रकार लिहा.
प्रश्न 2 : खत तयार होण्यासाठी किती दिवसांचा कालावधी लागतो?
04. रवाळ माती : प्रश्न 1 : या मातीची संरचना कोणत्या प्रकारची आहे?
प्रश्न 2 : या संरचनेचा जमिनीच्या गुणधर्मावर कोणता परिणाम होतो?
05. पी. एच. मीटर : प्रश्न 1 : या उपकरणाचा उपयोग कशासाठी करतात?
प्रश्न 2 : या उपकरणाची कमाल मोजमाप मर्यादा किती आहे?
06. डी.ए.पी. रासायनिक खत : प्रश्न 1 : या खताचा प्रकार लिहा.
प्रश्न 2 : या खतामधील अन्नघटकांचे शेकडा प्रमाण लिहा.
07. वाळूसर माती : प्रश्न 1 : या मातीची जलधारणा शक्ती कशी असते?
प्रश्न 2 : अशा प्रकारच्या जमिनीत कोणती पिके घेतात?
08. महाराष्ट्राचा कृषि-हवामान नकाशा : प्रश्न 1 : लाल रंग दिलेल्या विभागातील जमिनीचा प्रकार लिहा.
प्रश्न 2 : हिरवा रंग दिलेल्या विभागातील जमिनीचा रासायनिक गुणधर्म लिहा.
09. स्क्रूआगर : प्रश्न 1 : या हत्याराचा उपयोग कशासाठी करतात?
प्रश्न 2 : या हत्याराचा उपयोग कोणत्या जमिनीत करता येत नाही?
10. हिरव्या शिरा असलेले पिवळ्या रंगाचे पान : प्रश्न 1 : कोणत्या अन्नद्रव्याच्या कमतरतेमुळे अशी लक्षणे दिसतात?
प्रश्न 2 : या रोगाच्या नियंत्रणासाठी कोणती उपाययोजना करावी?
11. विद्युतवाहकता मापन यंत्र : प्रश्न 1 : या उपकरणाचा उपयोग कशासाठी करतात?
प्रश्न 2 : या उपकरणामार्फत करावयाच्या मोजमापाचे एकक द्या.
12. कंपोस्ट खत : प्रश्न 1 : हे खत तयार करण्यासाठी कोणते जिवाणूसंवर्धन वापरतात?
प्रश्न 2 : हे खत तयार करण्याच्या कोणत्या पद्धतीत कमी शेण लागते?
13. रायझोबियम खताचे पाकीट : प्रश्न 1 : या खताच्या वापरामुळे पिकांच्या मुळांवर कोणता दृश्य परिणाम दिसतो?
प्रश्न 2 : हे खत कोणत्या वर्गातील पिकांसाठी वापरतात?
14. युरिया : प्रश्न 1 : या खतामधील नत्र, स्फुरद व पालाश या अन्नघटकांचे शेकडा प्रमाण लिहा.
प्रश्न 2 : या खताचा प्रकार लिहा.
15. भुईमूग पॅड : प्रश्न 1 : हे सेंद्रिय खत कोणत्या पिकापासून तयार करतात?
प्रश्न 2 : या सेंद्रिय खतामध्ये कोणत्या अन्नद्रव्याचे प्रमाण अधिक असते?

विभाग (C) : तोंडी परीक्षा (Viva Voce Examination) गुण : 10

विद्यार्थी मूल्यमापनाच्या या भागामध्ये विद्यार्थ्यांने प्रत्यक्ष केलेल्या दोन्ही प्रात्यक्षिकांवर आधारित प्रश्न विचारून सदर प्रयोग/प्रात्यक्षिक सदर परीक्षार्थी विद्यार्थ्यांने स्वतः केल्याची खात्री करून 10 पैकी गुण देण्यात यावेत.

प्रश्न 1 :

प्रश्न 2 :

प्रश्न 3 :

प्रश्न 4 :

प्रश्न 5 :

विभाग (D) : कार्यपुस्तिका मूल्यमापन (Work Book Evaluation) गुण : 10

कार्यपुस्तिका मूल्यमापन करताना :

1. परीक्षार्थी विद्यार्थी 100% प्रात्यक्षिकांना उपस्थित असल्यास आणि त्याने सर्व प्रयोग/प्रात्यक्षिके वेळच्या वेळी प्रत्यक्ष पूर्ण करून कार्यपुस्तिका पूर्ण केल्यास त्यास कमाल 10 पर्यंत गुण देण्यात यावेत.
 2. परीक्षार्थी विद्यार्थी 50% प्रात्यक्षिकांना हजर असल्यास आणि त्याने सदर प्रात्यक्षिके प्रत्यक्ष करून कार्यपुस्तिका पूर्ण केल्यास त्यास कमाल 5 पर्यंत गुण देण्यात यावेत.
 3. मात्र 50% पेक्षा कमी प्रात्यक्षिकांना हजर असलेल्या विद्यार्थ्यांना तसेच कार्यपुस्तिका पूर्ण न करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना 0 गुण देण्यात यावेत.
-

Annexure 18 : B.Sc. (Agri.) Entrance Examination Model Question Paper (200 Marks)

आसन
क्रमांक

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

प्रश्नपुस्तिका
अनुक्रमांक

0054

कृषि विज्ञान पदवी प्रवेश परीक्षा जून - 2018

विद्यार्थ्यांसाठी सुचना

1. कृषि विज्ञान पदवी परीक्षेत एकूण चार विभाग आहेत. विभाग पहिला : कृषि अधिष्ठान, विभाग दुसरा : उद्यानविद्या पदविका, विभाग तिसरा : कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन पदविका, आणि विभाग चौथा : कृषि पत्रकारिता पदविका असे आहेत.
2. प्रवेश परीक्षा ही बहुपर्यायी प्रश्न प्रकारची असून त्यात एकूण 200 प्रश्नांचा समावेश आहे प्रत्येक विभागासाठी 50 प्रश्न असून ही प्रश्नपुस्तिका सोडविण्यासाठी 2 तासांचा कालावधी आहे.
3. **कृषि विज्ञान पदवी परिक्षेत उत्तीर्ण होण्यासाठी एकूण 200 गुणांपैकी 100 गुण प्राप्त करणे आवश्यक आहे.**
4. तुम्हाला कृषि विज्ञान पदवी प्रवेश परिक्षेची प्रश्नपुस्तिका दिल्यावर प्रश्नपुस्तिकेच्या वरच्या भागावर तुमचा कायम नोंदणी क्रमांक व परीक्षा आसन क्रमांक सुवाच इंग्रजी आकड्यात लिहावा.
5. प्रत्येक विभागानुसार स्वतंत्र उत्तरपुस्तिका आहेत. प्रश्नपुस्तिकेच्या शेवटी उत्तरपुस्तिका जोडल्या असून त्यावर विद्यार्थ्यांनी योग्य त्या ठिकाणी माहिती लिहावी. ह्या उत्तरपुस्तिकेवर पर्यवेक्षकाची स्वाक्षरी करून घ्यावी.
6. प्रश्नपुस्तिका तुमच्या उत्तरपुस्तिकेसोबत जशीच्या तशी परत करावी. त्याशिवाय उत्तरपुस्तिका तपासली जाणार नाही.
7. प्रश्नपुस्तिकेवर किंवा आतील पानांवर कोठेही काहीही लिहू नका, खुणा करू नका अथवा खाडाखोड करू नका. तसेच पुस्तिकेतील कोणतेही पान किंवा त्याचा तुकडा फाडू नका.
8. प्रश्नपुस्तिकेतील प्रश्न वाचा आणि दिलेल्या चार पर्यायांपैकी योग्य व अचूक किंवा सर्वोत्तम पर्याय निवडा. उदाहरणात दर्शविल्याप्रमाणे प्रत्येक प्रश्नाच्या उत्तरासाठी चारपैकी केवळ एक वर्तुळ काळे करावयाचे आहेत. एकापेक्षा जास्त वर्तुळे काळी केल्यास ते उत्तर चूक समजण्यात येईल आणि अशा उत्तरास शून्य गुण देण्यात येतील.
9. दिलेल्या चारही पर्यायांचा काळजीपूर्वक विचार करून अचूक पर्याय निवडा. तुम्ही निवडलेल्या पर्यायावर केलेली खूण बदलता येणार नाही.

10. नमुना प्रश्न :

भुईमुग पिकाच्या मुळांवर कोणत्या प्रकारचे जीवाणू गाठी तयार करतात ?

- A) अझोटोबॅक्टर B) रायझोबियम C) मायकोरायझा D) अॅक्टीनोरायझा

नमुना उत्तर :

- A B C D
-

B हा उत्तराचा पर्याय बरोबर आहे.

परीक्षा सुरु झाल्याचा इशारा मिळाल्यावरच स्टेपल पिन उघडा. प्रश्न सोडविण्यास सुरुवात करा. तुम्हास परीक्षेसाठी शुभेच्छा !

B.SC. AGRICULTURE ENTRANCE TEST 201307

कृषि विज्ञान पदवी प्रवेश परीक्षा, जून 2018

वेळ : 2 तास

गुण : 200

विभाग पहिला - कृषि अधिष्ठान

1. चुनखडीचा खडक खालीलपैकी कोणत्या प्रकारचा खडक आहे ?
A) हायड्रोखडक B) रूपांतरीत खडक C) डायनॅमो खडक D) जलजन्य खडक
2. सेंद्रिय पदार्थ कुजण्याच्या क्रियेस काय म्हणतात ?
A) रिडक्शन B) कार्बोनेशन C) ह्युमिफिकेशन D) हायड्रेशन
3. पालापाचोळा कुजल्यानंतर कोणते गडद रंगाचे द्रव्य तयार होते ?
A) नायट्रेट B) बुरशी C) ह्युमस D) कार्बोनेशन
4. जमिनीतील मातीच्या कणांनी शोषलेल्या पाण्यास काय म्हणतात ?
A) केशकर्षणाचे पाणी B) कणाकणातील पाणी
C) आर्द्रता शोषक पाणी D) मुक्त पाणी
5. कृषि हवामानानुसार महाराष्ट्राचा मातीदर्शक नकाशा कोणी तयार केला ?
A) बसू B) राय चौधरी C) डॉ. बांगर D) गोविंदराजन
6. जमिनीच्या सालकाढी धूपीच्या पुढची स्थिती कोणती ?
A) सागरजन्य धूप B) घळपाडी धूप
C) प्रवाही काठपाडी धूप D) ओघळपाडी धूप
7. भूमी उपयोगिता वर्गवारीनुसार पुढील पैकी कोणता वर्ग शेतीस उपयुक्त नाही ?
A) पहिला वर्ग B) तिसरा वर्ग C) सहावा वर्ग D) आठवा वर्ग
8. मोहरीवर्गीय वनस्पतीसाठी कोणत्या मुख्य अन्नद्रव्याची गरज जास्त असते ?
A) नत्र B) गंधक C) कॅल्शियम D) मॅग्नेशियम
9. बोरॉन अन्नद्रव्याच्या कमतरतेमुळे आंबा पिकावर कोणत्या रोगाचा प्रादुर्भाव होतो ?
A) डिक्या B) कॅंकर C) काळबोडी D) शेंडाकुज
10. भारतातील जमिनीतून दरवर्षी किती टन पोषक अन्नद्रव्ये वाहून जातात ?
A) 55 लाख टन B) 35 लाख टन C) 25 लाख टन D) 50 लाख टन
11. कनिष्ठ प्रतिच्या पाण्याचा सोडियम शोषांक गुणांक किती मि. ई. प्रति लिटर असतो ?
A) 26 B) 12 C) 2.5 D) 2.6
12. कंपोस्ट खताच्या तुलनेत गांडुळ खतातील सुक्ष्म अन्नद्रव्याचे प्रमाण किती असते ?
A) मध्यम B) कमी C) जास्त D) अत्यंत कमी
13. द्विदल वनस्पतीच्या मुळावर गाठी करून त्यामध्ये नत्र स्थिर करणारे जिवाणू कोणते ?
A) रायझोबियम B) अँझोटोबॅक्टर C) अँझोस्फिरिलम D) बायझेरिकिया
14. वातावरणात नायट्रोजनचे प्रमाण किती टक्के असते ?
A) 80 B) 68 C) 88 D) 78
15. आम्लयुक्त जमिनीत कोणत्या स्फुरदयुक्त खताचा वापर करतात ?
A) सिंगल सुपर फॉस्फेट B) ट्रिपल सुपर फॉस्फेट
C) पोटॅशियम सल्फेट D) पोटॅशियम कार्बोनेट
16. पुढील पैकी कोणत्या वनस्पतीत मुग्धपुष्पे दिसतात ?
A) गहू B) तेरडा C) कापूस D) आंबा
17. पर्णरंध्रे वनस्पतीच्या कोणत्या भागावर आढळतात ?
A) खोड B) खोडाची साल C) पाने D) मुळ
18. कापूस हे पिक कोणत्या कुळातील आहे ?
A) ग्रॅमिणी B) सोलॅनेशी C) मालव्हेशी D) रुटेशी

19. सपुष्प वनस्पतीची अंदाजे किती कुळे अस्थित्वात आहेत ?
 A) 300 B) 400 C) 500 D) 600
20. पेशीमध्ये ऊर्जा निर्मितीचे कार्य कोण करते ?
 A) जालक B) तंतुकणिका C) केंद्रक D) हरितद्रव्य
21. खालील पैकी कोणत्या वनस्पतीचा बाष्पोच्छवास कमी आहे ?
 A) केळी B) कोरफड C) अळू D) मका
22. प्रकाश संश्लेषण क्रियेतील 'प्राणवायू' कोणत्या घटकापासून निर्माण होतो ?
 A) पाणी B) कर्बाम्ल वायू C) सुर्यप्रकाश D) नत्रद्रव्य
23. द्राक्षाच्या मण्याचा आकार वाढविण्यासाठी कोणते संजिवक वापरतात ?
 A) जी. ए. - 3 B) आय. ए. ए. C) एन. ए. ए. D) आय. बी. ए.
24. मुळा पिकाचे उत्पत्ती केंद्र कोणते ?
 A) आशिया B) अमेरिका C) हिंदुस्थान D) चीन
25. मास निवड पध्दत कोणत्या पिकात वापरली जाते ?
 A) परपरागीत B) स्वपरागीत C) बहुतोषी परपरागीत D) एकत्रलिंगी
26. बियाणे निरीक्षक पुढीलपैकी कोणत्या यंत्रणेचा प्रतिनिधी असतो ?
 A) भारत सरकार B) राज्य सरकार C) बियाणे महामंडळ D) बीजप्रमाणीकरण यंत्रणा
27. सजीवांच्या अभ्यासातून कोणत्या शास्त्राचा विकास झाला ?
 A) रसायन शास्त्र B) जीवशास्त्र C) भौतिकशास्त्र D) इतिहास
28. कोयनेलपासून कोणते किमती उत्पादन मिळते ?
 A) जस्मीन B) मॉर्फिन C) क्विनीन D) शिकोनीन
29. जनुकस्थानांतरात पिकाची कोणती क्षमता महत्त्वाची ठरते ?
 A) प्रकाशसंश्लेषण B) पेशीपासून पुर्ण रोप बनणे C) तणनाशकास प्रतिरोधक D) ऊर्जा साठवण
30. पुढील पैकी कोणत्या पिकात व्यापारी प्रमाणात ऊतीसंवर्धक होत नाही ?
 A) जरबेरा B) ऑर्केड C) ऊस D) मका
31. झिंक फॉस्फाईड हे रसायन खालीलपैकी कोणत्या प्रकारत मोडते ?
 A) उंदीरनाशक B) गोगलगायनाशक C) कोळीनाशक D) सूत्रकृमीनाशक
32. ज्वारीवरील मिजमाशीच्या उपद्रवामुळे ज्वारीचे कोणत्या प्रकारे नुकसान होते ?
 A) पोंगे सडून रोप कोलमडणे B) दाणे काळे पडतात
 C) दाणे पिशव्यांसारखे पोकळ दिसतात D) दाणे गळून काड्या राहतात
33. झाडाच्या खोडास चिकटपट्टी लावल्यामुळे कोणत्या किडीच्या व्यवस्थापनास मदत होते ?
 A) फुलकिडी B) भुंगेरे C) पिठ्या ढेकूण D) मावा
34. आंब्याच्या खोडास खोडकिडा लागल्यावर त्याचे प्राथमिक लक्षण कोणते ?
 A) खोडाच्या खाली भुसा दिसतो B) खोडाच्या सालीचे तुकडे पडतात
 C) खोडाच्या सर्व बाजूने भुसा दिसतो D) कोणतेच लक्षण दिसत नाही
35. भुगांवर्गीय किडीच्या नियंत्रणास पुढीलपैकी कोणती बुरशी अधिक उपयुक्त आहे ?
 A) बव्हेरिआ B) मेटॅरायझियम C) पॅसिलोमायसीस D) व्हर्टिसिलियम
36. कोबीच्या किडीच्या एकात्मिक व्यवस्थापनास पुढीलपैकी कोणती वनस्पती सापळा पीक म्हणून दर 10 ओळींच्या नंतर दोन ओळी अशी लागवड करतात ?
 A) झेंडू B) घेवडा C) चवळी D) मोहरी
37. कोणत्या किडीच्या नुकसानीच्या प्रकारावरून तिला खरड्या असेही म्हणतात ?
 A) मावा B) कोळी C) तुडतुडे D) फुलकिडी
38. कागदी लिंबाच्या खैऱ्या रोग खालीलपैकी कशामुळे होतो ?
 A) जिवानू B) विषाणू C) मायकोप्लाझ्मा D) बुरशी
39. वनस्पतीच्या शरीरात पुढीलपैकी कोणत्या घटकाचे प्रमाण पुरेसे असल्यास रोगाचे प्रमाण कमी होते ?
 A) नत्र व स्फुरद B) स्फुरद व पालाश C) नत्र व बोरॉन D) स्फुरद व नत्र

40. शवोपजिवी किंवा सॅप्रोफाईट बुरशी कशावर जगते ?
 A) घनपदार्थ B) द्रवपदार्थ C) जिवंत पेशी D) मृतपेशी
41. रस शोषण करणाऱ्या किडी प्रामुख्याने कशाचा प्रसार करतात ?
 A) विषाणु B) जिवाणु C) बुरशी D) यापैकी काही नाही
42. कोणती जात तांबेरा या रोगास प्रतिकारक आहे ?
 A) कल्याणसोना B) सोनालिका C) खपली D) एच. डी. 2189
43. सुर्यफुलाच्या केवडा रोगाचे नियंत्रणासाठी काय वापरावे ?
 A) डायथेन M-45 B) बाविस्टीन C) कॅफ्टाफ D) रिडोमील
44. आंब्यावरील भुरी रोगाचा प्रादुर्भाव केव्हा जास्त असतो ?
 A) पावसाळा B) हिवाळा C) उन्हाळा D) फुलोऱ्याच्या काळात
45. कोणत्या रोगामुळे ग्लॅंडिओलसचे कंद बांगडीप्रमाणे पोकळ दिसतात ?
 A) पानांवरील ठिपके B) फुलाची कुज C) कंदाची कुज D) खोडाची कुजी
46. खालीलपैकी कोणता घटक जमिनीच्या उत्पादकतेवर परिणाम करत नाही ?
 A) जमिनीची घडण B) जमिनीतील अन्नघटक
 C) जमिनील जैविक घटक D) जमिनीचे क्षेत्रफळ
47. खालीलपैकी कोणते पीक टोकून लावले जात नाही ?
 A) भुईमूग B) मका C) ज्वारी D) घेवडा
48. टारफुला किंवा स्ट्रायगा हे तण खालीलपैकी कोणत्या प्रकारात मोडते ?
 A) परोपजीवी B) अर्धपरोपजीवी C) अपोपजीवी D) यापैकी नाही
49. कोरडवाहू शेतीमध्ये 45-60 सेमी मध्यम खोल जमिनीमध्ये कोणते पीक घेतले जाते ?
 A) मटकी B) तूर C) हरभरा D) एरंडी
50. जमिनीची धूप अडवून धरणाऱ्या पिके घेण्याच्या पध्दतीस काय म्हणतात ?
 A) सलग पीक B) पड्डापेर C) दुबार पीक D) मिश्र पीक

विभाग दुसरा - उद्यानविद्या पदविका

1. आहारतज्जांच्या शिफारशीप्रमाणे दर मानसी किती ग्रॅम भाजीपाला दररोज आवश्यक असतो ?
A) 140 B) 280 C) 420 D) 560
2. मोसंबी आणि साथगुडी कलमांकरिता कोणते खुंट आदर्श असतात ?
A) जंबेरी B) ट्रायफोलिएट ऑरेंज C) ट्रायर D) रंगपूर लिंबू
3. डोंगराच्या उतरणीवर फळझाडांच्या लागवडीसाठी कोणती पध्दत योग्य असते ?
A) चौरस मांडणी B) आयत मांडणी C) कनकुन मांडणी D) समपातळी रेषा मांडणी
4. बी पेरुण रोपे तयार करण्यासाठी कोणती पध्दत अधिक चांगली असते ?
A) गादीवाफे B) सपाट वाफे C) रिजेस आणि फरोज D) यापैकी नाही
5. वनस्पतीमध्ये हरितद्रव्य तयार होण्यासाठी कोणता अन्नघटक आवश्यक असतो ?
A) नत्र B) स्फुरद C) कॅल्शियम D) लोह
6. सिंचनाच्या कोणत्या पध्दतीस सर्वाधिक पाणी लागते ?
A) मोकाट पध्दत B) वाफे पध्दत C) तुषार सिंचन D) बांगडी पध्दत
7. चांगल्या प्रतिच्या फळांच्या उत्पादनासाठी कोणती बाब महत्त्वाची असते ?
A) वळण B) आधार C) छाटणी D) आच्छादन
8. झाडाच्या फांदीवर खाच पाडण्याचा (नॉचिंग) उपचार कोणत्या झाडावर करतात ?
A) द्राक्ष B) आंबा C) पेरू D) अंजीर
9. द्राक्षाच्या मण्यांचा (फळांचा) आकार वाढविण्यासाठी कोणते रसायन वापरतात ?
A) ऑक्झिन B) जिबरेलिन C) सायटोकायनीन D) इंधिलीन
10. बोर्डो मिश्रण हे कोणत्या प्रकारच्या बुरशीनाशकात मोडते ?
A) गंधकयुक्त B) ताम्रयुक्त C) पारायुक्त D) नत्रयुक्त
11. फळांची काढणी नंतरची गुणवत्ता आणि त्याचे आयुष्य या दोन गोष्टी प्रामुख्याने कशावर अवलंबून असतात ?
A) काढणीवर B) परिपक्वतेवर C) प्रतवारीवर D) हाताळणीवर
12. संरक्षक द्रव्यांचा फुले टिकविण्यावर होणारा परिणाम कोणत्या घटकावर अवलंबून नसतो ?
A) पाण्याची आम्लता B) पाण्यातील फ्लुराईडचे प्रमाण
C) देठाचा पाण्यात बुडालेला भाग D) देठाची लांबी
13. कोणत्या जातीच्या आंबाफळामध्ये साक्याचे प्रमाण सर्वाधिक दिसून येते ?
A) केसर B) नीलम C) हापूस D) दशेरी
14. कागदी लिंबाची अभिवृद्धी कशी करतात ?
A) पाचर कलम B) डोळा भरून C) बियापासून D) शेंडा कलम
15. चिकूच्या कलमासाठी कोणते खुंटरोप (रूट स्टॉक) वापरतात ?
A) जंबेरी B) खिरणी C) रंगबेरी D) कालीपत्ती
16. डालिंबाचा खालीलपैकी कोणता बहार फायदेशीर ठरतो ?
A) मृग बहार B) हस्त बहार C) आंबिया बहार D) मीठा बहार
17. सीताफळाची कोणती जात अत्यंत लोकप्रिय आहे ?
A) लाल सीताफळ B) मॅमाथ C) बालानगर D) ब्रिटीश गयाना
18. 'पुसा' रूबी ही कोणत्या पीकाची जात आहे ?
A) वांगी B) टोमॅटो C) मिरची D) कोबी
19. कांद्याची खालीलपैकी कोणती जात रूबी हंगामासाठी उत्कृष्ट आहे ?
A) एन-53 B) एन-2-4-1 C) बसवंत-780 D) अर्का कल्याण
20. मुळा व गाजर या मुळभाज्यांची अभिवृद्धी कशी करतात ?
A) बीयांपासून B) वेलीचे छाट C) खोडाचे छाट D) मूळ छाट
21. पीकेएम व मुलानुसार ह्या कोणत्या पीकाच्या उन्नत जाती आहेत ?
A) शेवगा B) हादगा C) कढीपत्ता D) आंबा

22. हायब्रीड टी व फ्लोरिबंडा हे कोणत्या फुलझाडांच्या जातीचे प्रकार आहेत ?
 A) झिनिया B) अँस्टर C) झँडू D) गुलाब
23. खालीलपैकी कोणत्या पध्दतीने शेंवतीची अभिवृद्धी करत नाही ?
 A) बिया B) खोडाचे शेंडे C) मूनवे D) दाबकलम
24. निशिंगंधाचा 'फुलदांडा सडणे' हा रोग कशामुळे होतो ?
 A) बुरशी B) जिवाणू C) विषाणू D) सुत्रकृमी
25. रोपवाटिकेसाठी जागा कोणत्या ठिकाणी असावी ?
 A) नदीकाठी B) हमरस्त्यावर C) गावात D) आडबाजूस
26. गुलाबाची कलमे करण्यासाठी खुंट म्हणून कोणत्या जातीचा मातृवृक्ष म्हणून वापर केला जातो ?
 A) र्लॅडिएटर B) ब्ल्यू मून C) सुपरस्टार D) ब्रायर
27. गुटी कलम बांधण्यासाठी कोणते माध्यम वापरतात ?
 A) मॉस B) भुसा C) रॉकवूड D) लीफमोल्ड
28. कलम काड्या काढण्यासाठी कोणते हत्यार निवडावे ?
 A) सिकेटर B) खुरपी C) पोगर D) विळा
29. कोणत्या प्रकारचे हरितगृह कमी खर्चात उभारता येते ?
 A) जी.एच. वन B) जी.एच. टू C) जी.एच. थ्री D) जी.एच. फोर
30. पेरुची अभिवृद्धी कोणत्या पध्दतीने केली जाते ?
 A) दाब कलम B) सेपरेशन C) जोडकलम D) डोळा कलम
31. बीजप्रक्रियेसाठी कोणते संजीवक उपयोगी पडते ?
 A) जिबरेलिक अँसिड B) पोर्टॅशियम नायट्रेट C) सीसीसी D) सिक्स बीए
32. खतातील कोणत्या द्रव्यामुळे कलमा-रोपांचा काटकपणा वाढतो ?
 A) पालाश B) स्फुरद C) नत्र D) मंगल
33. कलमे-रोपे विक्री जास्तीत जास्त प्रमाणात कोणत्या हंगामात करावी ?
 A) पावसाळा B) हिवाळा C) उन्हाळा D) कधीही
34. कलमांची विक्रीसाठी मांडणी करण्यापूर्वी त्यावर कोणती प्रक्रिया होणे आवश्यक असते ?
 A) हार्डनिंग B) सॉफ्टनिंग C) ग्राफ्टिंग D) क्लीनिंग
35. औषध जिरविण्याच्या पध्दतीस काय म्हणतात ?
 A) मिक्सिंग B) ड्रॅचिंग C) फ्युमिगेशन D) हीटिंग
36. रोपवाटिकेत कोणत्या निविष्टांना दुरुस्तीची गरज भासते ?
 A) खते B) औषध C) माध्यमे D) अवजारे
37. कमी उत्पादन देणाऱ्या फळझाडांचे रुपांतर करण्याच्या योजनेत खालीलपैकी कोणत्या फळझाडाचा समावेश आहे ?
 A) आंबा B) नारळ C) लिंबू D) केळी
38. पुढीलपैकी कोणती भाजी ही लोहयुक्त गटातील भाजी म्हणून ओळखली जाते ?
 A) पालक B) टोमॅटो C) बटाटा D) वाटाणा
39. बागेच्या पार्श्वभूमीसाठी कोणत्या प्रकारची झाडे लावावीत ?
 A) बुटकी झाडे B) उंच झाडे C) झुडपे D) वेली
40. बागेमध्ये शोभिवंत हिरवळ तयार करण्यासाठी कोणत्या गवताचा वापर करतात ?
 A) अंजन B) बरसीम C) बेंट-ग्रास D) चायना ग्रास
41. क्रोटन झुडपासाठी कोणती जागा चांगली असते ?
 A) प्रखर उन्हाची B) अर्धवट सावलीची
 C) पूर्ण सावलीची D) वरील तिन्ही प्रकारची
42. खालीलपैकी कोणते झाड कडा म्हणून लावतात ?
 A) डेलिया B) शेर C) वनजाई D) करवंद
43. कोणत्या झाडाची फुले वाळवल्यानंतरही फुलाचा रंग कायम राहतो ?
 A) कोंबड्याचा तुरा B) सुपार फुली C) मरांटा D) यारो

44. खालीलपैकी कोणता निवडुंगाचा प्रकार नाही ?
 A) अगेव B) ब्लॅक ट्री
 C) एलिफंट ट्री D) ख्रिसमस ट्री
-
45. रंगुन क्रीपर किंवा मॉर्निंग ग्लोरी हे कोणत्या प्रकारच्या वेलीचे उदाहरण आहे ?
 A) गुंडळणाच्या वेली B) पसरणाऱ्या वेली
 C) भटक्या वेली D) चढणाऱ्या वेली
-
46. माडाची अभिवृद्धी कशापासून करतात ?
 A) मुनव्यापासून B) छाटकलम
 C) दाब कलम D) पाचर कलम
-
47. खडकावर वाढणाऱ्या ऑर्किडला काय म्हणतात ?
 A) टेरेस्ट्रियल B) एपिफायटिक
 C) लियोफाईट्स D) अँकॅटिक्स
-
48. वामनवृक्षाच्या लागवडीसाठी सिमेंटच्या कुंड्या सहसा वापरत नाही कारण
 A) कुंड्या शोभिवंत नसतात B) कुंड्या सच्छिद्र नसतात
 C) वजनाला जड नसतात D) उन्हाळ्यात अधिक तापतात
-
49. कमळाची अभिवृद्धी कोणत्या प्रकारे करतात ?
 A) बिया व कंदापासून B) छाट कलम व गुटी कलमापासून
 C) डोळे भरून D) भेट कलमापासून
-
50. गच्चीवरील बाग तयार करताना झाडे कशात लावणे जास्त सोयीस्कर असते ?
 A) मातीच्या कुंड्या B) सिमेंट व कॉक्रीटच्या कुंड्या
 C) मोठे लाकडी खोके D) सिमेंट विटांची लांब टाकी
-

विभाग तिसरा - कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन पदविका

1. कृषि अर्थशास्त्र म्हणजे काय ?
A) शेतीसाठी लागणाऱ्या संपत्तीचा अभ्यास B) शेतीमधून मिळणाऱ्या उत्पन्नाचा अभ्यास C) शेतीसाठी लागणाऱ्या मनुष्यबळाचा अभ्यास D) कृषी व्यवसायाशी संबंधित अर्थशास्त्राचा अभ्यास
2. उत्पादनाचे घटक पुढीलपैकी कोणते नाहीत ?
A) भूमी B) भांडवल C) उत्पादन D) संयोजन
3. दोन किंवा अधिक व्यक्तींमध्ये होणारी कल्पना, मते किंवा भावना यांची देवाणघेवाण म्हणजे.....होय. A) संदेशवहन B) संक्रमण C) संयोजन D) प्रेरणा
4. सहकारी वित्त पुरवठ्याचा आकृतीबंध किती टप्प्यांचा आहे ?
A) 3 B) 5 C) 1 D) 4
5. अल्पकालीन वित्तपुरवठा कोणत्या कालावधीसाठी असतो ?
A) 15 महिन्यांपर्यंत B) 2 वर्षासाठी C) 5 वर्षे D) एका हंगामपुरता
6. क्षेत्रीय ग्रामीण बँकेची स्थापना कोणत्या वर्षी झाली ?
A) 1950 B) 1955 C) 1975 D) 1982
7. बियाणे खरेदीसाठी केला जाणारा वित्तपुरवठा कोणत्या प्रकारचा असतो ?
A) अल्पकालीन B) मध्यमकालीन C) दीर्घकालीन D) यापैकी नाही
8. कृषि व्यवसायाच्या घटकांचे योग्य नियोजन करून त्यापासून जास्तीत जास्त उत्पन्न घेणे यास काय म्हणतात ?
A) कृषि व्यवस्थापन B) कृषि सहकारिता C) कृषि अंदाजपत्रक D) कृषि अर्थशास्त्र
9. शेतीमाल खरेदी विक्री काळात सदर माल कोण सांभाळतो ?
A) व्यापारी B) अडत्या C) दलाल D) तोलार
10. शेतीमालाची किमान हमी किंमत कोम ठरवितो ?
A) कृषि मुल्य आयोग B) भारतीय खाद्य निगम C) नाफेड D) महाफेड
11. मुंबई ही भारताची.....प्रकारची बाजारपेठ आहे
A) प्राथमिक B) दुय्यम C) अंतिम D) यापैकी नाही
12. शेतीमालाची शास्त्रोक्त साठवण करणारी संस्था कोणती आहे ?
A) कृषि उत्पन्न बाजार समिती B) राज्य पणन मंडळ
C) राज्य वखार महामंडळ D) कापूस पणन महामंडळ
13. पपईपासून तयार होणारा प्रक्रियाकृत पदार्थ कोणता ?
A) पेपेन B) मार्मालेड C) सरबत D) जेली
14. शेतीमालाचे प्रतवारी मुल्यांकन चिन्ह कोणते ?
A) आय. एस. आय. B) अँगमार्क C) ट्रेडमार्क D) राजमुद्रा
15. पुढीलपैकी कोणती संस्था महाराष्ट्र राज्यामध्ये कार्यरत आहे ?
A) कॉफी बोर्ड B) रबर बोर्ड C) विलायची बोर्ड D) महाग्रेप्स
16. कृषिसेवा केंद्रमार्फत खालीलपैकी कोणत्या बियाण्यांची विक्री करणे हितावह नाही ?
A) संकरित बियाणे B) सुधारीत बियाणे
C) स्थानिक वाणाचे बियाणे D) जास्त उत्पादन देणारे बियाणे (HYV)
17. संकरित बियाणे पेरणीसाठी तिफणीचा उपयोग का करावा ?
A) दोन ओळीतून अंतर जास्त ठेवण्यासाठी B) बियाण्याचा वापर कमी करण्यासाठी
C) बियाण्याचा वापर जास्त करण्यासाठी D) पारंपारीक पाभरीचा चाढ्यामधून संकरित बियाणे जात नाही म्हणून
18. नत्रयुक्त खते एका पिकास किती वेळा द्यावीत ?
A) एकाच वेळी B) दोन किंवा अधिक हप्त्यांत विभागून
C) पेरणीपूर्वी एकाच वेळी D) यापैकी एकही नाही
19. बटाटा पोखरणान्या आळीचा जैविक नियंत्रण घटक कोणता ?
A) ट्रायकोबार्ड B) कोपिडोसोमा C) एन. पी. व्ही. हेलिओकिल D) स्पिनोसॅड

20. सन 1986 चा अॅक्ट कशासंबधी आहे ?
 A) बी-बियाणे परवाना B) किटक व रोगनाशक विक्री परवाना
 C) खते विक्री परवाना D) वरीलपैकी कोणताच नाही
21. कोणत्या अॅक्टअन्वये कृषिसेवा केंद्राचे नोंदणीकरण करणे जरूरीचे असते ?
 A) महाराष्ट्र शाॅप अॅक्ट B) महाराष्ट्र सीड अॅक्ट C) नियंत्रीत बाजारपेठ कायदा D) सहकारी अॅक्ट
22. कर्जाची परतफेड जाणूनबुजून न करणाऱ्यांना काय म्हणतात ?
 A) थकबाकीदार B) विलफुल डिफॉल्टर C) कर्जदार D) सावकार
23. महाराष्ट्रात अन्नधान्याचे जिरायत पिकाखालील क्षेत्र किती टक्के आहे ?
 A) 10-15% B) 25-30% C) 30-35% D) 60-70%
24. नत्र या अन्नद्रव्याची कमतरता झाल्यास पिकावर काय परिणाम होतो ?
 A) पाने गर्द हिरवीगार होतात B) पानांच्या शिरा पिवळ्या पडतात
 C) पाने गळतात D) पाने पिवळी होतात
25. बागकामामध्ये 'कात्री' चा मुख्य उपयोग कशासाठी करतात ?
 A) छाटणी B) गवत काढणे C) भर घालणे D) खोदणीसाठी
26. कृषि विद्यापीठामध्ये कृषि शिक्षणाबरोबर दुसरे महत्त्वाचे कोणते कार्य हाती घेतले जाते ?
 A) विस्तार B) कृषिसंशोधन C) प्रशासन D) यापैकी कोणतेच नाही
27. मराठवाडा विभागात खालीलपैकी कोणते मोठे धरण आहे ?
 A) भंडारदरा B) कोयना C) जायकवाडी D) गंगापूर
28. एका जिल्ह्यासाठी किती जिल्हा सहकारी बँक असतात ?
 A) चार B) तीन C) दोन D) एक
29. कांदा या पिकाचा कोणता वाण प्रसिध्द आहे ?
 A) एम-53 B) मृदूला C) एन-53 व बसवंत -780 D) यापैकी नाही
30. बाजरी हे पिक मुख्यत्वे कोणत्या हंगामात चांगले येते ?
 A) उन्हाळा B) खरीप C) रब्बी D) वर्षभर
31. चीन देश कशाच्या उत्पादनात जगात प्रथम क्रमांकावर आहे ?
 A) फळे B) भाजीपाला C) दूध D) गहू
32. जांभूळ बियांसाठी तयार केलेल्या पावडरचा उपयोग कशासाठी होतो ?
 A) मधुमेह B) उच्च रक्तदाब C) कावीळ D) विषमज्वर
33. फळबागा लागवड योजनेतर्गत किमान किती हेक्टर क्षेत्रावर लागवड करता येते ?
 A) 0.10 B) 0.20 C) 0.30 D) 0.40
34. सर्वात प्रथम दुधातील स्निग्धांश मोजण्याची पध्दत कोणा शोधून काढली ?
 A) स्टिव्हन बॅबकॉक B) निकोलस गेर्बर C) गुस्ताव लावल D) यापैकी नाही.
35. लाळ्या-खुरकत या साठीची लस मोठ्या गुरांना वर्षातून किती वेळा द्यावी ?
 A) दोनदा B) एकदा C) तीनदा D) चारदा
36. दुधाचे वितरण कशातून केलेले फायदेशीर ठरत आहे ?
 A) बाटली B) कॅन C) पिशवी D) मोकळे
37. अंड्याचे माप प्रामुख्याने कोणत्या बाबीवर अवलंबून असते ?
 A) रंग B) जात C) हंगाम D) वजन
38. तलगांना कोणते खाद्य द्यावे ?
 A) चिकमॅश B) चीकफिड C) ग्रोअर मॅश D) लेअर मॅश
39. लॅन म्हणजे काय ?
 A) लॉग एरिया नेटवर्क B) लोकल एरिया नेटवर्क
 C) लिमिटेड एरिया नेटवर्क D) लोअर एअर नेटवर्क
40. दृक-श्राव्य माध्यम पुढीलपैकी कोणती आहे ?
 A) माहिती पत्रिका B) रेडिओ C) दूरदर्शन D) चित्रपुस्तिका

41. कृषी पर्याटनस्थळांमध्ये पुढीलपैकी कोणत्या स्थळांचा समावेश करता येणार नाही ?
 A) कृषी विज्ञान केंद्र B) कृषी विद्यापीठ C) कृषी सल्ला केंद्र D) कृषी प्रदर्शन
42. रोपवाटीकेत मातृवृक्षांचा उपयोग कशासाठी करतात ?
 A) कलमी काड्यांसाठी B) उत्तम फुलांसाठी C) खाण्याच्या फळांसाठी D) लहान रोपंना सावलीसाठी
43. पुढीलपैकी कोणत्या शहरात फुलांची मोठी बाजारपेठ आहे ?
 A) सांगली B) नागपूर C) औरंगाबाद D) मुंबई
44. दोन-तीन कुटुंबांच्या गटाने केलेल्या पर्यटनास कोणते पर्यटन म्हणतात ?
 A) समूह पर्यटन B) कॅम्पिंग पर्यटन C) व्यावसायिक पर्यटन D) समावेशक पर्यटन
45. फार्महाऊसची स्थापना कोठे असावी ?
 A) शहरात B) गावात
 C) मुख्य रस्त्यापासून दूर शांत परिसरात D) कोठेही
46. 'श्राव्य' संप्रेषणात समाविष्ट होणारे माध्यम कोणते ?
 A) तक्ता B) ध्वनी C) आलेख D) नकाशा
47. कोणती गोष्ट संप्रेषणात गोंधळ निर्माण करू शकते ?
 A) योग्य संदेश B) योग्य माध्यम
 C) दोष असणारी अर्थबोध प्रक्रिया D) अर्थपूर्ण प्रतिसाद
48. संदेशात कोणता दोष असल्यास संप्रेषण प्रभावी होत नाही ?
 A) अस्पष्टपणा B) अनुकूलपणा C) सौजन्यपणा D) मोजकेपणा
49. कर्मचाऱ्याच्या मनात दिलेल्या कामाबद्दल गोंधळ असेल तर कोणाती भूमिका स्वीकाराल ?
 A) संघर्षक B) पोषक C) सहकाराची D) अहंकाराची
50. ग्रामीण भागात कोणते प्रसारमाध्यम लोकप्रिय आहे ?
 A) मासिके B) वर्तमानपत्र C) रेडिओ D) दूरचित्रवाणी

विभाग चौथा - कृषि पत्रकारिता पदविका

1. बातमीच्या मधळ्यामधुन वाचकाला काय समजते ?
A) बातमी B) बातमीचा अर्थ C) बातमीचा उद्देश D) बातमीचे ठिकाण
2. वृत्तपत्रीय लेखनप्रकारात कोणता लेखन प्रकार लोकप्रिय आहे ?
A) वार्ता B) स्फुट C) वृत्तलेख D) अग्रलेख
3. कृषीविषयक खास अंकातील लेखाची व लेखमालाची उपयुक्तता कोण ठरविते ?
A) संपादक B) शेतकरी वाचक C) जहिरातदार D) सहसंपादक
4. वृत्तपत्रात प्रसिध्द झालेली जहिरात कशामध्ये मोजतात ?
A) कॉलम सेंटमीटर B) चौरस सेंटमीटर C) चौरस इंच D) चौरस आकार
5. फोटो क्रॉपिंग म्हणजे काय ?
A) फोटोला काही भाग जोडणे B) फोटो मोठा/छोटा करणे
C) फोटोतील अनावश्यक भाग काढून टाकणे D) फोटोमधील काही भाग पुसट करणे
6. कृषि पुरवणीमध्ये मजकुराचे आणि जहिरातीचे प्रमाण किती असावे ?
A) 20:80 B) 90:10 C) 60:40 D) 30:70
7. दिनबंधू हे ग्रामीण जीवनाला वाहिलेले वृत्तपत्र कोणी सुरू केले ?
A) लोकमान्य टिळक B) म. ज्योतीराव फुले C) कृष्णराव भालेराव D) गोपाळ गणेश आगरकर
8. शेतमालाचे निरनिराळ्या पेंठातील भाव शेतकऱ्यांना कळविण्याची जबाबदारी कुणाची आहे ?
A) शासनाची B) ग्रामविकासविषयक स्वयंसेवा संस्थांची
C) कृषि पत्रकारितेची D) शेतकऱ्याची
9. बातमीचे मुख्य ठरविण्याच्या कसोटीला काय म्हणतात ?
A) परिणामाची व्यापकता B) संघर्ष C) वार्तामुल्य D) स्थलमाहात्म्य
10. वृत्तलेखाची मुख्य अट काय असते ?
A) काल्पनिक असतो B) प्रासंगिक असतो
C) बातमीशी संबंधीत असतो D) विद्वत्तापूर्ण असतो
11. 'यलो किडस' या चित्रमालिकेचे व्यंगचित्रकार कोण होते ?
A) पुलित्झर B) रँडाल्फ हर्स्ट C) आर. एफ. आऊटकल्ट D) खुशवंतसिंग
12. नभोवाणी कार्यक्रमांची निर्मिती करण्याची जबाबदारी मुख्यतः कोणाची असते ?
A) प्रक्षेपण अधिकारी B) कार्यक्रम अधिकारी C) केंद्र अधिकारी D) मुख्य प्रशासन अधिकारी
13. पुढीलपैकी कोणता घटक कृषि संज्ञापनाचा नाही ?
A) संज्ञापन निर्माता B) नवाचार C) कृषि निविष्टा D) शेतकरी
14. वैयक्तिक भेटीमुळे पुढीलपैकी कोणता फायदा होतो ?
A) जास्त खर्च होतो B) जास्त वेळ लागतो
C) ठराविक लोकांना भेटता येते D) प्राथमिक ज्ञान प्राप्ती होते
15. भाषण हे कोणत्या प्रकारचे संज्ञापन आहे ?
A) एकमार्गी B) दुहेरी मार्ग C) स्तरित मार्ग D) यापैकी एकही नाही
16. कृषी मेळाव्याचा मूळ उद्देश कोणता आहे ?
A) शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन करणे B) प्रसिध्दी देणे
C) राजकारण करणे D) मते मिळवणे
17. अँग्रो पॉलिक्लिनिक हे काय आहे ?
A) माहिती केंद्र B) कृषि-चिकित्सालय C) कृषिसेवा केंद्र D) कृषिभांडार
18. नवाचार अवलंबनाच्या किती अवस्था आहेत ?
A) दोन B) तीन C) चार D) पाच
19. उलटा त्रिकोण पध्दतीने कोणत्या माध्यमाकरता बातम्या लिहाव्या लागतात ?
A) आकाशवाणी B) दूरचित्रवाणी C) वर्तमानपत्रे D) जहिराती

20. आकाशवाणीवरील बातम्यांची सुरुवात पुढीलपैकी कशाने करावी ?
A) नावाने B) तारखेने C) व्यक्तीच्या वैशिष्ट्याने D) आकड्याने
21. बातमीचे काही काळानंतर कशात रूपांतर होते ?
A) गोष्टीत B) इतिहासात C) नाटकात D) वाङ्मयात
22. संवादलेखनातील भाषा कशी असावी ?
A) भारदस्त असावी B) व्यक्तीच्या तोंडी शोभेल अशी असावी
C) सुसंस्कृत असावी D) संस्कृत प्रचुर असावी
23. वर्तुळआलेखात किती अंशाचे भाग पडतात ?
A) 90 B) 100 C) 360 D) 180
24. बातमीचा स्रोत सांगण्याची काय गरज असते ?
A) बातमी एकांगी होईल B) जबाबदारी टाळता येईल
C) बातमीची सत्यता कळेल D) बातमीची वस्तुनिष्ठता घटेल
25. आधुनिक पत्रकारितेला कशाचे बंधन नाही ?
A) वेळेचे B) समाजाचे C) काळाचे D) विषयाचे
26. शेतकऱ्याने माध्यमांकडून माहिती घेऊन किडीपासून पीक वाचवले याचा अर्थ वाचकाला माध्यमाने काय केले ?
A) सबळ B) दुर्बळ C) अर्थहीन D) फसविले
27. 'चिप' ची नेमकी क्षमता काय साठविण्याची आहे ?
A) माहिती B) पुस्तके C) हवा D) संगणाक कचरा
28. कोणता हेतू प्रसारमाध्यमांच्या जन्मामागे आहे असे बट्रीड रसेल यांचे म्हणणे आहे ?
A) वाहतूक नियंत्रण B) वेग नियंत्रण C) पूरनियंत्रण D) समाजनियंत्रण
29. सर्जनशील लिखाणाला कशाची मर्यादा नसते ?
A) विषयाची B) भाषेची C) हस्ताक्षराची D) माहितीची
30. भारतात कोणत्या दैनिकाने स्वतःची वेबसाईट प्रथम सुरू केली ?
A) लोकमत B) गांवकरी C) हिदुस्थान टाइम्स D) द हिंदू
31. शास्त्रीय विषयावरील लेख-वृत्त लिहिण्यासाठी पत्रकाराने कोणाची मदत घ्यावी ?
A) वार्ताहराची B) पुस्तकांची C) तज्ज्ञांची D) प्रयोगशाळेची
32. संहिता लिहिण्यापुर्वी कशाची पाहणी करावी ?
A) दर्शक-प्रेक्षक B) भाषेची C) व्यवसाय D) गावाची
33. जागतिक व्यापार संघटनेच्या आंतरराष्ट्रीय बैठकांना भारताचे प्रतिनिधी म्हणून कोणते मंत्री जातात ?
A) कृषिमंत्री B) अर्थमंत्री C) मुख्यमंत्री D) वाणिज्यमंत्री
34. राज्यातील कृषि-विद्यापीठांच्या संशोधन परिषदेला काय म्हणतात ?
A) जॉईंट अँग्रेसको B) जॉईंट फार्मिंग C) जॉईंट व्हेन्चर D) जॉईंट रिसर्च
35. ली-पार्कर यांच्या यशोगाथेमुळे जनसंपर्काला कशाचे स्वरूप प्राप्त झाले ?
A) शास्त्राचे B) खेळाचे C) व्यवहाराचे D) अभ्यासाचे
36. माहितीपटाचा आत्मा कोणता ?
A) रंगसंगती B) ध्वनीमुद्रण C) सत्य घटना D) सत्याचा विपर्यास
37. ई-कॉमर्सधील महत्त्वाचा भाग कोणता ?
A) लिलाव B) आर्थिक गुन्हेगारी C) उधारी D) हिशोब
38. गाई/म्हशी खरेदी करण्यासाठी सुयोग्य कालावधी कोणता ?
A) ऑक्टोबर-डिसेंबर B) जानेवारी-मार्च C) एप्रिल-जून D) जुलै-सप्टेंबर
39. कोणत्या रोगांमुळे कॉबड्यांचे पाय लुळे पडतात ?
A) रानीखेत B) कॉक्सिडिओसिस C) मरेक्स D) गम्बोरो
40. शेळ्यांमध्ये हिरव्या चाऱ्याचे प्रमाण प्रत्येकी किती किलो असावे ?
A) 4 ते 7 B) 8 ते 10 C) 11 ते 13 D) 14 ते 16

41. रोपवाटीकेमध्ये पॉलिथीन पिशव्यांमध्ये भरण्याकरिता माती, रेती व शेणखत यांचे प्रमाण किती असावे ?
 A) 3:1:1 B) 4:2:2 C) 3:2:1 D) 4:2:3
42. गोड्या पाण्यातील कोळंबीसंवर्धनामध्ये 1 हेक्टर क्षेत्रातून साधारण किती किलो कोळंबी उत्पादन मिळेल ? A)
 1,000 B) 1,500 C) 2,000 D) 2,500
43. गांडूळखत तयार होण्यासाठी सर्वसाधारणपणे किती कालावधी लागतो ?
 A) दीड ते दोन महिने B) दोन ते चार महिने C) पाच ते सहा महिने D) सात ते आठ महिने
44. राष्ट्रीय फलोत्पादन अभियानांतर्गत राज्यात एकूण किती प्रमुख फळपिकांचा समावेश आहे ?
 A) 7 B) 13 C) 19 D) 25
45. महाराष्ट्रामध्ये धूपग्रस्त जमिनीचे प्रमाण किती टक्के आहे ?
 A) 25.33 B) 42.50 C) 39 D) 16
46. फळे आणि भाज्या अधिक काळ टिकविण्यासाठी त्यातील विद्राव्य घटकांचे प्रमाण सुमारे किती टक्क्यांपर्यंत ठेवले जाते ?
 A) 30 B) 50 C) 70 D) 90
47. भाताच्या तुसापासून वीट तयार करताना माती आणि तुसाची राख किती प्रमाणात मिसळावी ?
 A) 2:1 B) 3:1 C) 1:2 D) 1:3
48. ऊसाच्या रसाचा ब्रिक्स किती अंश सेल्सिअसपेक्षा जास्त आल्यानंतरच गुळासाठी ऊसाची तोडणी करावी ?
 A) 10 B) 20 C) 30 D) 40
49. सुक्ष्म जिवाणूंच्या प्रजननाचा काळ किती असतो ?
 A) 20 ते 30 मिनिटे B) 45 ते 60 मिनिटे C) 10 ते 15 मिनिटे D) 35 ते 40 मिनिटे
50. अन्य देशांमध्ये कृषीमालाची निर्यात करण्यासाठी कोणते प्रमाणपत्र घेणे सर्व देशांना बंधनकारक आहे ?
 A) अँगमार्क प्रमाणपत्र B) हॅसेप प्रमाणपत्र
 C) भेसळ प्रतिबंधक प्रमाणपत्र D) फायटो सॅनिटरी प्रमाणपत्र

Annexure 19 : B.Sc. (Horti.) Entrance Examination Model Question Paper (200 Marks)

आसन
क्रमांक

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

प्रश्नपुस्तिका
अनुक्रमांक

0055

उद्यानविद्या पदवी प्रवेश परीक्षा जून -2018

विद्यार्थ्यांसाठी सुचना

1. उद्यानविद्या पदवी परीक्षेत एकुण चार विभाग आहेत. विभाग पहिला - कृषि अधिष्ठान, विभाग दुसरा - फळबागा उत्पादन पदविका, विभाग तिसरा - भाजीपाला उत्पादन पदविका आणि विभाग चौथा - फुलशेती व प्रांगणउद्यान पदविका असे आहेत.
2. प्रवेश परीक्षा ही बहुपर्यायी प्रश्न प्रकारची असून त्यात एकुण 200 प्रश्नांचा समावेश आहे प्रत्येक विभागासाठी 50 प्रश्न असून ही प्रश्नपुस्तिका सोडविण्यासाठी 2 तासाचा कालावधी आहे.
3. **कृषि विज्ञान पदवी परिक्षेत उत्तीर्ण होण्यासाठी एकुण 200 गुणांपैकी 100 गुण प्राप्त करणे आवश्यक आहे.**
4. तुम्हाला उद्यानविद्या पदवी प्रवेश परिक्षेची प्रश्नपुस्तिका दिल्यावर प्रश्नपुस्तिकेच्या वरच्या भागावर तुमचा कायम नोंदणी क्रमांक व परीक्षा आसन क्रमांक सुवाच इंग्रजी आकड्यात लिहावा.
5. प्रत्येक विभागानुसार स्वतंत्र उत्तरपुस्तिका आहेत. प्रश्नपुस्तिकेच्या शेवटी उत्तरपुस्तिका जोडल्या असून त्यावर विद्यार्थ्यांनी योग्य त्या ठिकाणी माहिती लिहावी. ह्या उत्तरपुस्तिकेवर पर्यवेक्षकाची स्वाक्षरी करून घ्यावी.
6. प्रश्नपुस्तिका तुमच्या उत्तरपुस्तिकेसोबत जशीच्या तशी परत करावी. त्याशिवाय उत्तरपुस्तिका तपासली जाणार नाही.
7. प्रश्नपुस्तिकेवर किंवा आतील पानांवर कोठेही काहीही लिहू नका, खुणा करू नका अथवा खाडाखोड करू नका. तसेच पुस्तिकेतील कोणतेही पान किंवा त्याचा तुकडा फाडू नका.
8. प्रश्नपुस्तिकेतील प्रश्न वाचा आणि दिलेल्या चार पर्यायांपैकी योग्य व अचूक किंवा सर्वोत्तम पर्याय निवडा. उदाहरणात दर्शविल्याप्रमाणे प्रत्येक प्रश्नाच्या उत्तरासाठी चारपैकी केवळ एक वर्तुळ काळे करावयाचे आहेत. एकापेक्षा जास्त वर्तुळे काळी केल्यास ते उत्तर चूक समजण्यात येईल आणि अशा उत्तरास शून्य गुण देण्यात येतील.
9. दिलेल्या चारही पर्यायाचा काळजीपूर्वक विचार करून अचूक पर्याय निवडा. तुम्ही निवडलेल्या पर्यायावर केलेली खूण बदलता येणार नाही.
10. **नमुना प्रश्न :**

आवळा या फळझाडाची अभिवृद्धी कोणत्या पध्दतीने करावी ?

A) गुटी कलम

B) डोळा भरणे

C) दाब कलम

D) फाटे कलम

नमुना उत्तर :

A

B

C

D

B हा उत्तराचा पर्याय बरोबर आहे.

परीक्षा सुरु झाल्याचा इशारा मिळाल्यावरच स्टेपल पिन उघडा. प्रश्न सोडविण्यास सुरुवात करा. तुम्हास परीक्षेसाठी शुभेच्छा !

B.S.C. HORTICULTURE ENTRANCE TEST 201307

उद्यानविद्या पदवी प्रवेश परीक्षा, जून 2018

वेळ : 2 तास

गुण : 200

विभाग पहिला - कृषि अधिष्ठान

1. चुनखडीचा खडक खालीलपैकी कोणत्या प्रकारचा खडक आहे ?
A) हायड्रोखडक B) रूपांतरीत खडक C) डायनॅमो खडक D) जलजन्य खडक
2. सेंद्रिय पदार्थ कुजण्याच्या क्रियेस काय म्हणतात ?
A) रिडक्शन B) कार्बोनेशन C) ह्युमिफिकेशन D) हायड्रेशन
3. पालापाचोळा कुजल्यानंतर कोणते गडद रंगाचे द्रव्य तयार होते ?
A) नायट्रेट B) बुरशी C) ह्युमस D) कार्बोनेशन
4. जमिनीतील मातीच्या कणांनी शोषलेल्या पाण्यास काय म्हणतात ?
A) केशकर्षणाचे पाणी B) कणाकणातील पाणी C) आर्द्रता शोषक पाणी D) मुक्त पाणी
5. कृषि हवामानानुसार महाराष्ट्राचा मातीदर्शक नकाशा कोणी तयार केला ?
A) बसू B) राय चौधरी C) डॉ. बांगर D) गोविंदराजन
6. जमिनीच्या सालकाढी धूपीच्या पुढची स्थिती कोणती ?
A) सागरजन्य धूप B) घळपाडी धूप C) प्रवाही काठपाडी धूप D) ओघळपाडी धूप
7. भूमी उपयोगिता वर्गवारीनुसार पुढील पैकी कोणता वर्ग शेतीस उपयुक्त नाही ?
A) पहिला वर्ग B) तिसरा वर्ग C) सहावा वर्ग D) आठवा वर्ग
8. मोहरीवर्गीय वनस्पतीसाठी कोणत्या मुख्य अन्नद्रव्याची गरज जास्त असते ?
A) नत्र B) गंधक C) कॅल्शियम D) मॅग्नेशियम
9. बोरॉन अन्नद्रव्याच्या कमतरतेमुळे आंबा पिकावर कोणत्या रोगाचा प्रादुर्भाव होतो ?
A) डिक्या B) कॅंकर C) काळबोंडी D) शेंडाकुज
10. भारतातील जमिनीतून दरवर्षी किती टन पोषक अन्नद्रव्ये वाहून जातात ?
A) 55 लाख टन B) 35 लाख टन C) 25 लाख टन D) 50 लाख टन
11. कनिष्ठ प्रतिच्या पाण्याचा सोडियम शोषांक गुणांक किती मि. ई. प्रति लिटर असतो ?
A) 26 B) 12 C) 2.5 D) 2.6
12. कंपोस्ट खताच्या तुलनेत गांडुळ खतातील सुक्ष्म अन्नद्रव्याचे प्रमाण किती असते ?
A) मध्यम B) कमी C) जास्त D) अत्यंत कमी
13. द्विदल वनस्पतीच्या मुळावर गाठी करून त्यामध्ये नत्र स्थिर करणारे जिवाणू कोणते ?
A) रायझोबियम B) अँझोटोबॅक्टर C) अँझोस्फिरिलम D) बायझेरिकिया
14. वातावरणात नायट्रोजनचे प्रमाण किती टक्के असते ?
A) 80 B) 68 C) 88 D) 78
15. आम्लयुक्त जमिनीत कोणत्या स्फुरदयुक्त खताचा वापर करतात ?
A) सिंगल सुपर फॉस्फेट B) ट्रिपल सुपर फॉस्फेट
C) पोटॅशियम सल्फेट D) पोटॅशियम कार्बोनेट
16. पुढील पैकी कोणत्या वनस्पतीत मुग्धपुष्पे दिसतात ?
A) गहू B) तेरडा C) कापूस D) आंबा
17. पर्णरंध्रे वनस्पतीच्या कोणत्या भागावर आढळतात ?
A) खोड B) खोडाची साल C) पाने D) मुळ
18. कापूस हे पिक कोणत्या कुळातील आहे ?
A) ग्रॅमिणी B) सोलॅनेशी C) मालव्हेशी D) रुटेशी
19. सपुष्प वनस्पतीची अंदाजे किती कुळे अस्थित्वात आहेत ?
A) 300 B) 400 C) 500 D) 600

20. पेशीमध्ये ऊर्जा निर्मितीचे कार्य कोण करते ?
 A) जालक B) तंतुकणिका C) केंद्रक D) हरितद्रव्य
21. खालील पैकी कोणत्या वनस्पतीचा बाष्पोच्छ्वास कमी आहे ?
 A) केळी B) कोरफड C) अळू D) मका
22. प्रकाश संश्लेषण क्रियेतील 'प्राणवायू' कोणत्या घटकापासून निर्माण होतो ?
 A) पाणी B) कर्बाम्ल वायू C) सुर्यप्रकाश D) नत्रद्रव्य
23. द्राक्षाच्या मण्याचा आकार वाढविण्यासाठी कोणते संजिवक वापरतात ?
 A) जी. ए. - 3 B) आय. ए. ए. C) एन. ए. ए. D) आय. बी. ए.
24. मुळा पिकाचे उत्पत्ती केंद्र कोणते ?
 A) आशिया B) अमेरिका C) हिंदुस्थान D) चीन
25. मास निवड पध्दत कोणत्या पिकात वापरली जाते ?
 A) परपरागीत B) स्वपरागीत C) बहुतोषी परपरागीत D) एकत्रलिंगी
26. बियाणे निरीक्षक पुढीलपैकी कोणत्या यंत्रणेचा प्रतिनिधी असतो ?
 A) भारत सरकार B) राज्य सरकार C) बियाणे महामंडळ D) बीजप्रमाणीकरण यंत्रणा
27. सजीवांच्या अभ्यासातून कोणत्या शास्त्राचा विकास झाला ?
 A) रसायन शास्त्र B) जीवशास्त्र C) भौतिकशास्त्र D) इतिहास
28. कोयनेलपासून कोणते किमती उत्पादन मिळते ?
 A) जस्मीन B) मॉर्फिन C) क्विनीन D) शिकोनीन
29. जनुकस्थानांतरात पिकाची कोणती क्षमता महत्त्वाची ठरते ?
 A) प्रकाशसंश्लेषण B) पेशीपासून पूर्ण रोप बनणे C) तणनाशकास प्रतिरोधक D) ऊर्जा साठवण
30. पुढील पैकी कोणत्या पिकात व्यापारी प्रमाणात ऊर्तीसंवर्धक होत नाही ?
 A) जरबेरा B) ऑर्केड C) ऊस D) मका
31. झिक फॉस्फाईड हे रसायन खालीलपैकी कोणत्या प्रकारत मोडते ?
 A) उंदीरनाशक B) गोगलगायनाशक C) कोळीनाशक D) सूत्रकृमीनाशक
32. ज्वारीवरील मिजमाशीच्या उपद्रवामुळे ज्वारीचे कोणत्या प्रकारे नुकसान होते ?
 A) पोंगे सडून रोप कोलमडणे B) दाणे काळे पडतात
 C) दाणे पिशव्यांसारखे पोकळ दिसतात D) दाणे गळून काड्या राहतात
33. झाडाच्या खोडास चिकटपट्टी लावल्यामुळे कोणत्या किडीच्या व्यवस्थापनास मदत होते ?
 A) फुलकिडी B) भुंगेरे C) पिठ्या देकूण D) मावा
34. आंब्याच्या खोडास खोडकिडा लागल्यावर त्याचे प्राथमिक लक्षण कोणते ?
 A) खोडाच्या खाली भुसा दिसतो B) खोडाच्या सालीचे तुकडे पडतात
 C) खोडाच्या सर्व बाजूने भुसा दिसतो D) कोणतेच लक्षण दिसत नाही
35. भुगांवागीय किडीच्या नियंत्रणास पुढीलपैकी कोणती बुरशी अधिक उपयुक्त आहे ?
 A) बव्हेरिआ B) मेटॅरायझियम C) पॅसिलोमायसीस D) व्हर्टीसिलियम
36. कोबीच्या किडीच्या एकात्मिक व्यवस्थापनास पुढीलपैकी कोणती वनस्पती सापळा पीक म्हणून दर 10 ओळींच्या नंतर दोन ओळी अशी लागवड करतात ?
 A) झेंडू B) घेवडा C) चवळी D) मोहरी
37. कोणत्या किडीच्या नुकसानीच्या प्रकारावरून तिला खरडया असेही म्हणतात ?
 A) मावा B) कोळी C) तुडतुडे D) फुलकिडी
38. कागदी लिंबाच्या खैऱ्या रोग खालीलपैकी कशामुळे होतो ?
 A) जिवाणू B) विषाणू C) मायकोप्लाझ्मा D) बुरशी
39. वनस्पतीच्या शरीरात पुढीलपैकी कोणत्या घटकाचे प्रमाण पुरेसे असल्यास रोगाचे प्रमाण कमी होते ?
 A) नत्र व स्फुरद B) स्फुरद व पालाश C) नत्र व बोरॉन D) स्फुरद व नत्र
40. शवोपजिवी किंवा सॅप्रोफाईट बुरशी कशावर जगते ?
 A) घनपदार्थ B) द्रवपदार्थ C) जिवंत पेशी D) मृतपेशी

41. रस शोषण करणाऱ्या किडी प्रामुख्याने कशाचा प्रसार करतात ?
 A) विषाणु B) जिवाणु C) बुरशी D) यापैकी काही नाही
42. कोणती जात तांबेरा या रोगास प्रतिकारक आहे ?
 A) कल्याणसोना B) सोनालिका C) खपली D) एच. डी. 2189
43. सुर्यफुलाच्या केवडा रोगाचे नियंत्रणासाठी काय वापरावे ?
 A) डायथेन M-45 B) बाविस्टीन C) कॅप्टाफ D) रिडोमील
44. आंब्यावरील भुरी रोगाचा प्रादुर्भाव केव्हा जास्त असतो ?
 A) पावसाळा B) हिवाळा C) उन्हाळा D) फुलोऱ्याच्या काळात
45. कोणत्या रोगामुळे ग्लॅंडिओलसचे कंद बांगडीप्रमाणे पोकळ दिसतात ?
 A) पानांवरील ठिपके B) फुलाची कुज C) कंदाची कुज D) खोडाची कुजी
46. खालीलपैकी कोणता घटक जमिनीच्या उत्पादकतेवर परिणाम करत नाही ?
 A) जमिनीची घडण B) जमिनीतील अन्नघटक C) जमिनील जैविक घटक D) जमिनीचे क्षेत्रफळ
47. खालीलपैकी कोणते पीक टोकून लावले जात नाही ?
 A) भुईमूग B) मका C) ज्वारी D) घेवडा
48. टारफुला किंवा स्ट्रायगा हे तण खालीलपैकी कोणत्या प्रकारात मोडते ?
 A) परोपजीवी B) अर्धपरोपजीवी C) अपोपजीवी D) यापैकी नाही
49. कोरडवाहू शेतीमध्ये 45-60 सेमी मध्यम खोल जमिनीमध्ये कोणते पीक घेतले जाते ?
 A) मटकी B) तूर C) हरभरा D) एरंडी
50. जमिनीची धूप अडवून धरणाऱ्या पिके घेण्याच्या पध्दतीस काय म्हणतात ?
 A) सलग पीक B) पड्डापेर C) दुबार पीक D) मिश्र पीक

विभाग दुसरा - फळबागा उत्पादन पदविका

1. महाराष्ट्रात पडणाऱ्या पावसाच्या प्रमाणावरून किती उपविभाग पाडलेले आहेत ?
A) 9 B) 18 C) 26 D) 16
2. प्रामुख्याने कोणत्या प्रकारच्या जमिनीत चुनखडीचे प्रमाण आढळून येत नाही ?
A) काळ्या खोल B) रेंताड C) काळ्या मध्यम D) लालसर
3. आर्द्रता अधिक असल्यास कोणत्या रोगांचा फळझाडांवर अधिक प्रादुर्भाव होतो ?
A) बुरशीजन्य B) जिवाणूजन्य C) कवकजन्य D) विषाणूजन्य
4. फळझाडांना मोहोर लागण्याच्या काळात हवामानातील कोणत्या घटकांमुळे अधिक नुकसान होते ?
A) पाऊस B) तापमान C) आर्द्रता D) सूर्यप्रकाश
5. डोंगर उतारावर फळझाडाच्या लागवडीसाठी कोणती पध्दत अधिक योग्य आहे?
A) कुनकुन B) चौकोन C) कंदूर D) आयताकृती
6. कोणत्या प्रकारचे परागीभवन घडणा-या फळझाडाच्या फळधारणेमध्ये कमी अडथळे असतात ?
A) स्वपरागीभवन B) परपरागीभवन
C) कृत्रिम परागीभवन D) यापैकी नाही
7. मोहोराच्या विरळणीस काय म्हणतात?
A) डिब्लॉसमिंग B) ब्लॉसमिंग C) फ्रुटथिनिंग D) थिनिंग
8. कोणते संजीवक वापरून झाडांची पानगळ करता येते?
A) जी.ए. B) इथेल C) आय.बी.ए. D) आय.ए.ए.
9. डॉगरीज हा रुटस्टॉक कोणत्या फळझाडासाठी वापरतात ?
A) चिकू B) आंबा C) द्राक्ष D) लिंबू
10. भारतात फळांच्या विकिव्यवस्थेत उत्पादक व ग्राहक यांच्यातला दुवा कोणता?
A) दलाल B) उत्पादक C) रिटेलर D) होलसेलर
11. बियांचे कवच फोडणे ही सुप्तावस्था मोडण्याची पध्दत कोणत्या फळांमध्ये केली जाते ?
A) अंजिर B) केळी C) बोर D) अननस
12. खालीलपैकी कोणत्या फळझाडाची अभिवृद्धी गुटी कलमाने अधिक यशस्वी होते?
A) चिंच B) बोर C) आंबा D) डाळींब
13. राज्यात रोजगार हमी योजनेतगत कोणती योजना राबविली जात आहे ?
A) फळबाग लागवड B) फळप्रक्रिया
C) काढणीनंतरचे तंत्रज्ञान D) विकिव्यवस्था
14. रोपवाटिकेला इंग्रजीत काय म्हणतात ?
A) पॉलीहाऊस B) ग्रीनहाऊस C) ग्रीन बोल्ट D) नर्सरी
15. कोणत्या अभिवृद्धीगृहांसाठी काचेचा वापर केला जातो?
A) पॉलिथीनगृहे B) काचगृहे C) ग्रीन हाऊस D) पॅकिंग शेड
16. चिंचेची कोणती जात अधिक उत्पादनक्षम आहे?
A) परभणी B) प्रतिष्ठान C) अधिष्ठान D) देवस्थान
17. जांभळाचे उत्पादनक्षम आयुष्य किती वर्षांचे असते?
A) 30-40 B) 40-50 C) 50-60 D) 70-80
18. संत्र्याच्या कोणत्या जातीतील फळात भरपूर परंतु आंबट रस असतो ?
A) क्लेमॉंडीत B) क्लिमेटाईन C) क्लिओपात्रा D) कुर्वा
19. खालील पैकी कोणता वाण (जात)लेमन लिंबाचा आहे ?
A) इडलिंबु B) पाटलिंबु C) रंगपुर लिंबु D) कागदी लिंबु
20. काही भागात पपनसचे दुसरे नाव कोणते आहे. ?
A) पाम B) पमेलो C) पोपस D) पॅपरस

21. ग्रेपफ्रुटवरील फळमाशीमुळे कोणता अपाय होतो ?
 A) फळे खराब होतात B) फळे गळून पडतात
 C) फळे नासतात D) वरीलपैकी सर्व
22. डाळिंबाची लागवड भारी जमिनीत किती मीटर अंतरावर करावी ?
 A) 3 X 3 मी. B) 5 X 5 मी. C) 7 X 7 मी. D) 9 X 9 मी.
23. डाळिंबाची साल कोणत्या रोगावर अधिक गुणकारी आहे ?
 A) हिवताप B) थंडीताप C) अतिसार D) कावीळ
24. पेरुच्या झाडावर कोणती विकृती आढळते ?
 A) देवी B) फळे सडणे C) लाल पाने D) पिठ्या डेकून
25. पपईवर कोणता प्रमुख व घातक रोग आढळतो ?
 A) कॅंकर B) व्हायरस C) भुरी D) खैऱ्या
26. अंजिराची व्यापारीदृष्ट्या लागवड कोणत्या राज्यात करतात ?
 A) गुजरात B) महाराष्ट्र C) उत्तर प्रदेश D) आंध्रप्रदेश
27. महाराष्ट्रात बोराचे वार्षिक उत्पादन किती टन मिळते ?
 A) 40 हजार B) 60 हजार C) 80 हजार D) 90 हजार
28. सिताफळाला कोणते हवामान लागते ?
 A) दमट B) उष्ण-कोरडे C) थंड D) शुष्क
29. रामफळाचे झाड किती वर्ष उत्पादन देते ?
 A) 30-35 B) 35-40 C) 40-45 D) 45-50
30. कलिंगडात भुरी रोगाचा प्रादुर्भाव कोणत्या भागावर होतो ?
 A) पानावर B) देठावर C) मुळावर D) फळावर
31. काजूच्या कोणत्या जातीचे काजुगर मोठे असतात ?
 A) वेंगुर्ला-4 B) वेंगुर्ला-3 C) वेंगुर्ला-6 D) वेंगुर्ला-7
32. चिकुला फळे व फुले केव्हा येतात ?
 A) फक्त उन्हाळ्यात B) फक्त हिवाळ्यात
 C) वर्षभर D) फक्त पावसाळ्यात
33. नारळाच्या फळापासून किती टक्के तेल मिळते ?
 A) 30-40 B) 40-50 C) 50-60 D) 60-70
34. कोणत्या फळझाडाला कल्पवृक्ष असे म्हणतात ?
 A) सुपारी B) नारळ C) रबर D) काजू
35. खालील पैकी कोणते फळ सर्वात जास्त टिकून राहते ?
 A) नारळ B) काजू C) सुपारी D) कवठ
36. अननसाची अभिवृद्धी करण्यासाठी किती गॅम वजनाचे सकर्स वापरावेत ?
 A) 250 B) 350 C) 450 D) 550
37. खालील पैकी कोणत्या पिकाच्या बियाणांस सुप्तावस्था नसते ?
 A) कॉफी B) नारळ C) सुपारी D) पपई
38. भारतात रबराची लागवड सर्वप्रथम कोणत्या राज्यात करण्यात आली ?
 A) तामिळनाडू B) केरळ C) महाराष्ट्र D) कर्नाटक
39. रबराच्या झाडाच्या सालीतून चिक काढण्याच्या क्रियेला काय म्हणतात ?
 A) टॅपिंग B) टेनिंग C) प्रुनिंग D) हार्वेस्टिंग
40. ऑईलपामची फळे काढल्यानंतर फळावर कोणत्या आम्लाची पकिया करावी ?
 A) अॅसेटिक B) टार्टारिक C) सल्फ्युरिक D) हायड्रोक्लोरिक
41. ऑईल पामच्या बियांवरील कडक आवरणास काय म्हणतात ?
 A) टेनेरा B) क्लोन C) शेल D) कर्नेल

42. स्ट्रबेरीच्या एका झाडासपासून किती किलो उत्पादन मिळते. ?
 A) सहा B) चार C) दोन D) अर्धा
43. चायना ही जात खालीलपैकी कोणत्या फळपिकाची आहे. ?
 A) स्ट्रॉबेरी B) लिची C) ऑईल पाम D) नारळ
44. आवळा फळांत कोणते जीवनसत्व आढळते. ?
 A) अ B) ब C) क D) ड
45. महाराष्ट्रातील हवामानात फालसाच्या झाडांची छाटणी कोणत्या महिन्यात करावी. ?
 A) जानेवारी B) एप्रिल C) जुन D) नोव्हेंबर
46. चॅव्हिसीन हे रासायनिक तत्व कोणत्या पदार्थात आढळते. ?
 A) दालचिनी B) मिरी C) मोहरी D) लसूण
47. शिरक्यामध्ये कोणते आम्ल असते. ?
 A) सायट्रीक B) अॅसेटिक C) मॅलिक D) टार्टरिक
48. खालील पैकी कोणते रंगद्रव्य नैसर्गिक आहे. ?
 A) टाट्राझीन B) जेरामिन C) केशर D) पॉन्सिआ
49. कोणत्या फळाच्या वाया जाणाऱ्या गरापासून बायोगॅस करता येते. ?
 A) द्राक्ष B) पेरु C) केळी D) सफरचंद
50. वाईन करण्यासाठी आंबविलेल्या रसात किती टक्के बॅटोनाईट मिश्रण करावे. ?
 A) 0.001 B) 0.01 C) 1 D) 0.1

विभाग तिसरा - भाजीपाला उत्पादन पदविका

01. थंडीला बळी पडणे, सर्दी,ओठ फुटणे ही लक्षणे कोणत्या जीवनसत्वाच्या कमतरतेमुळे दिसून येतात ?
A) अ B) ब C) क D) ड
02. भारतातील भाजीपाल्याचे उत्पादन किती टक्के लोकसंख्येला पुरु शकेल इतके आहे ?
A) 50 B)60 C) 70 D) 80
03. जमिनीचा सामू 7.5 पेक्षा अधिक झाल्यास पिकांना कोणती अन्नद्रव्ये कमी पमाणात उपलब्ध होतात ?
A) लोह,मँगनीज, बोरॉन, झिंक B) नत्र, स्फुरद, पालाश, तांबे
C) चुना, मॅग्नेशियम, पालाश D) गंधक, मॉलिब्डेनम, स्फुरद
04. ब्रोकोली ह्या पिकाचा कोणता भाग खाण्यासाठी वापरतात ?
A) फळ B) मूळ C) फुले D) खोड
05. कोणत्या भाजीपाला पिकाचे बीजोत्पादन अती थंड प्रदेशात घ्यावे लागतात ?
A) नवलकोल-कोबी B) कांदा-मुळा C) मेथी-पालक D) टोमॅटो-वांगी
06. पायाभूत बियाण्यांच्या पिशवीवर कोणत्या रंगाचे लेबल असते ?
A) पांढरा B) पिवळा C) निळा D) हिरवा
07. काकडीवर्गीय बियाण्यांची सुप्तावस्था घालविण्यास कोणती उपाययोजना करावी ?
A) थंड पाण्याची बीजप्रक्रिया B) बियाण्याचे आवरण घासणे
C) आम्लाची बीजप्रक्रिया D) अती थंड जलप्रक्रिया
08. बियाण्याची उगवण क्षमता वाढविण्यासाठी सर्वसाधारण कोणत्या संजीवकाचा वापर करावा ?
A) आय.ए.ए. B) एम.एच.-40 C) आय.बी.ए. D) एन.ए.ए.
09. भाजीपाला पिकांच्या उत्पादकांना कोणती संस्था मदत करते ?
A) आय.सी.ए.आर B) एन.एच.बी.
C) राज्य कृषि विभाग D) कृषि उत्पन्न बाजार समिती
10. 1 ग्रॅम संजीवक 1 लीटर पाण्यात मिसळल्यास किती तीव्रतेचे द्रावण तयार होईल ?
A) 10 पीपीएम B) 100 पीपीएम C) 1000 पीपीएम D) 10,000 पीपीएम
11. खालीलपैकी कोणत्या पेरणी पध्दतीत दोन ओळींतील अंतर सारखे असते परंतु रोपांमधील अंतर सारखे नसते?
A) फोकून B) पेरणी C) टोकून D) पुनर्लागवड
12. कोणत्या अन्नद्रव्याच्या योग्य पुरवठ्यामुळे वनस्पतीमध्ये काटकपणा येतो व पीक जमिनीवर लोळत नाही ?
A) नत्र B) स्फुरद C) पालाश D) तांबे
13. भेंडीची कोणती जात केवडा रोगास बळी पडत नाही ?
A) अर्का अनामिका B) पुसा सावनी C) पुसा मखमली D) सिलेक्शन 2-2
14. एक हेक्टर क्षेत्रामध्ये कांद्याची किती रोपे ठेवावी ?
A) 2 लाख 22 हजार B) 3 लाख 33 हजार C) 4 लाख 44 हजार D) 6 लाख 66 हजार
15. टोमॅटो पिकात बगलफुट काढली नाही तर कोणता परिणाम होतो ?
A) टोमॅटो वेगात वाढतात B) टोमॅटोचा शेंडा वाढत नाही
C) टोमॅटोला फळे येत नाहीत D) टोमॅटो पिवळे पडतात
16. समुद्राकाठाची खारवट जमीन खालीलपैकी कोणत्या पिकाला मानवते ?
A) चोचो B) तोंडली C) परवल D) खरबुज
17. पिकलेल्या मिरचीला लाल रंग कोणत्या रंगद्रव्यामुळे येतो ?
A) कॅप्सिसीन B) लायकोपेन C) अँथोसानिन D) कॅप्सेंथीन
18. शतावरीचे कोंब किती से.मी. लांब झाले म्हणजे त्यांची काढणी करावी ?
A) 2.5 B) 5-10 C) 10-15 D) 20-25
19. कोहळ्यापासून तयार होणारी लोकप्रिय आणि बरेच दिवस टिकणारी कोणती मिठाई तयार करतात
A) हलवा B) गोडझेल C) पेठा D) बर्फी
20. टोमॅटोवरील ब्लॉसम एन्ड रॉट ही विकृती कशाच्या कमतरतेमुळे होते ?
A) जस्त B) बोरॉन C) कॅल्शियम D) मँगनीज

21. काकडीवर्गातील कोणते पीक लोणच्यासाठी निर्यात करतात ?
 A) परवल B) पडवळ C) तोंडली D) घेरकीन
22. आल्याच्या कोणत्या स्थानिक वाणाची महाराष्ट्रात लागवड होते ?
 A) माहीम B) महिमा C) महान D) महाड
23. वाटाण्याचा कोणता वाण लवकर येणारा आणि सुरकुतलेल्या बियाण्याचा आहे ?
 A) अर्केल B) अलास्का C) असौजी D) मेटिओर
24. फळांचे उत्पादन वाढविण्यासाठी टरबुजामध्ये TIBA या संजीवकाचा वापर किती पमाणात करावा ?
 A) 5-10 पीपीएम B) 10-20 पीपीएम C) 25-50 पीपीएम D) 100-200 पीपीएम
25. चोचोची लागवड कशाप्रकारे करतात ?
 A) बियांची पेरणी करून B) गुटी कलमाने C) मुळांची लागवड करून D) मोड आलेल्या फळांपासून
26. वांग्यातील मायकोप्लाझमा रोगामुळे झालेल्या विकृतीस काय म्हणतात ?
 A) केवडा B) मर C) पर्णगुच्छ D) भुरी
27. गवार डिंग गवारीच्या झाडाच्या कोणत्या भागापासून काढतात ?
 A) गवारीच्या खोडापासून B) गवारीच्या बियांपासून C) गवारीच्या पानांपासून D) गवारीच्या मुळांपासून
28. हळदीला शिजवल्यानंतर व वाळवल्यानंतर कोणती प्रक्रिया करावी ?
 A) क्युरिंग B) ड्राईंग C) पॉलिश D) पॅकींग
29. घोसाळीचा कोणता वाण महात्मा फुले कृषी विद्यापीठाने विकसीत केला आहे ?
 A) फुले सुवर्णी B) फुले प्रजक्ता C) फुले ज्योती D) फुले किर्ती
30. रानवांगीच्या पिकामध्ये कोणते औषधी द्रव्ये आढळते ?
 A) स्टेरॉईड B) अल्कलॉईड C) गंधक D) अॅन्थेसायनीन
31. पानकोबीमध्ये कोणते जीवनसत्व अधिक प्रमाणात असते ?
 A) अ B) ब C) क D) ड
32. गोल्डन बेबी हा कोणत्या पिकाचा सुधारित वाण आहे ?
 A) स्वीटकार्न B) बेबीकार्न C) पॉपकार्न D) झुकिनी
33. मॉलिब्डेनम या सूक्ष्म अन्नद्रव्याच्या कमतरतेमुळे फुलकोबीत कुठली शारीरिक विकृती उत्पन्न होते ?
 A) बटनिंग B) रायसीनेस C) ब्लाइंडनेस D) व्हिपटेल
34. खालील पैकी कोणते पीक खाखट जमिनीत घेता येते ?
 A) मेथी B) पालक C) कोथिंबीर D) लेट्युस
35. लसणास उग्र दर्प कोणत्या द्रव्यामुळे येतो ?
 A) टॅनिन B) अॅलिनीन C) कॅप्सिसीन D) कॅफिन
36. मुळ्याचा कोणता वाण खरीप आणि रब्बी दोन्ही हंगामात घेण्यास योग्य आहे ?
 A) जॅपनीज व्हाईट B) गणेश सिंथेटिक
 C) पुसा रेशमी D) व्हाईट आयसीकल
37. नवलकोलच्या कोणत्या भागाचा भाजीसाठी उपयोग करतात ?
 A) मुळांचा फुगीर भाग B) खोडाचा फुगीर भाग
 C) फुलो-याचा भाग D) शेंड्याचा मांसल भाग
38. पाण्याच्या तसेच खताच्या अतिवापरामुळे बटाट्यामध्ये कोणती विकृती येते ?
 A) ब्लॅक हार्ट B) हॉलो हार्ट C) हिरवे बटाटे D) पांढरे बटाटे
39. कांदा बीजोत्पादनामध्ये पमाणित बियाण्यासाठी कमीतकमी विलगीकरण अंतर किती मीटर असावे ?
 A) 200 B) 300 C) 400 D) 500
40. गाजराची कोणती जात युरोपियन प्रकाराची आहे ?
 A) पुसा मेघाली B) चॅटनी C) पुसा केसर D) लोकल रेड
41. रताळी साठवणीमध्ये कोणत्या किडीचा प्रादुर्भाव दिसून येतो ?
 A) अॅफिड्स B) माईट्स C) शेंडा अळी D) सोंड्या भुंगा

42. बटन आळिबीसाठी कंपोस्ट तयार करण्याच्या दीर्घ मुदतीच्या पध्दतीमध्ये किती दिवस लागतात ?
 A) 10 B) 14 C) 28 D) 42
43. शलगमची लागवड किती सें.मी. अंतरावर करावी ?
 A) 10 X 10 B) 30 X 15 C) 60X 60 D) 75 X 75
44. मेथीच्या कोणत्या वाणाचे बी लहान आकाराचे आहे ?
 A) कसुरी सिलेक्शन B) पुसाअर्ली बॅचिंग C) मेथी नं. 47 D) पुसा सिलेक्शन
45. झुकिनीचा कोणता वाण सोनेरी पिवळ्या रंगाच्या फळांचा आहे ?
 A) गोल्ड रश B) अॅरिस्टोकेट C) कंपोजिट D) गोल्डन जापंट
46. भाजीपाल्याची शास्त्रोक्त हाताळणी, प्रतवारी, पॅकिंग, वाहतूक, विक्री व प्रकियायुक्त पदार्थ या सर्व टप्प्यांना काय म्हणतात ?
 A) काढणीपूर्व व्यवस्थापन B) काढणी व हाताळणी
 C) काढणीनंतरचे व्यवस्थापन D) व्यवस्थापन तंत्रज्ञान
47. महाराष्ट्रात कोणत्या कालावधीत भाजीपाल्याचा तुटवडा जाणवतो ?
 A) जून ते ऑगस्ट B) जून ते सप्टेंबर C) ऑक्टोबर ते मे D) मे ते जून
48. ऑक्सिजन व कार्बन डायऑक्साईडचे प्रमाण असंतुलित करणे या पध्दतीस कोणती साठवण म्हणतात ?
 A) नियंत्रित वातावरणातील B) परिवर्तित वातावरणातील
 C) हलक्या वातावरणातील D) थंड वातावरणातील
49. काढणीनंतर भाजीतील पाणी कमी झाल्यामुळे भाज्या सुरकुतता, टणक होऊन वजन घटते हा बदल कोणत्या कारणामुळे होतो ?
 A) प्राकृतिक बदल B) जैविक बदल C) शारिरीक बदल D) सुक्ष्मजंतूमुळे
50. बीटरुटला कोणती प्रकिया करु नये ?
 A) ब्लॉचिंग B) सल्फाईटींग C) ड्राईंग D) ऑक्साईडींग

विभाग चौथा - फुलशेती व प्रांगण उद्यान पदविका

01. कोणत्या फुलझाडांची अभिवृद्धी बल्बिलपासुन करतात ?
A) डेलिया B) कॅलेंडियम C) ग्लॉडिओलस D) लिली
02. पानगळ होणाऱ्या झाडांचे स्थलांतर कोणत्या अवस्थेत करतात ?
A) त्रिघाशील वाढीच्या B) फळे येण्याच्या C) फुले येण्याच्या D) सुप्तावस्थेत
03. उत्पादनाची प्रत वाढविण्यासाठी पुढीलपैकी कोणत्या फुलझाडावरील अनावश्यक कळ्या खुडतात. ?
A) गुलाब B) स्टेलिटाझिया C) मोगरा D) अबोली
04. डेलिया,शेवंतीची उंची वाढविण्यासाठी कोणत्या संजीवकांचा उपयोग करतात ?
A) आय.बी.ए B) आय.ए.ए C) जिबरेलीन D) सायटोकायनीन
05. क्रोकस या फुलझाडाची लागवड कोणत्या प्रकारच्या कंदाने करतात ?
A) बल्ब B) ट्युबर C) कॉर्म D) न्हायझोम
06. सुधारीत नियंत्रित वातावरणातील साठवणीत पॉलिथिन पीशवीतील कोणत्या वायुचे प्रमाण वाढत जाते ?
A) कार्बन डायऑक्साईड B) इथिलिन C) ऑक्सिजन D) हायड्रोजन ऑक्साईड
07. पॉलिहाऊसमध्ये कार्बन डायऑक्साईडचे प्रमाण सर्वसाधारणपणे किती पीपीएम असते ?
A) 500-800 B) 1000-1500 C) 1700-2000 D) 2200-2500
08. फुलांच्या आंतरराष्ट्रीय व्यापारात गुलाबानंतर कोणत्या फुलांचा क्रमांक लागतो ?
A) अँथुरियम B) कार्नेशन C) शेवंती D) मोगरा
09. कोणत्या रोगामुळे फुलपीकांच्या पानांवर तांबूस रंगाचे ठिपके दिसून येतात ?
A) तांबेरा B) पानावरील ठिपके C) केवडा D) भुरी
10. प्रती चौ.मी क्षेत्रातून जरबेराची किती फुले मिळतात ?
A) 150 ते 250 B) 250 ते 300 C) 300 ते 350 D) 400 ते 450
11. फळझाडांची कलमे करण्यासाठी कोणत्या हंगामाची निवड केली जाते ?
A) पावसाळी B) हिवाळी C) उन्हाळी D) कोणत्याही हंगामाची
12. महाराष्ट्रात " महाराष्ट्र पुष्प विकास मंडळाची " स्थापना केव्हा करण्यात आली ?
A) 1992 B) 1993 C) 1991 D) 1995
13. शेवंती हे फुलपीक पुढीलपैकी कोणत्या प्रकारात येते ?
A) लॉग डे प्लान्ट्स B) व्हेरी लॉग डे प्लान्ट्स C) शॉर्ट डे प्लान्ट्स D) डे न्युट्रल प्लान्ट्स
14. दख्खनच्या पाठरावरील मध्यम काळसर रंगाच्या जमिनी कोणत्या खडकांपासून तयार झाल्या आहेत ?
A) जांभ्या B) ग्रॅनाईट C) बेसॉल्ट D) सिलिका
15. गेलार्डिया या फुलझाडांची अभिवृद्धी कशापासुन करतात ?
A) बियांपासुन B) कंदपासुन C) काश्यापासुन D) छाटकलमापासुन
16. महाराष्ट्रात कोणत्या प्रकारातील जाईची फुले तीन पाकळ्या असणारी पांढऱ्या शुभ्र रंगाची असतात ?
A) मदनबाण B) सुवर्णजाई C) रानजाई D) पिवळीजाई
17. अबोलीच्या एक हेक्टर लागवडीसाठी किती किलो बियाणे लागते ?
A) 1 ते 2 B) 3 ते 4 C) 5 ते 6 D) 7 ते 8
18. कण्हेरीपासून कोणत्या कालावधीत फुले मिळतात ?
A) वर्षभर B) उन्हाळा C) पावसाळा D) हिवाळा
19. संकरीत जाती निर्माण करण्यासाठी कर्दळीमध्ये कशापासून अभिवृद्धी केली जाते ?
A) न्हायझोम कंद B) छाट कलम C) बियांपासुन D) मृदकाष्ठ कलम
20. कोणत्या फुलझाडांना पाणलिली किंवा वॉटर-लिली असे म्हणतात ?
A) क्रिनम B) निलम्बो C) कॅलेंडियम D) निम्फिया
21. जगाच्या बाजारपेठेत कोणत्या कंदवर्गीय फुलपिकाला कटरफ्लॉवर म्हणून महत्वाचे स्थान आहे ?
A) अँचिमेनिस B) अल्स्ट्रोमेरिया C) कॅलेंडियम D) क्रिनम
22. निशिगंधाच्या कोणत्या जातीमध्ये फक्त पाच पाकळ्या एकाच वर्तुळाकार ओळीत असतात ?
A) सिंगल B) डबल C) सेमिडबल D) व्हेरिगेटेड

23. कण्हेरीच्या पिकाला कोणत्या प्रकारचे हवामान जास्त मानवते ?
 A) थंड-कोरडे B) उष्ण-कोरडे C) उष्ण-दमट D) थंड-दमट
24. गेलाडियाच्या फुलांना परदेशात काय म्हणतात ?
 A) बेबीज ब्रश B) ड्रॅगन्स माऊथ C) ड्रॅगन फ्लाय D) ब्लॅकट फ्लॉवर
25. शेवंतीची लागवड प्रामुख्याने कोणत्या जिल्ह्यात येते ?
 A) धुळे B) परभणी C) नगर D) नाशिक
26. केसाळ अळी झेंडुचे कोणत्या प्रकारे नुकसान करते ?
 A) पानामधील रस शोषून घेते B) पाने खाऊन शिरा शिल्लक ठेवते
 C) शिरा खाऊन पाने शिल्लक ठेवते D) कळ्यांमधील रस शोषते
27. कर्दळीची अभिवृद्धी कशापासून करतात ?
 A) बल्बिल B) बल्ब C) न्हायझोम D) ट्युबवर
28. फुलदाणीत ग्लॅडिओलसचे दांडे जास्त दिवस टिकविण्यासाठी कोणते द्रावण वापरतात ?
 A) साखर B) मीठ C) बाविस्टीन D) थायरम
29. कोणत्या किडीमुळे गुलाबाच्या फांद्यावर मेणासारख्या चिकट पदार्थाचे फुगीर डाग पडलेले दिसतात ?
 A) पिठ्या टेकुण B) खवले किड C) फुलकिडे D) उडत्या भुंगेरे
30. शेवंतीच्या झाडाला फुले येण्यासाठी रात्रीचा कालावधी किती तासांचा असावा ?
 A) 5 ते 7 B) 8 ते 10 C) 12 ते 14 D) 14 ते 16
31. कॉर्नफ्लॉवरच्या कोणत्या जातीला एकेरी फुले येतात ?
 A) ज्युबिली रेड B) पिंकी C) एम्परर विल्यम D) स्नोमन
32. स्वीट सुलतानच्या कोणत्या जातीची फुले सुगंधी असतात ?
 A) ओडोराय B) सुआव्हिओलेन्स C) आल्बा D) ग्रेशियस
33. कार्नेशन पिकाला कोणत्या प्रकारचे हवामान मानवते ?
 A) थंड B) उष्ण C) दमट D) अतिउष्ण
34. जरबेराच्या व्यापारी लागवडीसाठी प्रामुख्याने कोणत्या जातीची निवड करतात ?
 A) सिंगल B) डबल C) सेमिडबल D) व्हेरिगेटेड
35. ऑर्किट हे कोणत्या प्रकारचे फुलपीक आहे ?
 A) हंगामी B) वर्षायु C) द्विवर्षायु D) बहुवर्षायु
36. महाराष्ट्रात डेझीची लागवड मोठ्या प्रमाणात कोणत्या जिल्ह्यात केली जाते ?
 A) पुणे B) नागपुर C) औरंगाबाद D) नाशिक
37. डेझीची अभिवृद्धी कशापासून करतात ?
 A) सकर्स B) फाटे कलम C) शेंडाछाट D) गुटी कलम
38. कोणत्या रोगामुळे डेलियाच्या झाडांवर गोलाकार ठिपके पडतात ?
 A) करपा B) काणी C) खोडकुज D) मोझाईक
39. स्ट्रेलिट्झियाच्या फुलझाडाला इंग्रजीत " बर्ड ऑफ पॅराडाईज " असे म्हणतात तर मराठीत काय म्हणतात ?
 A) सोन्याचा पक्षी B) स्वर्गातील पक्षी C) सप्तसंगीत पक्षी D) अवकाशातील पक्षी
40. अँटी-हीनमच्या फुलझाडाचे फुलदांडे कसे काढावेत ?
 A) फुलदांडे मधोमध खुडावे B) पूर्ण झाड कापावे
 C) फुलदांडे बुडातुन खुडावे D) फुलदांडे एक फुट लांबीचे काढावे
41. नर्सिसची कंदापासून लागवड करण्यासाठी कंदाचे वजन किती ग्रॅम असावे ?
 A) 3 B) 7 C) 10 D) 14
42. स्टॉकच्या फुलझाडाला कोणते खत जास्त प्रमाणात दिल्यामुळे बिजोत्पादन वाढते ?
 A) नत्र B) स्फुरद C) पालाश D) जस्त
43. जिप्सोफिलाच्या झाडावर कोणता महत्वाचा रोग आढळतो ?
 A) डायबॅक B) डाऊनी मिल्ड्यु C) क्राऊन रॉट D) क्राऊन गॉल

44. स्टॅटिसच्या एक हेक्टर लागवडीसाठी किती किलो बियाणे लागते ?
 A) 5-10 B) 12-15 C) 20-25 D) 28-32
45. पांढरी फुले येणारी गुलटोपची जात कोणती ?
 A) कॉम्पॅक्ट B) सिंसी C) लिलीपुटबडी D) ग्लोबोसा
46. पुढीलपैकी कोणत्या फुलामध्ये कार्बोहायड्रेट्सचे प्रमाण जास्त असते ?
 A) गुलाब B) झेंडु C) मोगरा D) तगर
47. गुलकंद तयार करतांना गुलाबाच्या पाकळ्या व साखरेचे प्रमाण किती ठेवावे ?
 A) 1:2 B) 1:3 C) 1:4 D) 2:3
48. उद्यानातील किती टक्के भाग हिस्वळीने व्यापलेला असतो ?
 A) 5-10 B) 15-20 C) 30-40 D) 50-60
49. पुढीलपैकी कोणत्या झुडुपाला सुवासिक फुले येतात ?
 A) एकझोरा B) अनंत C) पावडर पफ D) अबोली
50. खालीलपैकी कोणती वनस्पती किनारीसाठी लावली जाते ?
 A) जस्टीशिया B) बोगनवेल C) जास्वंद D) मोरपंखी

Annexure 20 : PGR Programs Model Question Paper (Internal Exam)

Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University

M.Sc. / Ph.D. Program in Agricultural Extension

Internal Examination

AGR: 401/ 501: Foundation in Agricultural Extension

Date: --/--/---

Duration: 30 Minutes

Maximum Marks: 20

Instruction: Attempt all questions. Each sub-question carries 1 marks.

- Q.1 a) What is the primary unit of society?
A) Person B) Home C) Family D) People
- b) National Agricultural Technology Project (NATP) was initiated in the year
A) 1996 B) 1999 C) 1997 D) 1998
- c) What type of teachers allows learners to apply own mind.
A) Collaborator B) Expert C) Facilitator D) Independent
- d) Communication can be referred as skill of
A) Communication B) Life C) Survival D) Speaking
- e) Which type of barriers are outside the control of sender or receiver?
A) Social barriers B) Physical barriers C) Psychological barriers D) Extraneous barriers
- Q.2 a) Opinion leader is an example of which type of channel of communication.
A) Personal localite B) Personal cosmopolite C) Intra personal D) Inter personal
- b) Communication which influence behaviour of each other is called as
A) Feedback B) Interaction C) Response D) Stimulus
- c) 'Source—Encoder—Signal—Decoder—Receiver', this model was developed by
A) Schramm B) Berlo C) Shannon and Weaver D) Aristotle
- d) The 'Noise' element is the part of which model of communication?
A) Aristotle B) Schramm C) Berlo D) Shannon and weaver
- e) Which type of channel helps an individual to take decision about adoption?
A) Interpersonal B) Intrapersonal C) Mass media D) Public media
- Q.3 a) Which attribute of an innovation is negatively related with rate of adoption?
A) Compatibility B) Complexity C) Observability D) Triability
- b) Which type of research method is considered best for studying consequences of innovation?
A) Survey B) Case study C) Observation D) Inspection
- c) Building a good rapport with the people is a pre requisite for effective
A) Planning B) Extension C) Interactions D) Communication
- d) The smallest territorial group living in a given area is called as
A) Village B) Society C) Community D) Township
- e) Existence of jagirdari/ jamindari system in India was an example of
A) Slavery B) Class C) Caste D) Estate
- Q.4 a) An Opinion leader is an example of which type of group.
A) Primary group B) Informal group C) Reference group D) Secondary group
- b) Who had developed a method of psychotherapy known as Psychoanalysis?
A) Ivan Pavlov B) Sigmund Freud C) Hermann D) Skinner
- c) 'A person comparing his views with others for correctness' is an example of
A) Classical conditioning B) Instrumental conditioning
C) Observational learning D) Social comparison
- d) Which Philosophical assumption indicates that we can alter our personalities?
A) Optimistic assumption B) Pessimistic assumption
C) Proactive assumption D) Reactive assumption
- e) Which quality of person refers to understanding the other person's internal frame of mind?
A) Credibility B) Understandability C) Empathy D) Sympathy

Annexure 21 : PGR Programs Model Question Paper (Final Exam)

Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University

M.Sc. / Ph.D. Program in Agricultural Extension

Final Examination

AGR: 401/ 501: Foundation in Agricultural Extension

Date: --/--/---

Time: 10.30 to 13.30

Maximum Marks: 80

Instruction: Attempt Any Four sub questions from each question. Each sub-question Carries 5 marks.

Q. No. 1 : Attempt any 4 sub-questions.

- a. What is meaning of extension education? Enlist purposes of extension education.
- b. List the agricultural extension programs launched after independence and describe any one frontline extension programs.
- c. Enlist the principles of adult learning as applicable to extension education.
- d. Describe qualities of good communicator in extension education.
- e. Enlist and describe various barriers in communication.

Q. No. 2 : Attempt any 4 sub-questions.

- a. What is meaning of mass media? Describe various mass media used in agricultural extension.
- b. What is diffusion? Explain the process of diffusion of an innovation in agriculture.
- c. What is adoption of innovation? Describe stages of adoption of an innovation in agriculture.
- d. Explain with diagram the type of adopters of innovation in agriculture.
- e. Enlist and describe factors affecting rate of adoption of innovation in agriculture.

Q. No. 3. : Attempt any 4 sub-questions.

- a. Enlist consequences of Green Revolution in Indian Agriculture.
- b. Differentiate between society and community and explain characteristics of communities.
- c. Describe the terms : Social values, Norms, folkways and Mores in society.
- d. Differentiate between customs and traditions and describe social role of customs.
- e. What is social stratification? Describe caste system in India.

Q. No. 4 : Attempt any 4 sub-questions.

- a. What is social change? Describe patterns of social change.
- b. Explain impact of Technological change in Indian family and social system.
- c. Differentiate between Research Psychology and Applied Psychology. Enlist branches of research psychology.
- d. Define perception. Enlist and explain laws of perception.
- e. What is learning? Enlist principles of learning.

Annexure 22 : YCMOU Regional Centres

<i>Sr. No.</i>	<i>Place</i>	<i>Address</i>	<i>Districts Covered</i>
01.	Amravati	YCMOU Regional Centre V. M. V. Road, Amravati - 444 603 Phone : (0721) 2531445, Fax : 2531444, Mob. 9422247292	Amravati, Akola Buldhana, Yawatmal
02.	Aurangabad	YCMOU Regional Centre C/o. Survey No. 41, Near to Military School, Nandanvan Colony, Chhavani, Aurangabad - 431 002 Phone : (0240) 2371066, Fax : 2371088, Mob. 9422247293	Aurangabad, Jalna Beed, Osmanabad
03.	Kolhapur	YCMOU Regional Centre Near Shivaji University Near Post Office, Vidyanagar, Kolhapur - 416 004 Phone : (0231) 2607022, Fax : 2607022	Kolhapur, Sangli Ratnagiri, Sundhudurg
04.	Mumbai	YCMOU Regional Centre C/o. Jagannath ShankarSheth Muncipal School Building, Nana Chowk, Grant Road, Mumbai - 400 007 Phone : (022) 23874186, Fax : 23813256, Mob. 9969013886	Mumbai, Thane, Raigad, Palghar
05.	Nagpur	YCMOU Regional Centre Subhedar Hall, Law College Campus, Ravinagar Chawk, Nagpur - 440 001 Phone : (0712) 2553724, Fax : 2553725, Mob. 9422247295	Nagpur, Wardha Bhandara, Gadchiroli Chandrapur
06.	Nashik	YCMOU Regional Centre Old Muncipal Corporation Building New Pandit Colony, Nashik - 422 002 Phone : (0253) 2317063, Fax : 2575656, Mob. 9422247297	Nashik, Dhule, Jalgaon Ahmednagar, Nandurbar
07.	Pune	YCMOU Regional Centre C/o. Shahir Annabhau Sathe Prashala, Sadashiv Peth, Marathi Mulanchi Shala No.5, Kumtekar Marg, Pune - 411 030 Phone : (020) 24491107, Fax : 24457914, Mob. 9422247298	Pune, Satara, Solapur
08.	Nanded	YCMOU Regional Centre C/o. Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Sports Building, Nanded - 421 606 Phone : (02462) 236718, Fax : 236718, Mob. 9422247296	Nanded, Parbhani Latur, Hingoli

Annexure 23 : 1. Government Resolution UGC (2013)

University Grants Commission
Bahadur Shah Zafar Marg
New Delhi-110 002

2308-2766

F. No. UGC/DEB/2013
Dated 14.10.2013

The Registrar/Director
Of all the Indian Universities
(Deemed, State, Central Universities/
Institutions of National importance)

Subject: Equivalence of Degrees awarded by Open and Distance Learning
(ODL) Institutions at par with Conventional Universities/ Institutions

Sir/ Madam,

There are a number of Open and Distance Learning Institutions (ODLIs) in the country offering Degree/ Diploma/Certificate programmes through the mode of non formal education. These comprise Open Universities, Distance Education Institutions (either single mode or dual mode) of Central Universities, State Universities, Deemed to be Universities, Institutions of National Importance or any other Institution of Higher learning recognized by Central/State/Statutory Council/Societies registered under the Society Registration Act 1860.

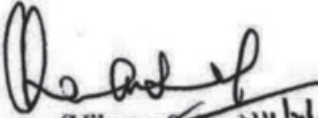
2. A circular was earlier issued vide UGC letter F1 No- 52/2000(CPP-II) dated May 05, 2004 (**copy enclosed**) mentioning that Degrees/Diplomas / Certificates/ awarded by the Open Universities in conformity with the UGC notification of degrees be treated as equivalent to corresponding awards of the traditional Universities in the country.

3. Attention is also invited to UGC circular No F1-25/93(CPP-II) dated 28th July 1993 (**copy enclosed**) for recognition of degrees and diplomas as well as transfer of credit for courses successfully completed by students between the two types of universities so that the mobility of students from Open University stream to traditional universities/ institutions is ensured without any difficulty.

4. The Government of India, in exercise of its power conferred under section 20(1) of UGC Act 1956, issued directions dated 29th December 2012 entrusting UGC with the responsibility of regulating higher education programme in open and distance learning (ODL) mode. Consequently, Universities/ Institutions desirous of offering any programme through distance mode would require recognition of UGC.

5. As you are aware, the Government of India has envisaged a greater role for the Open and the Distance Education System. The envisioned role may be fulfilled by recognizing and treating the Degrees / Diplomas/ Certificates awarded through distance mode at par with the degrees obtained through the formal system of education. Open and Distance Education System in the country is contributing a lot in expansion of Higher Education and for achieving target of GER, without compromising on quality. Non recognition/ non equivalence of degrees of ODL institutions for the purpose of promotion/ employment and pursuing higher education may prove a deterrent to many learners and will ultimately defeat the purpose of Open and Distance Education.

6. Accordingly, the Degrees/ Diplomas/ Certificates awarded for programmes conducted by the ODL institutions, recognized by DEC (erstwhile) and UGC, in conformity with UGC Notification on specification of Degrees should be treated as equivalent to the corresponding awards of the Degree/Diploma/Certificate of the traditional Universities/ institutions in the country.

(Vikram Sahay) 14/12/12
Director(Admn)

Tel: 011 2323 0405

Email: vikramsahay7@gmail.com

Encl: As above

Copy to:

1. Secretary, Government of India, Ministry of Human Resource Development, Department of Higher Education, Shastri Bhawan, New Delhi-110 001.
2. Secretary, All Indian Council for Technical Education, 7th Floor, Chandra Lok Building, Janpath, New Delhi.
3. Secretary, Association of Indian Universities, AIU House, 16 Comrade Indrajit Gupta Marg (Kotla Marg), New Delhi-110002.

Annexure 23 : 2. Maharashtra Government Resolution (2006)

बी.एस.सी (फलोत्पादन) / (वनशास्त्र) या कृषि विद्यापीठांकडील तसेच यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठांकडील बी.एस.सी (कृषि)/ (फलोत्पादन) अभ्यासक्रम बीएससी (कृषि) अभ्यासक्रमास समकक्ष ठरविणे.

महाराष्ट्र शासन.

कृषि, पशुसंवर्धन, दूरध्वव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक जाकृवि १२०४ / प्र.क्र. १९/१५ अ,
नंत्रालय विस्तार, मुंबई-४०००३२,
दिनांक :- २९ सप्टेंबर, २००६

वाचा :-

- १) शासन अधिसूचना कृषि व सहकार विभाग क्रमांक कृषिआ ३७८२/६५१८-
सीआर ७/ दि.५.८.१९८३
- २) कृषि व पशु विभाग शासन निर्णय क्रमांक एजीयू १०९०/ सीआर ३०/९०/१६ अ
दि ३ डिसेंबर, १९८२
- ३) कृषि व पशु विभाग आदेश क्रमांक केकेव्ही १२९०/ सीआर ३२९/ २० अ
दि. ४ डिसेंबर १९९०
- ४) कृषि व पशु विभाग शासन निर्णय क्रमांक एजीयू २१९९/ प्र.क्र. १६७/१८ अ
दि. २४.९.२००३

प्रस्तावना :-

कृषि विभागातील महाराष्ट्र कृषि सेवा गट "ब" (क), गट "ब" व गट "अ" संवर्गाचे सेवा प्रवेश नियम शासन अधिसूचना संदर्भ क्रमांक १ दिनांक ५.८.१९८३ अन्वये लागू करण्यात आले आहेत. सदर सेवाप्रवेश नियमात तत्कालीन कृषि विद्यापीठातील अभ्यास क्रमानुसार बीएससी (कृषि)-(B.Sc. Agriculture) व कृषि (अभियांत्रिकी) (Agriculture Engineering) या दोन शैक्षणिक अहंतेच्या अंतर्भाव करण्यात आला आहे. काळांतराने कृषि विद्यापीठांनी बी.एस.सी (फलोत्पादन) / (वनशास्त्र) असे स्वतंत्र पदवी अभ्यासक्रम सुरु केल्याने तसेच यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक यांनी देखील बी.एस.सी (कृषि) व बी.एस.सी (फलोत्पादन) हा अभ्यासक्रम सुरु केला आहे. सदर अभ्यासक्रम कृषि विद्यापीठांकडील बी. एस. सी. (कृषि) अभ्यासक्रमशी शासन निर्णय संदर्भ क्रमांक २,३ व ४ अन्वये समतुल्य ठरविण्यात आले आहेत. असे असले तरी, महाराष्ट्र कृषि सेवा गट "ब" (क), गट "ब" व गट "अ" संवर्गातील पदाच्या भरती साठी दि.५.८.१९८३ चे स्वतंत्र सेवाप्रवेश नियम अस्तित्वात असल्याने या पदांकरिता सेवा भरती संदर्भात सेवा प्रवेश नियमात अंतर्भूत नसलेल्या भिन्न पदवीधारक उमेदवारांच्या पात्रता ठरवितांना अडचणी येत असल्याने, संदर्भ क्रमांक २,३ व ४ वरील शासन निर्णयांन्वये समतुल्य ठरविलेल्या कृषि विद्यापीठांकडील तसाच

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठातील अभ्यास क्रमाची महाराष्ट्र कृषि सेवा गट "ब" (क), गट "ब" व गट "अ" पदाच्या दि.५.८.८३ च्या सेवाप्रवेश नियमातील बीएससी (कृषि) या अभ्यासक्रमाशी समकक्षता ठरविण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

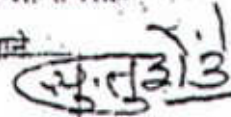
शासन निर्णय :-

शासन निर्णय सं. २२/७/०६ दि. २२/७/०६, शासनाच्या वेबसाईटवर संगणक संकेतांक २००६/०९/२०१२/०६३३००१ अन्वये उपलब्ध करून देण्यात आला आहे. (फलोत्पादन), बीएससी (वनशास्त्र) तसेच यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक यांचेकडील बीएससी (कृषि) व बीएससी (फलोत्पादन) हे अभ्यासक्रम संदर्भ क्रमांक १ वरील महाराष्ट्र कृषि सेवा गट "ब" (क), गट "ब" व गट "अ" पदाच्या सेवाप्रवेश नियम दि. ५.८.८३ मधील बीएससी (कृषि) या अभ्यासक्रमाशी / शैक्षणिक अर्हतेची समकक्ष ठरविण्यात येत आहे. महाराष्ट्र कृषि सेवा गटाच्या दि.५.८.८३ च्या सेवाप्रवेश नियमांत वरील शैक्षणिक अर्हतेचा अंतर्भाव करण्यासाठी आवश्यक सुधारणा करण्यात येईल.

प्रस्तुत आदेश सामान्य प्रशासन विभागाच्या सहमतीने व त्यांच्या अनौ. संदर्भ क्र. ८०१ / १२; २२/७/०६ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहेत.

हा शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर संगणक संकेतांक २००६/०९/२०१२/०६३३००१ अन्वये उपलब्ध करून देण्यात आला आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व याप्रमाणे

(स. ल. शिंदे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग

अति,

प्रधान सचिव (ग्रामविकास व जलसंधारण) मुंबई ३२

सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई

आयुक्त (कृषि) महाराष्ट्र राज्य, पुणे

सर्व कुलसचिव, कृषि विद्यापीठे

सदस्य सचिव महाराष्ट्र कृषि शिक्षण संशोधन परिषद, पुणे

सर्व संचालक, कृषि आयुक्तालय, पुणे

सर्व विभागीय कृषि सहसंचालक

कृषि सहसंचालक (आस्था) कृषि आयुक्तालय, पुणे

महालेखापाल (लेखा व अनुसंधान) / (लेखापरिक्षा) १९९, महाराष्ट्र मुंबई नागापुर

सर्व जिल्हा कोषागारे

सामान्य प्रशासन विभाग (१२)

कक्षा अधिकारी १६ अ / ६ अ / ७ अ, कृषि व पशु विभाग, मंत्रालय, मुंबई ३२

निपट रत्ना

Annexure 23 : 3. Government Resolution UGC (2004)

23236151, 23232701, 23237721, 23234116
23236733, 23232817, 23236735, 23239637

ज्ञान-विज्ञान विमुक्तये

विश्वविद्यालय अनुदान आयोग
बहादुरशाह जफर मार्ग
नई दिल्ली-110 002
UNIVERSITY GRANTS COMMISSION
BAHADURSHAH ZAFAR MARG
NEW DELHI-110 002

F1-52/2000(CPP-II)

April, 2004

The Registrar/Director
of all the Indian Universities
(Deemed, State, Central Universities/
Institutions of National importance)

5 MAY 2004

Subject: Recognition of Degrees awarded by Open Universities.

Sir/Madam,

There are a number of open Universities in the country offering various degrees/diploma through the mode of non-formal education. The Open Universities have been established in the country by an Act of Parliament or State Legislature in accordance with the provisions contained in Section 2(f) of University Grants Commission Act, 1956. These universities are, therefore, empowered to award degrees in terms of Section 22(1) of the UGC Act, 1956.

A circular was earlier issued vide UGC letter N.F.1-8/92(CPP) dated February, 1992 mentioning that the Certificate, Diplomas and Degrees awarded by Indira Gandhi National Open University are to be treated equivalent to the corresponding awards of the Universities in the country.

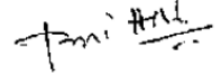
Attention is further invited to UGC circular No.F1-25/93(CPP-II) dated 28th July, 1993 (copy enclosed) for recognition of degrees and diplomas as well as transfer of credit for courses successfully completed by students between the two types of universities so that the mobility of students from Open University stream to traditional Universities is ensured without any difficulty.

The UGC has specified the nomenclature of degrees under Section 22(3) of the UGC Act, 1956 to ensure mandatory requirements viz. minimum essential academic inputs required for awarding such degrees. A copy of Gazette Notification regarding specification of degrees issued vide No.1-52/97(CPP-II) dated 31st January 2004 is enclosed. The details are also given in UGC Web site: www.ugc.ac.in

Contd...../-

May, I therefore request you to treat the Degrees /Diploma /Certificates awarded by the Open Universities in conformity with the UGC notification on Specification of Degrees as equivalent to the corresponding awards of the traditional Universities in the country.

Yours faithfully,

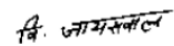

(Dr.[Mrs.]Pankaj Mittal)
Joint Secretary

Encl : As above

Copy to : -

1. The Secretary, Government of India, Ministry of Human Resource Development, Department of Secondary Education and Higher Education, Shastri Bhavan, New Delhi-110001.
2. The Secretary, All India Council for Technical Education, I.G. Sports Complex, Indraprastha Estate, New Delhi-110002.
3. The Secretary, Association of Indian Universities (AIU), 16 Comrade Inderjit Gupta Marg (Kotla Marg), New Delhi-110002.
4. The Secretary, National Council for Teacher Education, I.G. Stadium, I.P. Estate, New Delhi-110002.
5. The Director of Distance Education Council, IGNOU Campus, Maidan Garhi, New Delhi-110068.
6. The Vice-chancellor Indira Gandhi National Open University, Maidan Garhi, New Delhi-110068
7. The Vice-chancellor Dr. B.R. Ambedkar Open University, Road No.46, Jubilee Hills, Hyderabad-500033(Andhra Pradesh)
8. The Vice-chancellor Nalanda Open University, West Gandhi Maidan, Patna-800001(Bihar)
9. The Vice-chancellor Dr. Babasahab Ambedkar Open University, Shahibaug, Ahmedabad-380003(Gujarat)
10. The Vice-chancellor Karnataka State Open University, Manasagangotri, Mysore-570006(Karnataka)
11. The Vice-chancellor Yashwant Rao Chavan Maharashtra Open University, Nashik-422222(Maharashtra)
12. The Vice-chancellor, Kota Open University (Vardhaman Mahaveer Open University), Kota-324010(Rajasthan).
13. The Vice-chancellor Netaji Subhash Open University, Kolkata - 700020 (West Bengal)
14. The Vice-Chancellor, Madhya Pradesh Bhoj(Open) University, Bhopal-462016 (M.P.)

(V.K. Jaiswal)
Under Secretary

Annexure 23 : 4. Maharashtra Government Resolution (2003)

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठात
कृषि शिक्षण अभ्यासक्रम कृषि विद्यापीठातील
अभ्यासक्रमाशी समतुल्य ठरविण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
कृषि, परासवर्धन, वृग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग
शासन निर्णय क्र. अजीयु २२९१/प्र.क्र. १६७/१८-अ
अंत्रालय विस्तार, मुंबई, ४०० ०३३
दिनांक : २४ सप्टेंबर, २००३

- बाबत :-** १) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. आरजौडी/१३९४/प्र.क्र. २१/
९४/१६, दि. २७ मार्च, १९९५
२) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. आरजौडी/१३९७/प्र.क्र. ६७/
९८/१३, दि. १०.१२.१९९४
३) संक्रमांकाचा शासन निर्णय दि. २७ मार्च, २००२
४) संचालक, कृषि विज्ञान विद्यापीठात, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ,
नारिपूर झोपे प्र. क्र. अजी २००२, दि. १५.४.२००२
५) संचालक (विस्तार शिक्षण), महाराष्ट्र कृषि शिक्षण व संशोधन परिषद, पुणे
यांचे क्र. मकप/का.४/सीअर/७७/१६६/२००३, दि. ३.२.२००३ चे पत्रे

प्रस्तावना :-

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाकडील कृषि शिक्षण अभ्यासक्रमाची राज्यातील कृषि विद्यापीठातील अभ्यासक्रमाशी समकक्षता ठरविण्याकरिता महाराष्ट्र कृषि शिक्षण व संशोधन परिषदेमार्फत यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाचे अधिकारी, कृषि आयुक्तालयाचे अधिकारी व महाराष्ट्र कृषि शिक्षण संशोधन परिषदेचे अधिकारी यांनी एक समिती नियुक्त करून दोन्ही विद्यापीठांच्या अभ्यासक्रमाची तुलना करून अहवाल देण्यास सूचविले होते. समितीने दिलेल्या अहवालातही मुक्त विद्यापीठातील माळी प्रशिक्षण प्रमाणावर शासनाचे प्रशासकीय उपायविद्यापीठात अभ्यासक्रम कृषि विद्यापीठातील सबाधत अभ्यासक्रमाशी समतुल्य ठरविण्याचा निर्णय शासनाने संदर्भ क्र. ३ येथील दि. २७ मार्च, २००२ च्या शासन निर्णयान्वये घेतला आहे. उर्वरित अभ्यासक्रमाबाबत अभ्यास करून समितीने त्यांचा दुसरा अहवाल संदर्भ क्र. ४ अन्वये शासनास सादर केला आहे. त्यानुसार उर्वरित अभ्यासक्रम कृषि विद्यापीठातील अभ्यासक्रमाशी समतुल्य ठरविण्याची बाब शसनाच्या विमाराधीन होती.

शासन निर्णय :

आता यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक अंतर्गत खालील कृषि शिक्षण अभ्यासक्रमांना त्यांच्यासमोर तसेच केलेल्या राज्यातील कृषि विद्यापीठातील कृषि शिक्षण अभ्यासक्रमांशी विविध प्रयोजनासाठी समतल्य समन्वयास शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे.

अ.क्र.	यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाकडील कृषि शिक्षणक्रम	कृषि विद्यापीठापासून सुरु असलेले अभ्यासक्रम	दोन्ही विद्यापीठाकडील शिक्षणक्रमाचा कालावधी
१	कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन पदविका	कृषि पदविका	३ वर्षे
२	कृषि विज्ञान पदवी (बी.एस.सी.) (कृषि)	कृषि विज्ञान पदवी (बी.एस.सी.) (कृषि)	कृषि विद्यापीठ : ४ वर्षे मुक्त विद्यापीठ : ६ वर्षे
३	उद्यान विज्ञान पदवी (बी.एस.सी.) (फलोत्पादन)	उद्यान विज्ञान पदवी (बी.एस.सी.) (फलोत्पादन)	

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाजते.

श्री. रतनजी
(श्री. रतनजी)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग.

प्रति,

सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई ३२

सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई (स्वतंत्र पत्राद्वारे)

सचिव, ग्राम विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई ३२

सचिव, महाराष्ट्र कृषि शिक्षण व संशोधन परिषद, पुणे ४११ ००७

कुलगुरु, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

कुलगुरु, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी, जिल्हा अहमदनगर

कुलगुरु, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, परभणी

कुलगुरु, डॉ. प्रो. व्हा. साहेब साखल कृषि विद्यापीठ, दापोली, जिल्हा रत्नागिरी

कुलगुरु, डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला

आयुक्त कृषि, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

विभागीय आयुक्त (महसूल), सर्व विभाग

जिल्हाधिकारी (सर्व जिल्हे)

मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व जिल्हे)

सामान्य प्रशासन विभाग, कक्ष-१३, मंत्रालय, मुंबई-३२

कक्ष अधिकारी, १५-अ/१६-अ, कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२

निवडनस्ती.

Annexure 23 : 5. Maharashtra Government Resolution (2002)

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाचे
कृषि शिक्षण अभ्यासक्रम कृषि विद्यापीठातील
अभ्यासक्रमाशी समतुल्य ठरविण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
कृषि व पदुम विभाग,
ज्ञान संघ क्र. एजीयु-२१९९/सीआर-१६७/१८-ए,
मंत्रालय विस्तार, मुंबई - ४०० ०३२
दि. ३७ मार्च, २००२

- वाचा -** १) शा.नि. ,सा. प्र. वि. क्रमांक:आरजीडी-१३९४/प्र.क्र.२१/९४/१३, दि. ८ मार्च १९९९
२) शा.नि. , सा.प्र.वि. क्र. आरजीडी-१३९७/प्र.क्र.६७/९८/१३, दि. १०.१२.९८
३) संचालक, कृषि विज्ञान शाखा, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक यांचे
पत्र क्र. एजी-१००, दि. २०.४.१९९९

प्रस्तावना -

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाकडील कृषि शिक्षण अभ्यासक्रमाचा राज्यातील कृषि विद्यापीठमार्फत अभ्यासक्रमाशी समकक्षता ठरविण्याकरिता महाराष्ट्र कृषि शिक्षण व संशोधन परिषदेमार्फत यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाचे अधिकारी कृषि आयुक्तालयाचे अधिकारी व महाराष्ट्र कृषि शिक्षण व संशोधन परिषदेचे अधिकारी यांची एक समिती नियुक्त करून दोन्ही विद्यापीठांच्या अभ्यासक्रमाशी तुलना करून अहवाल देण्यास सूचविले होते. सदरहू अहवाल प्राप्त झाला असून तो विचारात घेऊन यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाकडील काही कृषि अभ्यासक्रमांना कृषि विद्यापीठाकडील अभ्यासक्रमाशी समकक्ष ठरविण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

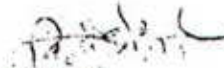
शासन निर्णय -

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाकडील खालील कृषि शिक्षण अभ्यासक्रमांना त्यांच्यासमोर नमूद केलेल्या राज्यातील कृषि विद्यापीठातील अभ्यासक्रमाशी समतुल्य समजण्यास शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे.

अ.क्र.	यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठाकडील कृषि शिक्षणक्रम	कृषि विद्यापीठमार्फत सुरु असलेले अभ्यासक्रम	दोन्ही विद्यापीठाकडील शिक्षणक्रमाचा कालावधी
१	माळी प्रशिक्षण प्रमाणपत्र	माळी प्रशिक्षण प्रमाणपत्र	१ वर्ष
२	उद्यानविद्या पदवीका (फळभागा उत्पादन)	कृषि पदवीका	२ वर्ष

Letter 18 A

३	उद्यानविद्या पदवीका (भाजीपाला उत्पादन)	कृषि पदवीका	२ वर्ष
४	उद्यानविद्या पदवीका (फुल शेती व प्रांगण उद्यान)	कृषि पदवीका	२ वर्ष

 (वि. शं. धोंगडे)
 उप सचिव, महाराष्ट्र शासन
 कृषि व पदुम विभाग

प्रति -

कुलगुरु, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
 कुलगुरु, डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला,
 कुलगुरु, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी,
 कुलगुरु, मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, अकोला
 कुलगुरु, डॉ. बाळासाहेब सावंत कोकण कृषि विद्यापीठ, दापोली
 आयुक्त (कृषि), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
 सदस्य सचिव, महाराष्ट्र कृषि शिक्षण व संशोधन परिषद, पुणे
 सामान्य प्रशासन विभाग, कक्षा १३ मंत्रालय, मुंबई - ३२
 कक्षा अधिकारी, १५-ए/१६-ए, कृ व पदुम वि. मंचालय, मुंबई-३२
 निवड नस्ती.

कृषि विज्ञान विद्याशाखा
यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ

ज्ञानगंगोत्री, गंगापूर धरणाजवळ, नाशिक - 422 222

कृषि शिक्षणक्रम प्रथम प्रवेश अर्ज : जून 2018: Pre-Admission Form: June 2018

प्रति
मा. प्रमुख,
मुक्त कृषि शिक्षण केंद्र

मा. महोदय,
मी यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाच्या कृषि शिक्षणक्रमाची माहितीपुस्तिका पूर्णपणे वाचली असून पुढील कृषि शिक्षणक्रमासाठी प्रवेश अर्ज सादर करित आहे.

येथे आपला पासपोर्ट
साईज फोटो चिटकवून
त्याखालील बॉक्समध्ये
आपली स्वाक्षरी करावी

प्रथम प्रवेश अर्ज (Pre-Admission Form) भरण्यापूर्वी खालील सूचना वाचा:

- सूचना : 1. एका विद्यार्थ्यास एका कृषि शिक्षण केंद्रावर किमान एक आणि कमाल तीन कृषि शिक्षणक्रमांना प्रथम प्रवेश अर्ज करता येईल. (एकाच अर्जामध्ये सर्व पर्याय भरा)
2. अनुक्रमांक 5, 6, 7, 8 आणि 9 साठी पुरावा म्हणून जन्म दाखला, पात्रता परीक्षा गुणपत्रक, जात प्रमाणपत्र, समांतर आरक्षण प्रमाणपत्र, आर्थिक अउन्नत उत्पन्न गट प्रमाणपत्रांच्या साक्षात्कीत सत्यप्रती (Attested Copies) जोडणे बंधनकारक आहे.

1. पूर्ण नांव : _____

2. पत्ता : _____

3. फोन/मोबाईल नंबर : _____

4. निवडलेला शिक्षणक्रम 1. कोड नंबर () व नाव : _____

2. कोड नंबर () व नाव : _____

3. कोड नंबर () व नाव : _____

5. जन्म तारीख : _____

लिंग: पुरुष स्त्री तृतीयपंथी

6. निवडलेल्या शिक्षणक्रमाच्या प्रवेशासाठी पात्रता परीक्षेतील प्राप्त शेकडा गुण : _____ %

7. आपला सामाजिक आरक्षण संवर्ग (जातीचा संवर्ग): लागू असलेल्या चौकोनात X खूण करा.

7.1 अनुसुचित जाती/नवबौध्द (SC) 7.2 अनुसुचित जमाती (ST) 7.3 विमुक्त जाती (VJ-A)

7.4 भटक्या जमाती (NT-B) 7.5 भटक्या जमाती (NT-C) 7.6 भटक्या जमाती (NT-D)

7.7 विशेष मागास वर्गीय (SBC) 7.8 इतर मागासवर्गीय (OBC) 7.09 सर्वसाधारण (Gen/UR)

8. आपण वरीलपैकी VJ-NT, OBC, SBC या आरक्षण वर्गामध्ये व आर्थिक अउन्नत उत्पन्न गटात (Non Creamy Layer) येत आहात काय? होय नाही : होय असल्यास प्रमाणपत्र जोडा.

9. आपला समांतर आरक्षण प्रवर्ग: लागू असलेल्या चौकोनात X खूण करा.

9.1 महिला (Women) 9.2 प्रकल्प बाधित व्यक्ती (PAP) 9.3 अपंग व्यक्ती (PH)

9.4 स्वातंत्र्य सैनिकांची मुले (FF) 9.5 आजी/माजी सैनिकांची मुले (DP)

10. शेरा : _____

ठिकाण : _____

दिनांक : _____

विद्यार्थ्याचे नांव व स्वाक्षरी

Annexure 25 : B.Sc. (Agri./Horti) CET Admission Form

वाचा : कृषि विज्ञान पदवी/उद्यानविद्या पदवी प्रवेश परीक्षा अर्ज ऑनलाईन भरावे.

ज्ञानगंगा घरघरी

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ

ज्ञानगंगोत्री, गंगापूर धरणाजवळ, नाशिक - 422 222

कृषिविज्ञान /उद्यानविद्या पदवी प्रवेश परीक्षा अर्ज : वर्ष: ----

कृषिविज्ञान / उद्यानविद्या पदवी प्रवेश परीक्षा रविवार दिनांक --.---.-----

प्रति

परीक्षा नियंत्रक,

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

मा. महोदय,

मी यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाच्या कृषि-शिक्षणक्रमाची माहितीपुस्तिका वाचली असून कृषिविज्ञान / उद्यानविद्या पदवी शिक्षणक्रम प्रवेश परीक्षा शुल्क रु. 500/- (रुपये पाचशे फक्त) बँक चलनाद्वारे भरून बँक चलनाची प्रत परीक्षाअर्जासह सोबत जोडून पाठवीत आहे. **मी आवश्यक ते तीन पदविका शिक्षणक्रम यशस्वीरित्या 50% गुणांसह पूर्ण केलेले आहेत.** सोबत तिनही पदविका शिक्षणक्रमांच्या गुणश्रेणिपत्रकांच्या झेरॉक्स प्रती जोडल्या आहेत.

येथे आपला पासपोर्ट साईज फोटो चिकटवून त्याखालील बॉक्समध्ये आपली स्वाक्षरी करावी

संपूर्ण नाव : (देवनागरी) -----

(आडनाव)

(स्वतःचे नाव)

(पित्याचे/पतीचे नाव)

(इंग्रजी)

(Surname)

(First Name)

(Father/Husband's Name)

पत्रव्यवहारासाठी पत्ता : -----

पिनकोड :

कायम नोंदणी क्रमांक (PRN) :

आपल्या कृषिशिक्षणकेंद्राचा (सांकेतांक:

) नाव व पत्ता : -----

आपण उत्तीर्ण झालेल्या पदविका शिक्षणक्रमांचा तपशिल:

कृषिविज्ञान पदवीसाठी शिक्षणक्रमासाठी	गुण (%)	उत्तीर्ण झाल्याचे वर्ष
1. उद्यानविद्या पदविका	<input type="text"/>	<input type="text"/>
2. कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन पदविका	<input type="text"/>	<input type="text"/>
3. कृषि पत्रकारिता पदविका	<input type="text"/>	<input type="text"/>
उद्यानविद्या पदवीसाठी शिक्षणक्रमासाठी	गुण (%)	उत्तीर्ण झाल्याचे वर्ष
1. फळबागा उत्पादन पदविका	<input type="text"/>	<input type="text"/>
2. भाजीपाला उत्पादन पदविका	<input type="text"/>	<input type="text"/>
3. फुलशेती व प्रांगण उद्यान पदविका	<input type="text"/>	<input type="text"/>

ठिकाण :

सोबत : (1)

दिनांक :

(2)

(3)

विद्यार्थ्याचे नाव आणि स्वाक्षरी

Annexure 26 : Format for B.Sc. (Agri./Horti.) Project Report Submission

**School of Agricultural Sciences
Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University
Nashik-422 222, M.S., India
B.Sc. (Agriculture/Horticulture) Project Evaluation Report**

I	Student's Information:		Self Attested Photo Sign below space			
● Name in Full (Surname-First) _____						
Address : _____ _____						
Pin _____ Mobile No. _____						
● Centre Name & Address _____ _____		PRN : <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>				
_____ Pin _____		Project Title : _____				
Centre Code _____		Date of Admission : _____				
● Guide's Name: _____		Date of Project Submission : _____				
Address _____		Project Submission Attempt : <input type="text"/> 1 st <input type="text"/> 2 nd <input type="text"/> 3 rd				
_____ Pin _____		Viva-voce Exam. Attempt : <input type="text"/> 1 st <input type="text"/> 2 nd <input type="text"/> 3 rd				
Mobile _____						
Agricultural Programs Completed: (Fill up applicable part only)						
Sr. No	Name of Programmes	Total Marks	Marks Obtained	% of Marks	Year of Passing	
1	Foundation in Agricultural Sciences (T12)	800				
2	Diploma in Horticulture (T20)	800				
3	Diploma in Agri Business Management (T14)	800				
4	Diploma in Agro- Journalism (P18)	800				
5	Diploma in Fruit Production (T15)	800				
6	Diploma in Vegetable Production (T16)	800				
7	Diploma in Floriculture & Landscape Gardening (T17)	800				
8.	Common Entrance Test (CET) Examination	200				
Candidate's Declaration: I hereby declare that the above information and statements made by me are true, complete and correct. I understand that in the event of any information being found incorrect at any stage or may not satisfying any of the eligibility criteria stipulated, my admssion is liable to be cancelled.						
Date : _____		(Name & Signature of Student)				
II	Declaration from Agriculture Education Center:					
I have verified all the documents of the candidate & certify that the candidate fulfills the eligibility criteria of B.Sc (Agri./Horti.) degree program, as per the rules and regulations prescribed by the YCMOU from time to time.						
Date : _____		Center Head / Co-ordinator (Stamp with Name & Signature)				

III Project Evaluation Report (To be filled in by External Evaluator)				
Sr No.	Details	Max. Marks	Marks obtained	Moderater Marks*
1	Importance and scope of Subject area selection	20		
2	Depth and relevance of Information Presented in project report	30		
3	Quality of Charts, Graphs, Photographs used in report	30		
4	Overall Quality and format of the project report	20		
Projects Marks : Total (A)		100		

IV Viva Voce Examination (To be filled by the Expert)			
Sr No.	Viva Voce Examination Marks Details:	Max Marks	Marks obtained
1	Importance and scope of Subject area selection	20	
2	Knowledge about the Subject area	30	
3	Capability to use the Knowledge in the field	30	
4	Answering Skill & Confidence in answering	20	
Viva Voce Exam. Marks: Total (B)		100	

Date : _____

(Evaluation Expert- Name & Signature)

Name & Address : _____

_____ Mobile: _____

* Moderation of all the project reports shall be carried out by the Director of the School or the Expert Nominated by the Director, in all cases where the candidate secured more than 75% marks OR the students failed in Project Report and OR Viva-voce examination.

School of Agricultural Sciences
Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University
Nashik-422 222, M.S., India

B.Sc. (Agriculture / Horticulture) Project Evaluation Report

Project Checking Instructions & Marking Report (To be filled by the External Evaluator)

1. Name of the Student : _____

2. PRN : _____

3. Project Title : _____

4.. Project Checking Instructions- (Instructions regarding content, format, illustration to be given in *MARATHI*) with reference to page numbers.

1. पान क्र. : _____

2. पान क्र. : _____

3. पान क्र. : _____

4. पान क्र. : _____

5. पान क्र. : _____

6. पान क्र. : _____

7. पान क्र. : _____

8. पान क्र. : _____

9. पान क्र. : _____

10. पान क्र. : _____

11. पान क्र. : _____

Project Evaluator (Signature & Name)

Note: You can use backside of this page for additional instructions (if any)

Annexure 27 : Instruction to B.Sc. (Agri/Horti) Project Report Preparation & Submission

कृषि विज्ञान पदवी/उद्यानविद्या पदवी प्रकल्प तयार करून सादर करण्यासाठी मार्गदर्शक सूचना

01. विद्यार्थ्यांनी आपला प्रकल्प अहवाल परिपूर्ण स्वरूपात त्यावरील प्रपत्रासह दिलेल्या मुदतीमध्ये आपल्या नोंदणीकृत कृषि शिक्षण केंद्रावर सादर करावा आणि तशी पोहच पावती घ्यावी.
02. कृषि शिक्षण केंद्रांनी मुदतीमध्ये प्राप्त झालेल्या सर्व प्रकल्प अहवालांची कृषि विज्ञान आणि उद्यानविद्या अशा दोन याद्या करून दोन स्वतंत्र बंडल दिलेल्या मुदतीमध्ये विद्यापीठाच्या परीक्षा विभाग युनिट - 3 मध्ये सादर करावीत.
03. माहितीपुस्तिकेमध्ये दिलेल्या मुदतीनंतर कोणत्याही विद्यार्थ्यांचा प्रकल्प अहवाल कोणत्याही केंद्रावर सादर करून घेण्यात येणार नाही याची नोंद घेण्यात यावी, आणि कोणत्याही विद्यार्थ्यांने मुदतीमध्ये अथवा मुदतीनंतर कोणताही प्रकल्प अहवाल विद्यापीठात डायरेक्ट पाठवू नये, पाठविल्यास अशा अहवालाची नोंद घेण्यात येणार नाही.

❁ पदवी प्रकल्प अहवाल तयार करण्यासाठी प्रशासकीय सूचना

01. यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाचे कृषिविज्ञान पदवी व उद्यानविद्या पदवी हे दोन्ही पदवी शिक्षणक्रम प्रत्येकी 160 श्रेयांकांचे असून त्यांपैकी आपण 128 श्रेयांकांचे कृषिविज्ञान पदवीसाठी आवश्यक उद्यानविद्या पदविका, कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन पदविका आणि कृषि पत्रकारिता पदविका हे तीन पदविका शिक्षणक्रम पूर्ण केलेले असणे आवश्यक आहे. तर उद्यानविद्या पदवी शिक्षणक्रमासाठी आवश्यक फळबागा पदविका, भाजीपाला पदविका आणि फुलशेती व प्रांगण उद्यान हे तीन पदविका शिक्षणक्रम पूर्ण केलेले असणे आवश्यक आहे.
02. पदवी शिक्षणक्रमास प्रवेश घेतल्यानंतर पदवी प्रकल्प तयार करण्यासाठी उद्बोधनाबाबत केंद्रामार्फत किमान तीन संपर्कसत्रे घेतली जातात. वरील तीनही संपर्कसत्रास विद्यार्थ्यांने उपस्थित राहणे बंधनकारक आहे. या सर्व संपर्कसत्राच्या कालावधीत आपण केंद्रप्रमुख / संयोजक , समंत्रक यांचेशी चर्चा करून पदवी प्रकल्प अहवाल तयार करण्याविषयी, विषय व मार्गदर्शक तज्ञ निवडीविषयी, परीक्षा पध्दती, प्रकल्प मूल्यमापनविषयी चर्चा करून शंकासमाधान करून घ्यावे.
03. आपणास कृषिविज्ञान पदवी [B.Sc. (Agriculture)] हवी असल्यास माहिती पुस्तिकेतील कृषिविज्ञान पदवी प्रकल्प सूचीमधील कोणताही एक विषय निवडून त्यावर आधारित प्रकल्प अहवाल तयार करून सादर करणे आवश्यक आहे. आपणास उद्यानविद्या पदवी [B.Sc. (Horticulture)] हवी असल्यास माहिती पुस्तिकेतील उद्यानविद्या पदवी प्रकल्प विषयसूचीतील कोणताही एक विषय घेऊन त्यावर आधारित प्रकल्प अहवाल तयार करून सादर करणे आवश्यक आहे. एखाद्या विद्यार्थ्याला विषयसूची मध्ये दिलेल्या विषयाशिवाय इतर नाविषयपूर्ण अथवा कालानुरूप अथवा यथोचित विषयावर प्रकल्प अहवाल तयार करावयाचा असल्यास अशा विद्यार्थ्यांनी मार्गदर्शक प्राध्यापकांसमवेत चर्चा करून प्रकल्प अहवालाचे घटक व उपघटकांची नावे निश्चित करून प्रकल्प अहवाल तयार करावा.
04. प्रकल्प अहवाल तयार करण्यासाठी विद्यार्थ्यांने निवडलेल्या विषयावर सखोल वाचन, मनन आणि वेगवेगळ्या ठिकाणी उदाहरणार्थ, कृषि.-विद्यापीठातील ग्रंथालये, कृषि आणि फलोद्यान खाते, बागायतदार संघ, प्रगतिशील शेतकऱ्यांशी चर्चा आणि आपण निवडलेल्या विषयाशी संबंधित संस्थांना आणि ठिकाणांना भेटी देऊन त्या ठिकाणाहून निवडलेल्या प्रकल्पाबाबत नमुना आराखड्यामध्ये दिलेल्या मुद्यावर माहिती संकलित करावी.
05. आपण प्रकल्प अहवाल तयार करण्यासाठी निवडलेल्या विषयाबाबतचे संदर्भ ग्रंथ, पुस्तके, पुस्तिका, मासिके, घडीपत्रिका, शासकीय संस्था, सेवाभावी संस्थांचे अहवाल आणि इंटरनेटवरून डाऊनलोड केलेली माहिती संकलित करून प्रकल्प अहवाल लिहिण्यासाठी आपल्या मार्गदर्शक प्राध्यापकांना दाखवून प्रमाणित करून घ्यावी.
06. आपण उपरोक्त संकलित केलेल्या माहितीच्या स्रोतांचा उपयोग करून स्वतः संबंधित माहितीची टाचणे/नोटस फुलस्केप नोंदवहीमध्ये स्वतःच्या भाषेत आणि स्वतःच्या हस्ताक्षरात लिहून काढावीत आणि त्याचा उपयोग प्रकल्प अहवालाचे हस्तलिखित तयार करण्यासाठी करावा. संदर्भ स्रोतातील माहितीची जशीच्या तशी अथवा किरकोळ फेरफार करून नकल (कॉपी) करू नये. आपण निवडलेल्या तज्ज्ञ मार्गदर्शकांकडून संपूर्ण प्रकल्पाच्या कालावधीत किमान 6 ते 10 वेळा आवश्यकतेप्रमाणे मार्गदर्शन मिळावे. यासाठी आपण वेळोवेळी आपल्या तज्ज्ञ मार्गदर्शकाच्या संपर्कात राहावे.
07. आपला पदवी प्रकल्प अहवाल मूल्यमापन करताना खालीलपैकी कोणत्याही एक अथवा अधिक कारणांमुळे नाकारला

जाईल याची अहवाल सादर करतानाच नोंद घ्यावी.

1. जुनी आणि कालबाह्य माहिती आणि डेटा प्रकल्प अहवालात समाविष्ट केल्यास.
 2. शुद्ध लेखनाच्या असंख्य चुका असल्यास आणि दिलेली माहिती सुसंगत व तर्कशुद्ध नसल्यास.
 3. प्रकल्प अहवालातील आलेख आणि छायाचित्रे खराब, अस्पष्ट आणि अयोग्य ठिकाणी दिल्यास.
 4. प्रकल्प अहवाल लेखनासाठी शिफारस केलेला फॉन्ट, आराखडा, आकृतिबंध व प्रमाणपत्रे विद्यापीठाने दिलेल्या नमुन्याप्रमाणे नसल्यास.
 5. प्रकल्प अहवालात कमी अधिक प्रमाणात माहितीची नक्कल अथवा उताऱ्याची आदलाबदल केल्याचे आढळून आल्यास.
08. तोंडी परीक्षेच्या वेळी पुढील कागदपत्रे सोबत आणल्याशिवाय आपली तोंडी परीक्षा घेण्यात येणार नाही: 1. आपले ओळखपत्र, 2. पदवी प्रवेश परीक्षा (CET) गुणपत्रक, 3. आपण संकलित केलेली पुस्तके, मासिके, इंटरनेट प्रिंट, 4. आपली पदवी प्रकल्प हस्तलिखिताची प्रत, 5. मार्गदर्शक तज्ञांनी तपासून लेखी सूचना केलेली टंकलिखित प्रत. तोंडी परीक्षेच्या वेळी आपणांस तज्ञांमार्फत तपासलेला स्पायरल प्रकल्प अहवाल व प्रकल्पातील दुरुस्त करावयाच्या त्रुटींचा अहवाल प्रदान करण्यात येईल.
09. पदवी प्रकल्प अहवाल सादर करणाऱ्या विद्यार्थ्यांचे मूल्यमापन साधारणपणे एप्रिल महिन्यात प्रकल्प मूल्यमापन तज्ज्ञांमार्फत केवळ नाशिक येथे करण्यात येईल. प्रकल्प अहवाल यशस्वीरित्या तोंडी व लेखी परीक्षा स्वतंत्रपणे किमान 50% गुण मिळवून पूर्ण केल्यानंतरच कृषिविज्ञान अथवा उद्यानविद्या पदवी शिक्षणक्रमाचे प्रमाणपत्र प्रदान करण्यात येते.
10. कृषिविज्ञान/उद्यानविद्या पदवी प्रकल्प अहवाल विद्यापीठाला सादर करताना दिलेल्या सूचनांनुसार एक प्रत स्पायरल बाइंडिंग करून विद्यापीठाला सादर करावी. मात्र प्रकल्पावर आधारित तोंडी परीक्षा पूर्ण झाल्यानंतर आणि तोंडी परीक्षेच्या वेळी विद्यापीठाकडून दिलेल्या सूचनांचा अंतर्भाव करून अंतिम प्रकल्प अहवाल चार प्रतींमध्ये पक्का बाईंडिंग करून सोबत आपला तपासणी केलेला स्पायरल प्रकल्प अहवाल, .jpeg format मधील फोटो सीडीसह मुक्त विद्यापीठास सादर करावा.
11. एखाद्या विद्यार्थ्यांनी पदवी प्रकल्प अहवाल आणि तोंडी परीक्षा (Viva-voce Examination) यशस्वीरित्या पूर्ण केली असल्यास अशा विद्यार्थ्यांनी 1 ते 30 जून पर्यंत अंतीम प्रकल्प अहवाल चार प्रतीत सादर करावा. 30 जून नंतर पदवी प्रकल्प अहवाल सादर करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना रु.300 + एका दिवसाला रु.10 याप्रमाणे पदवी प्रकल्प विलंब शुल्क म्हणून विद्यापीठात भरावे लागेल.

❁ पदवी प्रकल्प अहवाल तयार करण्यासाठी तांत्रिक सूचना

01. प्रकल्प अहवाल 100 पानांपेक्षा कमी आणि 150 पानांपेक्षा जास्त असता कामा नये. असल्यास असा प्रकल्प अहवाल तपासला जाणार नाही. तसेच आपल्या प्रकल्प अहवाल विषयास अनुसरून विद्यापीठाने विहित केलेल्या आराखड्यानुसारच तयार करावा.
02. पदवी प्रकल्प अहवालातील सर्व प्रमाणपत्रे विद्यापीठाने दिलेल्या फॉरमॅटनुसारच देण्यात यावीत. पदवी प्रकल्प अहवाल तयार करताना मराठी आणि इंग्रजी अशा दोन्ही प्रकारच्या लेखनासाठी पुढीलपैकी कोणताही एक 12 पॉइंट युनिकोड फॉन्ट (Arial Unicode MS OR DVOT-Surekh OR DVOT-Yogesh) निवडावा व 1.5 लाईन स्पेस ठेवावी.
03. पदवी प्रकल्प अहवाल टंकलिखित करतांना साधारणपणे एका पानावर 3-4 पॅराग्राफ असावेत. प्रकल्प अहवाल टंकलिखित करताना (बाइंडिंग केल्यानंतर) कागदाच्या चारही बाजूंनी किमान एक-एक इंच जागा शिल्लक राहिल अशा प्रकारे टंकलिखित करावा. प्रकल्प अहवालातील सर्व पानांवर अनावश्यक जागा सोडू नये. सर्व पानांवर पान क्रमांक पानावर खालच्या बाजूस मध्यभागी इंग्रजीमध्ये नमूद करावा. मजकुराच्या दोन्ही बाजू एका लाईनमध्ये अलाईन करून घ्याव्यात. अहवालाच्या सलग मजकुरामधील दोन ओळींमध्ये दीड स्पेस आणि दोन पॅराग्राफ मध्ये दोन स्पेस ठेवावी.
04. पदवी प्रकल्प अहवालात फोटोंच्या पानांची संख्या जास्तीत जास्त 20 पानांपर्यंतच (एकुण प्रकल्पाच्या पानांच्या 20% एवढी) असावी. प्रकल्प अहवालामधील सर्व फोटोग्राफ हे 4 X 6 इंच साईज आणि रंगीत असावेत आणि ते पांढऱ्या शुभ्र आर्ट पेपरवर आडवे चिकटवावेत. एका पानावर केवळ दोन आडवे फोटो द्यावेत. फोटोच्या खालच्या बाजूला फोटोक्रेमांकासह माहिती लिहावी. साधारणपणे 25-30 फोटोग्राफ्स लावावेत. पिकाच्या जाती, किडी, रोग, तणे, प्रक्रिया, अभिवृद्धी/बीज प्रक्रिया पध्दती, पाणीपध्दती या सर्वच उपघटकात प्रत्येकी किमान 4-5 फोटो लावणे आवश्यक आहे.

05. पदवी प्रकल्प अहवाल तयार करण्यासाठी A-4 साईज इक्विव्हलेंट बॉर्ड पेपर वापरावा. मुखपृष्ठासाठी हिरव्या रंगाचा कागद वापरावा आणि त्यावर 5 X 7 इंच आकाराचा विषयानुरूप रंगीत फोटो आडवा चिकटवावा. प्रकल्प अहवालातील दोन घटकांमधील सेपरेटर कागद हा निळ्या रंगाचा वापरावा आणि त्या कागदावर कागदाच्या खालच्या भागात खालून 2 इंच जागा सोडून घटकाचे नाव एकाच ओळीत लिहावे.
06. पदवी प्रकल्प अहवालातील प्रकल्पाचे 8-10 उद्देश एकाखाली एक याप्रमाणे द्यावेत. त्यांना क्रमांक द्यावेत. उद्देश पॅरेग्राफ पद्धतीने लिहू नयेत. प्रकल्पाचा सारांश देताना संपूर्ण प्रकल्प अहवाल स्कॅन व्हावा. केवळ प्रस्तावना परत लिहू नये. अहवालामध्ये क्षेत्र, उत्पादन आणि उत्पादकता यांची जिल्हानिहाय, राज्यनिहाय चालू वर्षातील विद्यमान आकडेवारीसह मागील पाच वर्षांची, आलेखांसह विश्लेषणात्मक माहिती नमूद करावी.
07. पदवी प्रकल्प अहवालात तापमान सेल्सिअसमध्ये, पाऊस मिलिमीटरमध्ये, अंतरे फुटांमध्ये, पाणी लिटरमध्ये, कीटकनाशकांचे प्रमाण 10 लीटर पाण्यासाठी, उत्पादन एकरी टनामध्ये अथवा क्विंटलमध्ये अथवा किलोमध्ये द्यावे. भारत सरकारने बंदी घातलेल्या कीटकनाशकांच्या शिफारशी देण्यात येऊ नयेत. उदाहरणार्थ, बी.एच.सी., डी.डी.टी., एन्डोसल्फॉन फॉस्फोमिडॉन, मोनोक्रोटोफॉस इत्यादी.
08. पदवी प्रकल्पातील विविध शास्त्रीय नावे (वनस्पती, जिवानू, विषाणू, बुरशी इ.) इटालिक स्टाईलमध्ये नमुद करावीत.
09. पदवी प्रकल्प अहवालामध्ये केवळ उपलब्ध माहिती एकत्रित करून भरू नये तर उपलब्ध माहिती आणि प्रक्षेत्रावरील अनुभवांचे विश्लेषण करून आपल्या शब्दामध्ये लिहावे. मात्र शेतकऱ्यांचे अनुभव देताना केवळ भावनिक पातळीवर अतिरंजित गोष्टी देऊ नयेत; तर त्यांना आकडेवारीचा अथवा हिशेब टिप्पणीचा आधार घ्यावा. पिकाच्या जातीमध्ये केवळ कृषि विद्यापीठांनी विकसित केलेल्या जाती न देता खाजगी बियाणे कंपन्यांच्याही जातींची माहिती द्यावी.
10. शेतकऱ्यांच्या यशोगाथा या घटकात किमान एक शेतकऱ्याची यशोगाथा, त्या शेतकऱ्याने वापरलेल्या तंत्रज्ञानाची, व्यवस्थापनाची, आर्थिक ताळेसंबंधाची आकडेवारीयुक्त विश्लेषणात्मक माहिती नमुद करणे आवश्यक आहे. यशोगाथेत शेतकऱ्यांचा फोटो, संपूर्ण नांव व पत्ता मोबाईल फोन ही माहिती प्रत्येक यशोगाथेच्या सुरुवातीच्या पानांच्या वरच्या उजव्या बाजूस फोटोखाली नमुद करावी.
11. संदर्भग्रंथांची सूची देताना लेखकाचे नाव, पुस्तकाचे नाव, प्रकाशन वर्ष, प्रकाशक, पान क्रमांक या पद्धतीने द्यावे. उदाहरणार्थ - भुजबळ भिमराज, पुष्पभारती, 1990, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, पान 10-18.
12. आपण संबंधित प्रकल्प अहवालाचे संपूर्ण हस्तलिखित प्रथम पानापासून (मुखपृष्ठापासून) शेवटच्या पानापर्यंत (संदर्भ ग्रंथसूचीपर्यंत) तयार करून संगणकावर प्रोसेस करून किमान दोन वेळा स्वतः तपासून पुन्हा-पुन्हा दुरुस्त करून मार्गदर्शक तज्ज्ञास तपासणीसाठी द्यावे. **सादर हस्तलिखित अथवा संगणक टंकलिखित प्रतीवर मार्गदर्शक तज्ज्ञ यांनी तपासून योग्य ठिकाणी लेखी स्वाक्षरीसह शेरा अथवा सूचना करणे बंधनकारक आहे.**

✿ पदवी प्रकल्प अहवाल (4 प्रतीत) विद्यापीठास सादर करण्यासाठी सूचना

कृषि विज्ञान आणि उद्यानविद्या पदवीच्या विद्यार्थ्यांनी आपला प्रकल्प मूल्यमापन आणि तोंडी परीक्षेचा निकाल विद्यापीठाच्या वेबसाईटवर पाहावा आणि त्यानंतर पुढीलपैकी त्यांना लागू असलेली कार्यवाही करावी.

1. आपण पदवी प्रकल्प अहवाल मूल्यमापन आणि तोंडी परीक्षेत पास झाल्यास आपण मूल्यमापन अहवालामध्ये सूचविलेल्या दुरुस्त्या करून आपला प्रकल्प अहवाल 4 प्रतीत .jpeg Format मधील फोटो सीडीसह 1 ते 30 जून या कालावधीमध्ये विद्यापीठात सादर करावा. **पदवी प्रकल्प अहवाल 30 जूननंतर सादर करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना रु.300 + दर दिवसाला रु.10 याप्रमाणे विलंब शुल्क भरावे लागेल.**
2. आपण पदवी प्रकल्प अहवाल मूल्यमापन आणि तोंडी परीक्षा या दोन्हीमध्ये **नापास झाल्यास** आपण पुढील वर्षी प्रकल्प अहवाल नव्याने तयार करून अथवा दुरुस्त करून दिलेल्या कालावधीमध्ये आपल्या कृषि शिक्षण केंद्रावर सादर करावा.
3. आपण पदवी प्रकल्प अहवाल मूल्यमापनामध्ये **पास झाल्यास** मात्र तोंडी परीक्षेत **नापास झाल्यास** आपण पुढील वर्षी पुनर्परीक्षार्थी अर्ज व शुल्क भरून केवळ तोंडी परीक्षेला उपस्थित राहावे.
4. आपण पदवी प्रकल्प मूल्यमापन अहवालात **नापास झाल्यास** मात्र तोंडी परीक्षेत **पास झाल्यास** आपण पुढील वर्षी पुनर्परीक्षार्थी अर्ज व शुल्क भरून आपला प्रकल्प अहवाल दिलेल्या कालावधीमध्ये आपल्या कृषि शिक्षण केंद्रावर सादर करावा. **आपणास तोंडी परीक्षेला पुन्हा उपस्थित राहणे आवश्यक नाही.**

5. आपण पदवी प्रकल्प अहवालामध्ये कॉपी केल्याचे आढळून आल्यास आपणास शुन्य गुण देण्यात येतात. अशा वेळी विद्यमान प्रकल्प अहवाल आणि विद्यमान मार्गदर्शक तज्ज्ञ रद्दबातल करण्यात येतो. अशा वेळी आपण पुढील वर्षी नवीन विषय आणि नवीन मार्गदर्शक तज्ज्ञ निवडून नव्याने प्रकल्प अहवाल दिलेल्या मुदतीत पुनर्परीक्षा शुल्क भरून आपल्या कृषि शिक्षण केंद्रावर सादर करावा.
6. वरील 1 ते 5 पैकी कोणतीही कार्यवाही करताना विद्यार्थाने सदर शिक्षणक्रमास प्रवेश घेतल्यापासून 3 वर्षे पूर्ण झालेली असल्यास अशा विद्यार्थ्यांनी वरील पैकी कोणतीही कार्यवाही न करता **पुढील वर्षी नव्याने पदवी प्रवेश परीक्षा पास करून नव्याने पदवी शिक्षणक्रमास प्रवेश घ्यावा** आणि पदवी प्रकल्प अहवाल आपल्या कृषि शिक्षण केंद्रावर दिलेल्या कालावधीमध्ये सादर करावा. आपला पदवी प्रकल्प अहवाल सादर करताना प्रकल्प अहवालाचा फॉन्ट, फॉर्मॅट, अनुक्रमणिका, प्रमाणपत्रे, परिचयपत्रासाठी मुक्त विद्यापीठाच्या <http://www.ycmou.ac.in> OR <http://ycmou.digitaluniversity.ac> या वेबसाईटला भेट देऊन नवीन सूचनांचा अवलंब करावा.

● पदवी प्रकल्प अहवालासाठी मराठी आणि इंग्रजी फॉन्ट चा नमुना

1. Arial Unicode MS – Font Size 14 Point

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाची जुलै 1989 मध्ये स्थापना झाल्यानंतर विद्यापीठाचा पहिला पदवीदान समारंभ मार्च 1994 मध्ये होत आहे. ह्याचा अर्थ विद्यापीठ पाच वर्षांचे होण्यापूर्वीच त्याने काही शैक्षणिक कार्यक्रमांचे एक आवर्तन पूर्ण केले आहे, ही विद्यापीठाच्या दृष्टीने नव्हे तर महाराष्ट्र राज्याच्या दूरस्थ शिक्षणाच्या संदर्भातही विशेष नोंद होण्याजोगी घटना म्हटली पाहिजे. मुक्त विद्यापीठाचा प्रयोग राज्यालाच नव्हे तर संपूर्ण देशालाही नवा असताना तो रुजवण्यात यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठास यश येत असल्याचेच हा पदवीदान समारंभ एक गमक मानले पाहिजे. विशेष आनंदाची बाब म्हणजे यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ स्वतःच्या भव्य वास्तूत आपला पाहिला पदवीदान समारंभ साजरा करीत आहे. ह्या सर्वच यशाबद्दल आपण विद्यापीठाचे कौतुक करू या. - शरद पवार

2. DVOT-Yogesh – Font Size 12 Point

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाची जुलै 1989 मध्ये स्थापना झाल्यानंतर विद्यापीठाचा पहिला पदवीदान समारंभ मार्च 1994 मध्ये होत आहे. ह्याचा अर्थ विद्यापीठ पाच वर्षांचे होण्यापूर्वीच त्याने काही शैक्षणिक कार्यक्रमांचे एक आवर्तन पूर्ण केले आहे, ही विद्यापीठाच्या दृष्टीने नव्हे तर महाराष्ट्र राज्याच्या दूरस्थ शिक्षणाच्या संदर्भातही विशेष नोंद होण्याजोगी घटना म्हटली पाहिजे. मुक्त विद्यापीठाचा प्रयोग राज्यालाच नव्हे तर संपूर्ण देशालाही नवा असताना तो रुजवण्यात यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठास यश येत असल्याचेच हा पदवीदान समारंभ एक गमक मानले पाहिजे. विशेष आनंदाची बाब म्हणजे यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ स्वतःच्या भव्य वास्तूत आपला पाहिला पदवीदान समारंभ साजरा करीत आहे. ह्या सर्वच यशाबद्दल आपण विद्यापीठाचे कौतुक करू या. - शरद पवार

3. DVOT-Surekh – Font Size 12 Point

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाची जुलै 1989 मध्ये स्थापना झाल्यानंतर विद्यापीठाचा पहिला पदवीदान समारंभ मार्च 1994 मध्ये होत आहे. ह्याचा अर्थ विद्यापीठ पाच वर्षांचे होण्यापूर्वीच त्याने काही शैक्षणिक कार्यक्रमांचे एक आवर्तन पूर्ण केले आहे, ही विद्यापीठाच्या दृष्टीने नव्हे तर महाराष्ट्र राज्याच्या दूरस्थ शिक्षणाच्या संदर्भातही विशेष नोंद होण्याजोगी घटना म्हटली पाहिजे. मुक्त विद्यापीठाचा प्रयोग राज्यालाच नव्हे तर संपूर्ण देशालाही नवा असताना तो रुजवण्यात यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठास यश येत असल्याचेच हा पदवीदान समारंभ एक गमक मानले पाहिजे. विशेष आनंदाची बाब म्हणजे यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ स्वतःच्या भव्य वास्तूत आपला पहिला पदवीदान समारंभ साजरा करीत आहे. ह्या सर्वच यशाबद्दल आपण विद्यापीठाचे कौतुक करू या. - शरद पवार

पदवी प्रकल्प अहवाल आराखडा

कृषिविज्ञान पदवी प्रकल्प अहवाल मुखपृष्ठ (हिरव्या रंगात)

<p>कृषिविज्ञान पदवी प्रकल्प अहवाल</p>
<p>सेंद्रिय शेती तंत्रज्ञान</p>
<p>श्री. नंदकुमार सुखदेव शेंडगे कृषिविज्ञान केंद्र, सोलापूर कायम नोंदणी क्रमांक : ET - 1200749</p>
<p>5 x 7 इंच आकाराचा रंगीत फोटो (आडवा)</p>
<p>यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक</p>
<p>2019</p>

कृषिविज्ञान पदवी प्रकल्प अहवालातील आतील पान (मुखपृष्ठानंतरचे)

कृषिविज्ञान पदवी प्रकल्प अहवाल

सॅद्रिय शेती तंत्रज्ञान

श्री. नंदकुमार सुखदेव शेंडगे
कृषिविज्ञान केंद्र, सोलापूर
कायम नोंदणी क्रमांक : ET - 1200749

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

2019

विद्यार्थ्यांचे निवेदन

मी असे जाहीर करतो की, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक अंतर्गत कृषि विज्ञान पदवी शिक्षणक्रमासाठी _____ या विषयावरील प्रकल्प अहवाल मी डॉ./प्रा./श्री. _____यांचे मार्गदर्शनाखाली पूर्ण केला असून सदर प्रकल्प अहवालामध्ये दिलेली माहिती मी स्वतः वाचन, मनन, चर्चा आणि प्रक्षेत्र भेटीमधून संकलित केलेली आहे. पदवी प्रकल्प अहवाल तयार करतांना कोणत्याही प्रकाशित ग्रंथातील, पुस्तकातील, अहवालातील अथवा मासिकातील मजकुराची अथवा छायाचित्रांची नकल केलेली नसून सदर ग्रंथाचे वाचन मनन करून सदरचा पदवी प्रकल्प अहवाल मी माझ्या स्वतःच्या भाषेत लिहून पुर्ण केला आहे. प्रकल्प अहवाल तयार करताना योग्य त्या संदर्भस्रोतांचा योग्य त्या ठिकाणी उचित नामनिर्देश केलेला आहे.

स्थळ : _____

दिनांक : _____

विद्यार्थ्यांची स्वाक्षरी, नाव व संपूर्ण पत्ता व फोन

मार्गदर्शक तज्ज्ञाचे प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की, श्री./श्रीमती _____ यांनी यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक अंतर्गत कृषि विज्ञान पदवी शिक्षणक्रमांतर्गत _____ या विषयावरील पदवी प्रकल्प अहवाल माझ्या मार्गदर्शनाखाली पूर्ण केलेला असून सदर पदवी प्रकल्प अहवालामध्ये आवश्यक ती माहिती अभ्यासपूर्वक संकलित केली असून, सदर पदवी प्रकल्प अहवालाचा आशय तांत्रिकदृष्ट्या परिपूर्ण असून सदर विद्यार्थ्यांने कोणत्याही संदर्भ ग्रंथाची अथवा अहवालाची अंशतः अथवा पूर्णतः नकल केलेली नाही याची खातरजमा करूनच मी प्रकल्प अहवालावर स्वाक्षरी केली आहे. प्रकल्प अहवाल तयार करताना सर्व संदर्भस्रोतांचा योग्य नाम निर्देश या प्रकल्प अहवालात करण्यात आलेला आहे.

स्थळ : _____

दिनांक : _____

मार्गदर्शक तज्ज्ञ नाव, स्वाक्षरी व संपूर्ण पत्ता

कृषि शिक्षण केंद्र प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की, श्री./श्रीमती ----- यांनी
कृषि विज्ञान विद्याशाखा यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक अंतर्गत कृषि विज्ञान
पदवी शिक्षणक्रमांतर्गत ----- या
विषयावरील पदवी प्रकल्प या शिक्षणकेंद्रावर प्रवेश घेऊन श्री. -----
यांच्या तांत्रिक मार्गदर्शनाखाली केला पूर्ण केला असून विद्यापीठाने निर्धारित केलेल्या नियमानुसार कृषि विज्ञान
पदवीस प्राप्त असल्याबाबतच्या कागदपत्रांची योग्य ती तपासणी केलेली असून सदरचा विद्यार्थी पदवी प्रकल्प
अहवाल विद्यापीठास सादर करण्यास पात्र आहे.

केंद्रसंयोजक/केंद्रप्रमुख
सही व शिक्का, नांव, पत्ता व फोन

कृषिविज्ञान पदवी प्रकल्प मान्यता प्रमाणपत्र

श्री./श्रीमती -----
यांनी कृषि विज्ञान विद्याशाखा, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक अंतर्गत
कृषि विज्ञान पदवी शिक्षणक्रमासाठी ----- या
विषयावरील प्रकल्प अहवाल यशस्वीरित्या पूर्ण केला असून या प्रकल्प अहवालासाठी त्यांना
.....% गुण प्राप्त झाले आहेत. यास्तव सदरचा प्रकल्प अहवाल कृषिविज्ञान पदवी प्रमाणपत्र
प्रदान करण्यासाठी मान्य करण्यात आला आहे.

स्थळ : नाशिक

दिनांक : -----

संचालक

कृषिविज्ञान विद्याशाखा

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

कृषि विज्ञान पदवी प्रकल्प आराखडा

	पृष्ठक्रमांक
● प्रकल्पाचे नाव	i
● सुरुवातीची प्रमाणपत्रे (2 पाने)	ii
● ऋणनिर्देश (1 पान)	iv
● अनुक्रमणिका (1 पान)	v
● तक्त्यांची सूची (1 पान)	vi
● आलेखांची सूची (1 पान)	vii
● छायाचित्र/आकृती सूची (1 पान)	viii
1. प्रस्तावना	(3-4 पाने)
2. उद्देश	(1-2 पाने)
3. प्रकल्प अहवाल	
3.1 उगमस्थान, महत्त्व आणि प्रसार	(3-4 पाने)
3.2 क्षेत्र आणि उत्पादन	(6-7 पाने)
3.3 हवामान आणि जमीन	(8-9 पाने)
3.4 स्थानिक, उन्नत आणि संकरित जाती	(7-8 पाने)
3.5 बीजप्रक्रिया/अभिवृद्धीच्या पध्दती	(3-4 पाने)
3.6 लागवडीचा हंगाम आणि लागवड	(3-4 पाने)
3.7 आंतरमशागत/वळण आणि छाटणी	(4-5 पाने)
3.8 पाणी व खतांचे व्यवस्थापन	(8-10 पाने)
3.9 आंतरपिकांची लागवड	(4-5 पाने)
3.10 किडींची ओळख आणि नियंत्रण	(6-7 पाने)
3.11 रोगांची ओळख आणि नियंत्रण	(6-7 पाने)
3.12 तणांची ओळख आणि नियंत्रण	(6-7 पाने)
3.13 काढणी, हाताळणी आणि प्रक्रिया	(6-7 पाने)
3.14 पिकाचा आर्थिक ताळेबंद (उत्पादन जमाखर्च)	(3-4 पाने)
3.15 मालाची विक्रीव्यवस्था	(3-4 पाने)
3.16 शेतकऱ्यांच्या यशोगाथा (किमान एक)	(6-7 पाने)
4. प्रकल्प अहवाल सारांश	(3-4 पाने)
5. संदर्भग्रंथांची नावे	(1-2 पाने)
6. महत्त्वाचे तांत्रिक शब्द आणि त्यांचे अर्थ	(1 - 2 पाने)
एकुण प्रकल्प अहवाल	100-150 पाने

टीप: पदवी प्रकल्प अहवालाचा विषय पिकांवर आधारीत नसल्यास सदर विषयाचा प्रकल्प आराखडा तथा अनुक्रमणिका ही विद्यार्थी आणि त्यांचे मार्गदर्शक तज्ज्ञ यांनी तयार करावी. प्रकल्प आराखडा अनुक्रमणिका मान्यतेसाठी विद्यापीठाकडे पाठवू नये.

पदवी प्रकल्प अहवाल आराखडा

उद्यानविद्या पदवी प्रकल्प अहवाल मुखपृष्ठ (हिरव्या रंगात)

उद्यानविद्या पदवी प्रकल्प अहवाल
द्राक्ष उत्पादन तंत्रज्ञान
श्री. नंदकुमार सुखदेव शेंडगे कृषिविज्ञान केंद्र, सोलापूर कायम नोंदणी क्रमांक : ET - 1200749
5 x 7 इंच आकाराचा रंगीत फोटो (आडवा)
यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
2019

उद्यानविद्या पदवी प्रकल्प अहवालातील आतील पान (मुखपृष्ठानंतरचे)

उद्यानविद्या पदवी प्रकल्प अहवाल

द्राक्ष उत्पादन तंत्रज्ञान

श्री. नंदकुमार सुखदेव शेंडगे
कृषिविज्ञान केंद्र, सोलापूर
कायम नोंदणी क्रमांक : ET - 1200749

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

2019

विद्यार्थ्यांचे निवेदन

मी असे जाहीर करतो की, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक अंतर्गत उद्यानविद्या पदवी शिक्षणक्रमासाठी _____ या विषयावरील प्रकल्प अहवाल मी डॉ./प्रा./श्री. _____यांचे मार्गदर्शनाखाली पूर्ण केला असून सदर प्रकल्प अहवालामध्ये दिलेली माहिती मी स्वतः वाचन, मनन, चर्चा आणि प्रक्षेत्र भेटीमधून संकलित केलेली आहे. पदवी प्रकल्प अहवाल तयार करतांना कोणत्याही प्रकाशित ग्रंथातील, पुस्तकातील, अहवालातील अथवा मासिकातील मजकुराची अथवा छायाचित्रांची नकल केलेली नसून सदर ग्रंथाचे वाचन मनन करून सदरचा पदवी प्रकल्प अहवाल मी माझ्या स्वतःच्या भाषेत लिहून पुर्ण केला आहे. प्रकल्प अहवाल तयार करताना योग्य त्या संदर्भस्रोतांचा योग्य त्या ठिकाणी उचित नामनिर्देश केलेला आहे.

स्थळ : _____

दिनांक : _____

विद्यार्थ्यांची स्वाक्षरी, नाव व संपूर्ण पत्ता व फोन

मार्गदर्शक तज्ज्ञाचे प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की, श्री./श्रीमती _____ यांनी यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक अंतर्गत उद्यानविद्या पदवी शिक्षणक्रमांतर्गत _____ या विषयावरील पदवी प्रकल्प अहवाल माझ्या मार्गदर्शनाखाली पूर्ण केलेला असून सदर पदवी प्रकल्प अहवालामध्ये आवश्यक ती माहिती अभ्यासपूर्वक संकलित केली असून, सदर पदवी प्रकल्प अहवालाचा आशय तांत्रिकदृष्ट्या परिपूर्ण असून सदर विद्यार्थ्यांने कोणत्याही संदर्भ ग्रंथाची अथवा अहवालाची अंशतः अथवा पूर्णतः नकल केलेली नाही याची खातरजमा करूनच मी प्रकल्प अहवालावर स्वाक्षरी केली आहे. प्रकल्प अहवाल तयार करताना सर्व संदर्भस्रोतांचा योग्य नाम निर्देश या प्रकल्प अहवालात करण्यात आलेला आहे.

स्थळ : _____

दिनांक : _____

मार्गदर्शक तज्ज्ञ नाव, स्वाक्षरी व संपूर्ण पत्ता

कृषि शिक्षण केंद्र प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की, श्री./श्रीमती ----- यांनी कृषि विज्ञान विद्याशाखा यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक अंतर्गत उद्यानविद्या पदवी शिक्षणक्रमांतर्गत ----- या विषयावरील पदवी प्रकल्प या शिक्षणकेंद्रावर प्रवेश घेऊन श्री. ----- यांच्या तांत्रिक मार्गदर्शनाखाली केला पूर्ण केला असून विद्यापीठाने निर्धारित केलेल्या नियमानुसार कृषि विज्ञान पदवीस प्राप्त असल्याबाबतच्या कागदपत्रांची योग्य ती तपासणी केलेली असून सदरचा विद्यार्थी पदवी प्रकल्प अहवाल विद्यापीठास सादर करण्यास पात्र आहे.

केंद्रसंयोजक/केंद्रप्रमुख
सही व शिक्का, नांव, पत्ता व फोन

उद्यानविद्या पदवी प्रकल्प मान्यता प्रमाणपत्र

श्री./श्रीमती ----- यांनी कृषि विज्ञान विद्याशाखा, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक अंतर्गत उद्यानविद्या पदवी शिक्षणक्रमासाठी ----- या विषयावरील प्रकल्प अहवाल यशस्वीरित्या पूर्ण केला असून या प्रकल्प अहवालासाठी त्यांना% गुण प्राप्त झाले आहेत. यास्तव सदरचा प्रकल्प अहवाल उद्यानविद्या पदवी प्रमाणपत्र प्रदान करण्यासाठी मान्य करण्यात आला आहे.

स्थळ : नाशिक

दिनांक : -----

संचालक

कृषिविज्ञान विद्याशाखा

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

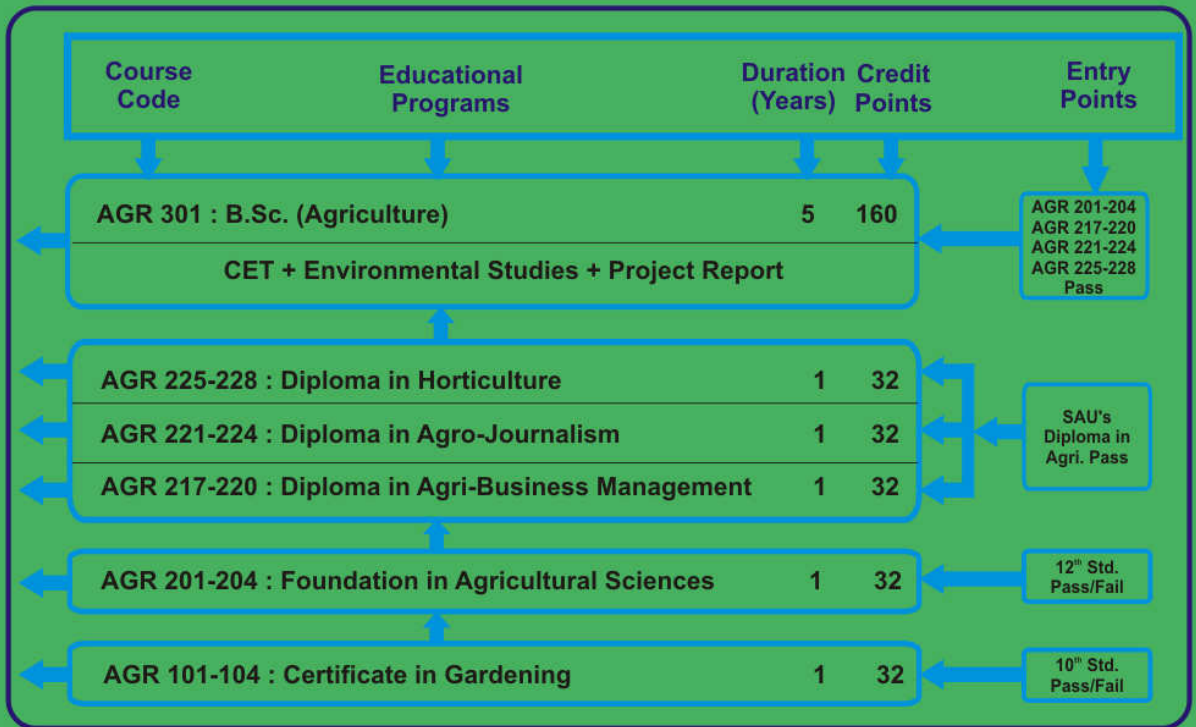
उद्यानविद्या पदवी प्रकल्प आराखडा

	पृष्ठक्रमांक
● प्रकल्पाचे नाव	i
● सुरुवातीची प्रमाणपत्रे (2 पाने)	ii
● ऋणनिर्देश (1 पान)	iv
● अनुक्रमणिका (1 पान)	v
● तक्त्यांची सूची (1 पान)	vi
● आलेखांची सूची (1 पान)	vii
● छायाचित्र/आकृती सूची (1 पान)	viii
1. प्रस्तावना	(3-4 पाने)
2. उद्देश	(1-2 पाने)
3. प्रकल्प अहवाल	
3.1 उगमस्थान, महत्त्व आणि प्रसार	(3-4 पाने)
3.2 क्षेत्र आणि उत्पादन	(6-7 पाने)
3.3 हवामान आणि जमीन	(8-9 पाने)
3.4 स्थानिक, उन्नत आणि संकरित जाती	(7-8 पाने)
3.5 बीजप्रक्रिया/अभिवृद्धीच्या पध्दती	(3-4 पाने)
3.6 लागवडीचा हंगाम आणि लागवड	(3-4 पाने)
3.7 आंतरमशागत/वळण आणि छाटणी	(4-5 पाने)
3.8 पाणी व खतांचे व्यवस्थापन	(8-10 पाने)
3.9 आंतरपिकांची लागवड	(4-5 पाने)
3.10 किडींची ओळख आणि नियंत्रण	(6-7 पाने)
3.11 रोगांची ओळख आणि नियंत्रण	(6-7 पाने)
3.12 तणांची ओळख आणि नियंत्रण	(6-7 पाने)
3.13 काढणी, हाताळणी आणि प्रक्रिया	(6-7 पाने)
3.14 पिकाचा आर्थिक ताळेबंद (उत्पादन जमाखर्च)	(3-4 पाने)
3.15 मालाची विक्रीव्यवस्था	(3-4 पाने)
3.16 शेतकऱ्यांच्या यशोगाथा (किमान एक)	(6-7 पाने)
4. प्रकल्प अहवाल सारांश	(3-4 पाने)
5. संदर्भग्रंथांची नावे	(1-2 पाने)
6. महत्त्वाचे तांत्रिक शब्द आणि त्यांचे अर्थ	(1 - 2 पाने)
एकुण प्रकल्प अहवाल	100-150 पाने

टीप: पदवी प्रकल्प अहवालाचा विषय पिकांवर आधारीत नसल्यास सदर विषयाचा प्रकल्प आराखडा तथा अनुक्रमणिका ही विद्यार्थी आणि त्यांचे मार्गदर्शक तज्ज्ञ यांनी तयार करावी. प्रकल्प आराखडा अनुक्रमणिका मान्यतेसाठी विद्यापीठाकडे पाठवू नये.

Manual for Open Agriculture Education Center

Vertical Mobility to Bachelor of Sciences in Agriculture (B. Sc. Agriculture)

Vertical Mobility to Bachelor of Sciences in Horticulture (B.Sc. Horticulture)

